مُنْقَلَبًا ۝۳۶ قَالَ لَهٗ صَاحِبُهٗ وَهُوَ يُحَاوِرُهٗۤ اَكَفَرْتَ بِالَّذِيْ
خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُّطْفَةٍ ثُمَّ سَوّٰىكَ رَجُلًا ؕ ۝۳۷ لٰكِنَّا۠
هُوَ اللّٰهُ رَبِّيْ وَلَاۤ اُشْرِكُ بِرَبِّيْۤ اَحَدًا ۝۳۸ وَلَوْلَاۤ اِذْ دَخَلْتَ
جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَآءَ اللّٰهُ ۙ لَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ ۚ اِنْ تَرَنِ اَنَا
اَقَلَّ مِنْكَ مَالًا وَّوَلَدًا ۚ ۝۳۹ فَعَسٰى رَبِّيْۤ اَنْ يُّؤْتِيَنِ خَيْرًا مِّنْ
جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِّنَ السَّمَآءِ فَتُصْبِحَ صَعِيْدًا
زَلَقًا ۙ ۝۴۰ اَوْ يُصْبِحَ مَآؤُهَا غَوْرًا فَلَنْ تَسْتَطِيْعَ لَهٗ طَلَبًا ۝۴۱ وَ
اُحِيْطَ بِثَمَرِهٖ فَاَصْبَحَ يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ عَلٰى مَاۤ اَنْفَقَ فِيْهَا وَهِيَ
خَاوِيَةٌ عَلٰى عُرُوْشِهَا وَيَقُوْلُ يٰلَيْتَنِيْ لَمْ اُشْرِكْ بِرَبِّيْۤ
اَحَدًا ۝۴۲ وَلَمْ تَكُنْ لَّهٗ فِئَةٌ يَّنْصُرُوْنَهٗ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَمَا
كَانَ مُنْتَصِرًا ؕ ۝۴۳ هُنَالِكَ الْوَلَايَةُ لِلّٰهِ الْحَقِّ ؕ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا
وَّخَيْرٌ عُقْبًا ۝۴۴ وَاضْرِبْ لَهُمْ مَّثَلَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَآءٍ
اَنْزَلْنٰهُ مِنَ السَّمَآءِ فَاخْتَلَطَ بِهٖ نَبَاتُ الْاَرْضِ فَاَصْبَحَ
هَشِيْمًا تَذْرُوْهُ الرِّيٰحُ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ
مُّقْتَدِرًا ۝۴۵ اَلْمَالُ وَالْبَنُوْنَ زِيْنَةُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۚ

وَالْبٰقِيٰتُ الصّٰلِحٰتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَّخَيْرٌ اَمَلًا ﴿۴۶﴾
وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى الْاَرْضَ بَارِزَةً ۙ وَّحَشَرْنٰهُمْ فَلَمْ
نُغَادِرْ مِنْهُمْ اَحَدًا ۚ ﴿۴۷﴾ وَعُرِضُوْا عَلٰى رَبِّكَ صَفًّا ؕ لَقَدْ
جِئْتُمُوْنَا كَمَا خَلَقْنٰكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ ۫ بَلْ زَعَمْتُمْ اَلَّنْ نَّجْعَلَ
لَكُمْ مَّوْعِدًا ﴿۴۸﴾ وَوُضِعَ الْكِتٰبُ فَتَرَى الْمُجْرِمِيْنَ
مُشْفِقِيْنَ مِمَّا فِيْهِ وَيَقُوْلُوْنَ يٰوَيْلَتَنَا مَالِ هٰذَا الْكِتٰبِ لَا
يُغَادِرُ صَغِيْرَةً وَّلَا كَبِيْرَةً اِلَّاۤ اَحْصٰهَا ۚ وَوَجَدُوْا مَا
عَمِلُوْا حَاضِرًا ؕ وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ اَحَدًا ﴿۴۹﴾ ع وَاِذْ قُلْنَا
لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْۤا اِلَّاۤ اِبْلِيْسَ ؕ كَانَ مِنَ
الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ اَمْرِ رَبِّهٖ ؕ اَفَتَتَّخِذُوْنَهٗ وَذُرِّيَّتَهٗۤ اَوْلِيَآءَ
مِنْ دُوْنِيْ وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ ؕ بِئْسَ لِلظّٰلِمِيْنَ بَدَلًا ﴿۵۰﴾ مَاۤ
اَشْهَدْتُّهُمْ خَلْقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَلَا خَلْقَ اَنْفُسِهِمْ ۖ
وَمَا كُنْتُ مُتَّخِذَ الْمُضِلِّيْنَ عَضُدًا ﴿۵۱﴾ وَيَوْمَ يَقُوْلُ نَادُوْا
شُرَكَآءِيَ الَّذِيْنَ زَعَمْتُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيْبُوْا لَهُمْ
وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ مَّوْبِقًا ﴿۵۲﴾ وَرَاَ الْمُجْرِمُوْنَ النَّارَ فَظَنُّوْۤا اَنَّهُمْ

مُّوَاقِعُوْهَا وَلَمْ يَجِدُوْا عَنْهَا مَصْرِفًا ﴿۵۳﴾ ع وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِيْ هٰذَا
الْقُرْاٰنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ ؕ وَكَانَ الْاِنْسَانُ اَكْثَرَ شَيْءٍ
جَدَلًا ﴿۵۴﴾ وَمَا مَنَعَ النَّاسَ اَنْ يُّؤْمِنُوْٓا اِذْ جَآءَهُمُ الْهُدٰى وَ
يَسْتَغْفِرُوْا رَبَّهُمْ اِلَّآ اَنْ تَاْتِيَهُمْ سُنَّةُ الْاَوَّلِيْنَ اَوْ يَاْتِيَهُمُ
الْعَذَابُ قُبُلًا ﴿۵۵﴾ وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِيْنَ اِلَّا مُبَشِّرِيْنَ
وَمُنْذِرِيْنَ ۚ وَ يُجَادِلُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِالْبَاطِلِ
لِيُدْحِضُوْا بِهِ الْحَقَّ وَاتَّخَذُوْٓا اٰيٰتِيْ وَمَآ اُنْذِرُوْا هُزُوًا ﴿۵۶﴾
وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِاٰيٰتِ رَبِّهٖ فَاَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ مَا
قَدَّمَتْ يَدٰهُ ؕ اِنَّا جَعَلْنَا عَلٰى قُلُوْبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَّفْقَهُوْهُ وَ
فِيْٓ اٰذَانِهِمْ وَقْرًا ؕ وَاِنْ تَدْعُهُمْ اِلَى الْهُدٰى فَلَنْ يَّهْتَدُوْٓا اِذًا
اَبَدًا ﴿۵۷﴾ وَرَبُّكَ الْغَفُوْرُ ذُو الرَّحْمَةِ ؕ لَوْ يُؤَاخِذُهُمْ بِمَا
كَسَبُوْا لَعَجَّلَ لَهُمُ الْعَذَابَ ؕ بَلْ لَّهُمْ مَّوْعِدٌ لَّنْ يَّجِدُوْا مِنْ
دُوْنِهٖ مَوْىِٕلًا ﴿۵۸﴾ وَتِلْكَ الْقُرٰٓى اَهْلَكْنٰهُمْ لَمَّا ظَلَمُوْا وَجَعَلْنَا
لِمَهْلِكِهِمْ مَّوْعِدًا ﴿۵۹﴾ ع وَاِذْ قَالَ مُوْسٰى لِفَتٰىهُ لَآ اَبْرَحُ حَتّٰٓى
اَبْلُغَ مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ اَوْ اَمْضِيَ حُقُبًا ﴿۶۰﴾ فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ

بَيْنِهِمَا نَسِيَا حُوْتَهُمَا فَاتَّخَذَ سَبِيْلَهٗ فِي الْبَحْرِ سَرَبًا ﴿٦١﴾ فَلَمَّا
جَاوَزَا قَالَ لِفَتٰىهُ اٰتِنَا غَدَآءَنَا ۫ لَقَدْ لَقِيْنَا مِنْ سَفَرِنَا هٰذَا
نَصَبًا ﴿٦٢﴾ قَالَ اَرَءَيْتَ اِذْ اَوَيْنَآ اِلَى الصَّخْرَةِ فَاِنِّيْ نَسِيْتُ
الْحُوْتَ ۫ وَمَآ اَنْسٰنِيْهُ اِلَّا الشَّيْطٰنُ اَنْ اَذْكُرَهٗ ۚ وَاتَّخَذَ
سَبِيْلَهٗ فِي الْبَحْرِ ۖۗ عَجَبًا ﴿٦٣﴾ قَالَ ذٰلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ ۖۗ فَارْتَدَّا
عَلٰٓى اٰثَارِهِمَا قَصَصًا ۙ﴿٦٤﴾ فَوَجَدَا عَبْدًا مِّنْ عِبَادِنَآ اٰتَيْنٰهُ
رَحْمَةً مِّنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنٰهُ مِنْ لَّدُنَّا عِلْمًا ﴿٦٥﴾ قَالَ لَهٗ
مُوْسٰى هَلْ اَتَّبِعُكَ عَلٰٓى اَنْ تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا ﴿٦٦﴾ قَالَ
اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيْعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٦٧﴾ وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلٰى مَا لَمْ
تُحِطْ بِهٖ خُبْرًا ﴿٦٨﴾ قَالَ سَتَجِدُنِيْٓ اِنْ شَآءَ اللّٰهُ صَابِرًا وَّلَآ
اَعْصِيْ لَكَ اَمْرًا ﴿٦٩﴾ قَالَ فَاِنِ اتَّبَعْتَنِيْ فَلَا تَسْـَٔلْنِيْ عَنْ شَيْءٍ
حَتّٰٓى اُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا ۧ﴿٧٠﴾ فَانْطَلَقَا ٜ حَتّٰٓى اِذَا رَكِبَا فِي
السَّفِيْنَةِ خَرَقَهَا ۭ قَالَ اَخَرَقْتَهَا لِتُغْرِقَ اَهْلَهَا ۚ لَقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا
اِمْرًا ﴿٧١﴾ قَالَ اَلَمْ اَقُلْ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيْعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٧٢﴾
قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِيْ بِمَا نَسِيْتُ وَلَا تُرْهِقْنِيْ مِنْ اَمْرِيْ

عُسْرًا ﴿٧٣﴾ فَانْطَلَقَا ۗ حَتّٰىٓ اِذَا لَقِيَا غُلٰمًا فَقَتَلَهٗ ۙ قَالَ
اَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةًۢ بِغَيْرِ نَفْسٍ ؕ لَقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا نُّكْرًا ﴿٧٤﴾
قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَّكَ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيْعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٧٥﴾ قَالَ
اِنْ سَاَلْتُكَ عَنْ شَيْءٍۢ بَعْدَهَا فَلَا تُصٰحِبْنِيْ ۚ قَدْ بَلَغْتَ مِنْ
لَّدُنِّيْ عُذْرًا ﴿٧٦﴾ فَانْطَلَقَا ۗ حَتّٰىٓ اِذَآ اَتَيَآ اَهْلَ قَرْيَةِۨ
اسْتَطْعَمَآ اَهْلَهَا فَاَبَوْا اَنْ يُّضَيِّفُوْهُمَا فَوَجَدَا فِيْهَا جِدَارًا
يُّرِيْدُ اَنْ يَّنْقَضَّ فَاَقَامَهٗ ؕ قَالَ لَوْ شِئْتَ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ
اَجْرًا ﴿٧٧﴾ قَالَ هٰذَا فِرَاقُ بَيْنِيْ وَبَيْنِكَ ۚ سَاُنَبِّئُكَ بِتَاْوِيْلِ
مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَّلَيْهِ صَبْرًا ﴿٧٨﴾ اَمَّا السَّفِيْنَةُ فَكَانَتْ
لِمَسٰكِيْنَ يَعْمَلُوْنَ فِي الْبَحْرِ فَاَرَدْتُّ اَنْ اَعِيْبَهَا وَكَانَ
وَرَآءَهُمْ مَّلِكٌ يَّاْخُذُ كُلَّ سَفِيْنَةٍ غَصْبًا ﴿٧٩﴾ وَاَمَّا الْغُلٰمُ فَكَانَ
اَبَوٰهُ مُؤْمِنَيْنِ فَخَشِيْنَآ اَنْ يُّرْهِقَهُمَا طُغْيَانًا وَّكُفْرًا ﴿٨٠﴾ ۚ
فَاَرَدْنَآ اَنْ يُّبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيْرًا مِّنْهُ زَكٰوةً وَّاَقْرَبَ
رُحْمًا ﴿٨١﴾ وَاَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلٰمَيْنِ يَتِيْمَيْنِ فِي الْمَدِيْنَةِ
وَكَانَ تَحْتَهٗ كَنْزٌ لَّهُمَا وَكَانَ اَبُوْهُمَا صَالِحًا ۚ فَاَرَادَ رَبُّكَ

اَنْ يَّبْلُغَآ اَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنْزَهُمَا ۖ رَحْمَةً مِّنْ
رَّبِّكَ ۚ وَمَا فَعَلْتُهٗ عَنْ اَمْرِيْ ۭ ذٰلِكَ تَاْوِيْلُ مَا لَمْ تَسْطِعْ
عَّلَيْهِ صَبْرًا ۝٨٢ وَيَسْـَٔلُوْنَكَ عَنْ ذِي الْقَرْنَيْنِ ۭ قُلْ
سَاَتْلُوْا عَلَيْكُمْ مِّنْهُ ذِكْرًا ۝٨٣ اِنَّا مَكَّنَّا لَهٗ فِي الْاَرْضِ
وَاٰتَيْنٰهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا ۝٨٤ فَاَتْبَعَ سَبَبًا ۝٨٥ حَتّٰٓي اِذَا بَلَغَ
مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِيْ عَيْنٍ حَمِئَةٍ وَّوَجَدَ
عِنْدَهَا قَوْمًا ڛ قُلْنَا يٰذَا الْقَرْنَيْنِ اِمَّآ اَنْ تُعَذِّبَ وَاِمَّآ اَنْ
تَتَّخِذَ فِيْهِمْ حُسْنًا ۝٨٦ قَالَ اَمَّا مَنْ ظَلَمَ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهٗ ثُمَّ
يُرَدُّ اِلٰى رَبِّهٖ فَيُعَذِّبُهٗ عَذَابًا نُّكْرًا ۝٨٧ وَاَمَّا مَنْ اٰمَنَ وَعَمِلَ
صَالِحًا فَلَهٗ جَزَاۗءَۨ الْحُسْنٰى ۚ وَسَنَقُوْلُ لَهٗ مِنْ اَمْرِنَا
يُسْرًا ۝٨٨ ثُمَّ اَتْبَعَ سَبَبًا ۝٨٩ حَتّٰٓي اِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ
وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلٰي قَوْمٍ لَّمْ نَجْعَلْ لَّهُمْ مِّنْ دُوْنِهَا سِتْرًا ۝٩٠ۙ
كَذٰلِكَ ۭ وَقَدْ اَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا ۝٩١ ثُمَّ اَتْبَعَ سَبَبًا ۝٩٢
حَتّٰٓي اِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِنْ دُوْنِهِمَا قَوْمًا ۙ لَّا
يَكَادُوْنَ يَفْقَهُوْنَ قَوْلًا ۝٩٣ قَالُوْا يٰذَا الْقَرْنَيْنِ اِنَّ يَاْجُوْجَ

وَمَاْجُوْجَ مُفْسِدُوْنَ فِي الْاَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا
عَلٰٓى اَنْ تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا ﴿۹۴﴾ قَالَ مَا مَكَّنِّيْ فِيْهِ
رَبِّيْ خَيْرٌ فَاَعِيْنُوْنِيْ بِقُوَّةٍ اَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا ﴿۹۵﴾
اٰتُوْنِيْ زُبَرَ الْحَدِيْدِ ؕ حَتّٰٓى اِذَا سَاوٰى بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ قَالَ
انْفُخُوْا ؕ حَتّٰٓى اِذَا جَعَلَهٗ نَارًا ۙ قَالَ اٰتُوْنِيْٓ اُفْرِغْ عَلَيْهِ
قِطْرًا ﴿۹۶﴾ فَمَا اسْطَاعُوْٓا اَنْ يَّظْهَرُوْهُ وَمَا اسْتَطَاعُوْا لَهٗ
نَقْبًا ﴿۹۷﴾ قَالَ هٰذَا رَحْمَةٌ مِّنْ رَّبِّيْ ۚ فَاِذَا جَآءَ وَعْدُ رَبِّيْ
جَعَلَهٗ دَكَّآءَ ۚ وَكَانَ وَعْدُ رَبِّيْ حَقًّا ﴿۹۸﴾ وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ
يَوْمَئِذٍ يَّمُوْجُ فِيْ بَعْضٍ وَّنُفِخَ فِي الصُّوْرِ فَجَمَعْنٰهُمْ جَمْعًا ﴿۹۹﴾ وَّ
عَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِّلْكٰفِرِيْنَ عَرْضَا ﴿۱۰۰﴾ الَّذِيْنَ كَانَتْ
اَعْيُنُهُمْ فِيْ غِطَآءٍ عَنْ ذِكْرِيْ وَكَانُوْا لَا يَسْتَطِيْعُوْنَ سَمْعًا ﴿۱۰۱﴾
اَفَحَسِبَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اَنْ يَّتَّخِذُوْا عِبَادِيْ مِنْ دُوْنِيْٓ
اَوْلِيَآءَ ؕ اِنَّآ اَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكٰفِرِيْنَ نُزُلًا ﴿۱۰۲﴾ قُلْ هَلْ
نُنَبِّئُكُمْ بِالْاَخْسَرِيْنَ اَعْمَالًا ﴿۱۰۳﴾ اَلَّذِيْنَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي
الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُوْنَ اَنَّهُمْ يُحْسِنُوْنَ صُنْعًا ﴿۱۰۴﴾

أُولَٰٓئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيٰتِ رَبِّهِمْ وَلِقَآئِهٖ فَحَبِطَتْ
اَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيْمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَزْنًا ﴿١٠٥﴾ ذٰلِكَ جَزَآؤُهُمْ
جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوْا وَاتَّخَذُوْٓا اٰيٰتِيْ وَرُسُلِيْ هُزُوًا ﴿١٠٦﴾ اِنَّ
الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنّٰتُ
الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا ﴿١٠٧﴾ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا لَا يَبْغُوْنَ عَنْهَا حِوَلًا ﴿١٠٨﴾
قُلْ لَّوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمٰتِ رَبِّيْ لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ اَنْ
تَنْفَدَ كَلِمٰتُ رَبِّيْ وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهٖ مَدَدًا ﴿١٠٩﴾ قُلْ اِنَّمَآ اَنَا
بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوْحٰٓى اِلَيَّ اَنَّمَآ اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ ۚ فَمَنْ كَانَ
يَرْجُوْا لِقَآءَ رَبِّهٖ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَّلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ
رَبِّهٖٓ اَحَدًا ﴿١١٠﴾ (الکہف ۱۸:۱۱۰، پارہ ۱۵/۱۶)

નોંધ :" સૂરએ કહફ " ની ફઝીલત માટે જુઓ પેજ નંબર : ૭૮

ایاتها ۳۰ ۳۲ سُوْرَةُ السَّجْدَةِ مَكِّيَّةٌ ۷۵ رکوعاتها ۳

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الٓمّٓ ﴿١﴾ تَنْزِيْلُ الْكِتٰبِ لَا رَيْبَ فِيْهِ مِنْ رَّبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿٢﴾
اَمْ يَقُوْلُوْنَ افْتَرٰىهُ ۚ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِنْ رَّبِّكَ لِتُنْذِرَ قَوْمًا

مَّآ اَتٰهُمْ مِّنْ نَّذِيْرٍ مِّنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُوْنَ ﴿٣﴾ اَللّٰهُ
الَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِيْ سِتَّةِ اَيَّامٍ
ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ ۭ مَا لَكُمْ مِّنْ دُوْنِهٖ مِنْ وَّلِيٍّ وَّلَا
شَفِيْعٍ ۭ اَفَلَا تَتَذَكَّرُوْنَ ﴿٤﴾ يُدَبِّرُ الْاَمْرَ مِنَ السَّمَاۗءِ اِلَى
الْاَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ اِلَيْهِ فِيْ يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهٗٓ اَلْفَ سَنَةٍ
مِّمَّا تَعُدُّوْنَ ﴿٥﴾ ذٰلِكَ عٰلِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيْزُ
الرَّحِيْمُ ۙ﴿٦﴾ الَّذِيْٓ اَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهٗ وَبَدَاَ خَلْقَ
الْاِنْسَانِ مِنْ طِيْنٍ ۚ﴿٧﴾ ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهٗ مِنْ سُلٰلَةٍ مِّنْ مَّاۗءٍ
مَّهِيْنٍ ۚ﴿٨﴾ ثُمَّ سَوّٰىهُ وَنَفَخَ فِيْهِ مِنْ رُّوْحِهٖ وَجَعَلَ لَكُمُ
السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْــِٕدَةَ ۭ قَلِيْلًا مَّا تَشْكُرُوْنَ ﴿٩﴾
وَقَالُوْٓا ءَاِذَا ضَلَلْنَا فِي الْاَرْضِ ءَاِنَّا لَفِيْ خَلْقٍ جَدِيْدٍ ڛ بَلْ
هُمْ بِلِقَاۗئِ رَبِّهِمْ كٰفِرُوْنَ ﴿١٠﴾ قُلْ يَتَوَفّٰىكُمْ مَّلَكُ الْمَوْتِ
الَّذِيْ وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ تُرْجَعُوْنَ ﴿١١﴾ وَلَوْ تَرٰٓى اِذِ
الْمُجْرِمُوْنَ نَاكِسُوْا رُءُوْسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۭ رَبَّنَآ اَبْصَرْنَا وَ
سَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا اِنَّا مُوْقِنُوْنَ ﴿١٢﴾ وَلَوْ شِئْنَا
لَاٰتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدٰىهَا وَلٰكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّيْ لَاَمْلَئَنَّ

جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِيْنَ ﴿۱۳﴾ فَذُوْقُوْا بِمَا نَسِيْتُمْ
لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا ۚ اِنَّا نَسِيْنٰكُمْ وَذُوْقُوْا عَذَابَ الْخُلْدِ بِمَا
كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿۱۴﴾ اِنَّمَا يُؤْمِنُ بِاٰيٰتِنَا الَّذِيْنَ اِذَا ذُكِّرُوْا بِهَا
خَرُّوْا سُجَّدًا وَّسَبَّحُوْا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُوْنَ ﴿۱۵﴾ السجدة
تَتَجَافٰى جُنُوْبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُوْنَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَّ
طَمَعًا ۡ وَّمِمَّا رَزَقْنٰهُمْ يُنْفِقُوْنَ ﴿۱۶﴾ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ اُخْفِيَ
لَهُمْ مِّنْ قُرَّةِ اَعْيُنٍ ۚ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿۱۷﴾ اَفَمَنْ
كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا ؕ لَا يَسْتَوٗنَ ﴿۱۸﴾ اَمَّا الَّذِيْنَ
اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فَلَهُمْ جَنّٰتُ الْمَاْوٰى ۡ نُزُلًۢا بِمَا
كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿۱۹﴾ وَاَمَّا الَّذِيْنَ فَسَقُوْا فَمَاْوٰىهُمُ النَّارُ ؕ كُلَّمَآ
اَرَادُوْٓا اَنْ يَّخْرُجُوْا مِنْهَآ اُعِيْدُوْا فِيْهَا وَقِيْلَ لَهُمْ ذُوْقُوْا
عَذَابَ النَّارِ الَّذِيْ كُنْتُمْ بِهٖ تُكَذِّبُوْنَ ﴿۲۰﴾ وَلَنُذِيْقَنَّهُمْ مِّنَ
الْعَذَابِ الْاَدْنٰى دُوْنَ الْعَذَابِ الْاَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُوْنَ ﴿۲۱﴾
وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِاٰيٰتِ رَبِّهٖ ثُمَّ اَعْرَضَ عَنْهَا ؕ اِنَّا مِنَ
الْمُجْرِمِيْنَ مُنْتَقِمُوْنَ ﴿۲۲﴾ ع وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسَى الْكِتٰبَ فَلَا تَكُنْ
فِيْ مِرْيَةٍ مِّنْ لِّقَآئِهٖ وَجَعَلْنٰهُ هُدًى لِّبَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ ﴿۲۳﴾ ۚ

وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ اَئِمَّةً يَّهْدُوْنَ بِاَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوْا ۣ وَكَانُوْا
بِاٰيٰتِنَا يُوْقِنُوْنَ ﴿٢٤﴾ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ
فِيْمَا كَانُوْا فِيْهِ يَخْتَلِفُوْنَ ﴿٢٥﴾ اَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ اَهْلَكْنَا
مِنْ قَبْلِهِمْ مِّنَ الْقُرُوْنِ يَمْشُوْنَ فِيْ مَسٰكِنِهِمْ ؕ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ
لَاٰيٰتٍ ؕ اَفَلَا يَسْمَعُوْنَ ﴿٢٦﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا نَسُوْقُ الْمَآءَ اِلَى
الْاَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهٖ زَرْعًا تَاْكُلُ مِنْهُ اَنْعَامُهُمْ
وَاَنْفُسُهُمْ ؕ اَفَلَا يُبْصِرُوْنَ ﴿٢٧﴾ وَيَقُوْلُوْنَ مَتٰى هٰذَا الْفَتْحُ
اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿٢٨﴾ قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِيْنَ
كَفَرُوْٓا اِيْمَانُهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُوْنَ ﴿٢٩﴾ فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ
وَانْتَظِرْ اِنَّهُمْ مُّنْتَظِرُوْنَ ﴿٣٠﴾ (السجدة ۳۲:۳۰، پارہ ۲۱)

ફઝીલતઃ એક રિવાયત માં છે કે જેણે ''અલિફ લામ મીમ સજદહ'' (પારહ નં : ૨૧) અને સૂરએ '' તબારકલ્લઝી ... '' (પારહ નં : ૨૯) ને મગરિબ અને ઈશાનાં દરમ્યાન (વચ્ચે) પઢી તો જાણે તેણે લયલતુલ કદ્ર માં કિયામ કર્યો.

એક રિવાયત માં છે કે જેણે આ બન્ને સૂરતો ને પઢી તેના માટે ઈબાદતે લયલતુલ કદ્ર ની બરાબર સવાબ લખવામાં આવે છે.

(કઝા ફિલ મઝાહિર- ફઝાઈલે આ'માલ - ફઝાઈલે કુર્આન)

اٰياتها ٨٣ | ٣٦ سُوْرَةُ يٰسٓ مَكِّيَّةٌ ٤١ | ركوعاتها ٥

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

يٰسٓ ۚ ﴿١﴾ وَالْقُرْاٰنِ الْحَكِيْمِ ۙ ﴿٢﴾ اِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِيْنَ ۙ ﴿٣﴾
عَلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ؕ ﴿٤﴾ تَنْزِيْلَ الْعَزِيْزِ الرَّحِيْمِ ۙ ﴿٥﴾ لِتُنْذِرَ
قَوْمًا مَّاۤ اُنْذِرَ اٰبَآؤُهُمْ فَهُمْ غٰفِلُوْنَ ﴿٦﴾ لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلٰۤى
اَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿٧﴾ اِنَّا جَعَلْنَا فِيْۤ اَعْنَاقِهِمْ اَغْلٰلًا
فَهِىَ اِلَى الْاَذْقَانِ فَهُمْ مُّقْمَحُوْنَ ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا مِنْۢ بَيْنِ
اَيْدِيْهِمْ سَدًّا وَّ مِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَاَغْشَيْنٰهُمْ فَهُمْ لَا
يُبْصِرُوْنَ ﴿٩﴾ وَسَوَآءٌ عَلَيْهِمْ ءَاَنْذَرْتَهُمْ اَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا
يُؤْمِنُوْنَ ﴿١٠﴾ اِنَّمَا تُنْذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِىَ الرَّحْمٰنَ
بِالْغَيْبِ ۚ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَّاَجْرٍ كَرِيْمٍ ﴿١١﴾ اِنَّا نَحْنُ نُحْىِ
الْمَوْتٰى وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوْا وَاٰثَارَهُمْ ؕ وَكُلَّ شَىْءٍ اَحْصَيْنٰهُ
فِىْۤ اِمَامٍ مُّبِيْنٍ ﴿١٢﴾ ع وَاضْرِبْ لَهُمْ مَّثَلًا اَصْحٰبَ الْقَرْيَةِ ۘ اِذْ
جَآءَهَا الْمُرْسَلُوْنَ ﴿١٣﴾ ۚ اِذْ اَرْسَلْنَاۤ اِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ
فَكَذَّبُوْهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوْۤا اِنَّاۤ اِلَيْكُمْ

مُّرْسَلُوْنَ ﴿١٤﴾ قَالُوْا مَآ اَنْتُمْ اِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا ۙ وَمَآ اَنْزَلَ
الرَّحْمٰنُ مِنْ شَيْءٍ ۙ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا تَكْذِبُوْنَ ﴿١٥﴾ قَالُوْا رَبُّنَا
يَعْلَمُ اِنَّآ اِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُوْنَ ﴿١٦﴾ وَمَا عَلَيْنَآ اِلَّا الْبَلٰغُ
الْمُبِيْنُ ﴿١٧﴾ قَالُوْٓا اِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ ۚ لَئِنْ لَّمْ تَنْتَهُوْا
لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُمْ مِّنَّا عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿١٨﴾ قَالُوْا طَآئِرُكُمْ
مَّعَكُمْ ۭ اَئِنْ ذُكِّرْتُمْ ۭ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُوْنَ ﴿١٩﴾ وَجَآءَ مِنْ
اَقْصَا الْمَدِيْنَةِ رَجُلٌ يَّسْعٰى قَالَ يٰقَوْمِ اتَّبِعُوا
الْمُرْسَلِيْنَ ﴿٢٠﴾ اتَّبِعُوْا مَنْ لَّا يَسْـَٔلُكُمْ اَجْرًا وَّهُمْ مُّهْتَدُوْنَ ﴿٢١﴾
وَمَالِيَ لَآ اَعْبُدُ الَّذِيْ فَطَرَنِيْ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ ﴿٢٢﴾ ءَاَتَّخِذُ
مِنْ دُوْنِهٖٓ اٰلِهَةً اِنْ يُّرِدْنِ الرَّحْمٰنُ بِضُرٍّ لَّا تُغْنِ عَنِّيْ
شَفَاعَتُهُمْ شَيْـًٔا وَّلَا يُنْقِذُوْنِ ﴿٢٣﴾ اِنِّيْٓ اِذًا لَّفِيْ ضَلٰلٍ
مُّبِيْنٍ ﴿٢٤﴾ اِنِّيْٓ اٰمَنْتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمَعُوْنِ ﴿٢٥﴾ قِيْلَ ادْخُلِ
الْجَنَّةَ ۭ قَالَ يٰلَيْتَ قَوْمِيْ يَعْلَمُوْنَ ﴿٢٦﴾ بِمَا غَفَرَ لِيْ رَبِّيْ
وَجَعَلَنِيْ مِنَ الْمُكْرَمِيْنَ ﴿٢٧﴾ وَمَآ اَنْزَلْنَا عَلٰي قَوْمِهٖ مِنْ بَعْدِهٖ
مِنْ جُنْدٍ مِّنَ السَّمَآءِ وَمَا كُنَّا مُنْزِلِيْنَ ﴿٢٨﴾ اِنْ كَانَتْ اِلَّا
صَيْحَةً وَّاحِدَةً فَاِذَا هُمْ خٰمِدُوْنَ ﴿٢٩﴾ يٰحَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِ ۚ

مَا يَاْتِيْهِمْ مِّنْ رَّسُوْلٍ اِلَّا كَانُوْا بِهٖ يَسْتَهْزِءُوْنَ ﴿٣٠﴾ اَلَمْ يَرَوْا
كَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِّنَ الْقُرُوْنِ اَنَّهُمْ اِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُوْنَ ؕ ﴿٣١﴾
وَاِنْ كُلٌّ لَّمَّا جَمِيْعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُوْنَ ﴿٣٢﴾ ع وَاٰيَةٌ لَّهُمُ الْاَرْضُ
الْمَيْتَةُ ۚۖ اَحْيَيْنٰهَا وَاَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَاْكُلُوْنَ ﴿٣٣﴾
وَجَعَلْنَا فِيْهَا جَنّٰتٍ مِّنْ نَّخِيْلٍ وَّاَعْنَابٍ وَّفَجَّرْنَا فِيْهَا مِنَ
الْعُيُوْنِ ﴿٣٤﴾ ۙ لِيَاْكُلُوْا مِنْ ثَمَرِهٖ ۙ وَمَا عَمِلَتْهُ اَيْدِيْهِمْ ؕ اَفَلَا
يَشْكُرُوْنَ ﴿٣٥﴾ سُبْحٰنَ الَّذِيْ خَلَقَ الْاَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْۢبِتُ
الْاَرْضُ وَمِنْ اَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٣٦﴾ وَاٰيَةٌ لَّهُمُ
الَّيْلُ ۚۖ نَسْلَخُ مِنْهُ النَّهَارَ فَاِذَا هُمْ مُّظْلِمُوْنَ ﴿٣٧﴾ ۙ وَالشَّمْسُ
تَجْرِيْ لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا ؕ ذٰلِكَ تَقْدِيْرُ الْعَزِيْزِ الْعَلِيْمِ ؕ ﴿٣٨﴾ وَالْقَمَرَ
قَدَّرْنٰهُ مَنَازِلَ حَتّٰى عَادَ كَالْعُرْجُوْنِ الْقَدِيْمِ ﴿٣٩﴾ لَا
الشَّمْسُ يَنْۢبَغِيْ لَهَاۤ اَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا الَّيْلُ سَابِقُ
النَّهَارِ ؕ وَكُلٌّ فِيْ فَلَكٍ يَّسْبَحُوْنَ ﴿٤٠﴾ وَاٰيَةٌ لَّهُمْ اَنَّا حَمَلْنَا
ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُوْنِ ﴿٤١﴾ ۙ وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِّنْ مِّثْلِهٖ مَا
يَرْكَبُوْنَ ﴿٤٢﴾ وَاِنْ نَّشَاْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيْخَ لَهُمْ وَلَا هُمْ
يُنْقَذُوْنَ ﴿٤٣﴾ ۙ اِلَّا رَحْمَةً مِّنَّا وَمَتَاعًا اِلٰى حِيْنٍ ﴿٤٤﴾ وَاِذَا

قِيْلَ لَهُمُ اتَّقُوْا مَا بَيْنَ اَيْدِيْكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ
تُرْحَمُوْنَ ﴿۴۵﴾ وَمَا تَاْتِيْهِمْ مِّنْ اٰيَةٍ مِّنْ اٰيٰتِ رَبِّهِمْ اِلَّا كَانُوْا
عَنْهَا مُعْرِضِيْنَ ﴿۴۶﴾ وَاِذَا قِيْلَ لَهُمْ اَنْفِقُوْا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ ۙ
قَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْۤا اَنُطْعِمُ مَنْ لَّوْ يَشَآءُ اللّٰهُ
اَطْعَمَهٗۤ ۖ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿۴۷﴾ وَيَقُوْلُوْنَ مَتٰى
هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿۴۸﴾ مَا يَنْظُرُوْنَ اِلَّا صَيْحَةً
وَّاحِدَةً تَاْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُوْنَ ﴿۴۹﴾ فَلَا يَسْتَطِيْعُوْنَ تَوْصِيَةً
وَّلَاۤ اِلٰۤى اَهْلِهِمْ يَرْجِعُوْنَ ﴿۵۰﴾ ع وَنُفِخَ فِى الصُّوْرِ فَاِذَا هُمْ مِّنَ
الْاَجْدَاثِ اِلٰى رَبِّهِمْ يَنْسِلُوْنَ ﴿۵۱﴾ قَالُوْا يٰوَيْلَنَا مَنْۢ بَعَثَنَا
مِنْ مَّرْقَدِنَا ٜ هٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمٰنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُوْنَ ﴿۵۲﴾
اِنْ كَانَتْ اِلَّا صَيْحَةً وَّاحِدَةً فَاِذَا هُمْ جَمِيْعٌ لَّدَيْنَا
مُحْضَرُوْنَ ﴿۵۳﴾ فَالْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَّلَا تُجْزَوْنَ اِلَّا
مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿۵۴﴾ اِنَّ اَصْحٰبَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِيْ شُغُلٍ
فٰكِهُوْنَ ﴿۵۵﴾ هُمْ وَاَزْوَاجُهُمْ فِيْ ظِلٰلٍ عَلَى الْاَرَآئِكِ
مُتَّكِـُٔوْنَ ﴿۵۶﴾ لَهُمْ فِيْهَا فَاكِهَةٌ وَّلَهُمْ مَّا يَدَّعُوْنَ ﴿۵۷﴾ سَلٰمٌ ۣ
قَوْلًا مِّنْ رَّبٍّ رَّحِيْمٍ ﴿۵۸﴾ وَامْتَازُوا الْيَوْمَ اَيُّهَا الْمُجْرِمُوْنَ ﴿۵۹﴾

أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَٰبَنِىٓ ءَادَمَ أَن لَّا تَعْبُدُوا۟ ٱلشَّيْطَٰنَ ۖ إِنَّهُۥ
لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ۝٦٠ وَأَنِ ٱعْبُدُونِى ۚ هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ۝٦١
وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا ۖ أَفَلَمْ تَكُونُوا۟ تَعْقِلُونَ ۝٦٢
هَٰذِهِۦ جَهَنَّمُ ٱلَّتِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ ۝٦٣ ٱصْلَوْهَا ٱلْيَوْمَ بِمَا
كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ۝٦٤ ٱلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰٓ أَفْوَٰهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَآ
أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ۝٦٥ وَلَوْ
نَشَآءُ لَطَمَسْنَا عَلَىٰٓ أَعْيُنِهِمْ فَٱسْتَبَقُوا۟ ٱلصِّرَٰطَ فَأَنَّىٰ
يُبْصِرُونَ ۝٦٦ وَلَوْ نَشَآءُ لَمَسَخْنَٰهُمْ عَلَىٰ مَكَانَتِهِمْ فَمَا
ٱسْتَطَٰعُوا۟ مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ ۝٦٧ وَمَن نُّعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِى
ٱلْخَلْقِ ۖ أَفَلَا يَعْقِلُونَ ۝٦٨ وَمَا عَلَّمْنَٰهُ ٱلشِّعْرَ وَمَا يَنۢبَغِى لَهُۥٓ ۚ
إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْءَانٌ مُّبِينٌ ۝٦٩ لِّيُنذِرَ مَن كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ
ٱلْقَوْلُ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ۝٧٠ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا خَلَقْنَا لَهُم مِّمَّا
عَمِلَتْ أَيْدِينَآ أَنْعَٰمًا فَهُمْ لَهَا مَٰلِكُونَ ۝٧١ وَذَلَّلْنَٰهَا لَهُمْ فَمِنْهَا
رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ ۝٧٢ وَلَهُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ وَمَشَارِبُ ۖ
أَفَلَا يَشْكُرُونَ ۝٧٣ وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ ءَالِهَةً لَّعَلَّهُمْ
يُنصَرُونَ ۝٧٤ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُندٌ

مُّحْضَرُوْنَ ۝٧٥ فَلَا يَحْزُنْكَ قَوْلُهُمْ ۘ اِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّوْنَ وَمَا
يُعْلِنُوْنَ ۝٧٦ اَوَلَمْ يَرَ الْاِنْسَانُ اَنَّا خَلَقْنٰهُ مِنْ نُّطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ
خَصِيْمٌ مُّبِيْنٌ ۝٧٧ وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَّنَسِيَ خَلْقَهٗ ؕ قَالَ مَنْ
يُّحْيِ الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيْمٌ ۝٧٨ قُلْ يُحْيِيْهَا الَّذِيْۤ اَنْشَاَهَاۤ اَوَّلَ
مَرَّةٍ ؕ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيْمُۨ ۙ ۝٧٩ الَّذِيْ جَعَلَ لَكُمْ مِّنَ
الشَّجَرِ الْاَخْضَرِ نَارًا فَاِذَاۤ اَنْتُمْ مِّنْهُ تُوْقِدُوْنَ ۝٨٠ اَوَلَيْسَ
الَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ بِقٰدِرٍ عَلٰۤى اَنْ يَّخْلُقَ مِثْلَهُمْ ؕ۟
بَلٰى ۗ وَهُوَ الْخَلّٰقُ الْعَلِيْمُ ۝٨١ اِنَّمَاۤ اَمْرُهٗۤ اِذَاۤ اَرَادَ شَيْـًٔا
اَنْ يَّقُوْلَ لَهٗ كُنْ فَيَكُوْنُ ۝٨٢ فَسُبْحٰنَ الَّذِيْ بِيَدِهٖ مَلَكُوْتُ
كُلِّ شَيْءٍ وَّاِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ ۝٨٣ ع (یٰسٓ ٣٦:١-٨٣، پارہ ٢٢/٢٣)

નોંધ : સૂરએ યાસીન ની ફઝીલત માટે જુઓ પેજ નંબર : ૭૯

ایاتها ٥٩ | ٤٤ سُوْرَةُ الدُّخَانِ مَكِّيَّةٌ ٦٤ | رکوعاتها ٣

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

حٰمٓ ۝١ ۛ وَالْكِتٰبِ الْمُبِيْنِ ۝٢ ۛ اِنَّاۤ اَنْزَلْنٰهُ فِيْ لَيْلَةٍ مُّبٰرَكَةٍ
اِنَّا كُنَّا مُنْذِرِيْنَ ۝٣ فِيْهَا يُفْرَقُ كُلُّ اَمْرٍ حَكِيْمٍ ۝٤ ۙ اَمْرًا
مِّنْ عِنْدِنَا ؕ اِنَّا كُنَّا مُرْسِلِيْنَ ۝٥ ۚ رَحْمَةً مِّنْ رَّبِّكَ ؕ اِنَّهٗ

هُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ۙ ۝٦ رَبِّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۘ
اِنْ كُنْتُمْ مُّوْقِنِيْنَ ۝٧ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ يُحْيٖ وَيُمِيْتُ ۭ رَبُّكُمْ
وَرَبُّ اٰبَاۗىِٕكُمُ الْاَوَّلِيْنَ ۝٨ بَلْ هُمْ فِيْ شَكٍّ يَّلْعَبُوْنَ ۝٩
فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَاْتِي السَّمَاۗءُ بِدُخَانٍ مُّبِيْنٍ ۙ ۝١٠ يَّغْشَى النَّاسَ ۭ
هٰذَا عَذَابٌ اَلِيْمٌ ۝١١ رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ اِنَّا
مُؤْمِنُوْنَ ۝١٢ اَنّٰى لَهُمُ الذِّكْرٰى وَقَدْ جَاۗءَهُمْ رَسُوْلٌ مُّبِيْنٌ ۙ ۝١٣
ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوْا مُعَلَّمٌ مَّجْنُوْنٌ ۘ ۝١٤ اِنَّا كَاشِفُوا الْعَذَابِ
قَلِيْلًا اِنَّكُمْ عَاۗىِٕدُوْنَ ۘ ۝١٥ يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرٰى ۚ اِنَّا
مُنْتَقِمُوْنَ ۝١٦ وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَاۗءَهُمْ
رَسُوْلٌ كَرِيْمٌ ۙ ۝١٧ اَنْ اَدُّوْٓا اِلَيَّ عِبَادَ اللّٰهِ ۭ اِنِّىْ لَكُمْ رَسُوْلٌ
اَمِيْنٌ ۙ ۝١٨ وَّاَنْ لَّا تَعْلُوْا عَلَي اللّٰهِ ۚ اِنِّىْٓ اٰتِيْكُمْ بِسُلْطٰنٍ
مُّبِيْنٍ ۚ ۝١٩ وَاِنِّىْ عُذْتُ بِرَبِّيْ وَرَبِّكُمْ اَنْ تَرْجُمُوْنِ ۝٢٠ وَاِنْ
لَّمْ تُؤْمِنُوْا لِيْ فَاعْتَزِلُوْنِ ۝٢١ فَدَعَا رَبَّهٗٓ اَنَّ هٰٓؤُلَاۗءِ قَوْمٌ
مُّجْرِمُوْنَ ۝٢٢ فَاَسْرِ بِعِبَادِيْ لَيْلًا اِنَّكُمْ مُّتَّبَعُوْنَ ۙ ۝٢٣ وَاتْرُكِ
الْبَحْرَ رَهْوًا ۭ اِنَّهُمْ جُنْدٌ مُّغْرَقُوْنَ ۝٢٤ كَمْ تَرَكُوْا مِنْ جَنّٰتٍ
وَّعُيُوْنٍ ۙ ۝٢٥ وَّزُرُوْعٍ وَّمَقَامٍ كَرِيْمٍ ۙ ۝٢٦ وَّنَعْمَةٍ كَانُوْا فِيْهَا

فٰكِهِيْنَ ۝٢٧ كَذٰلِكَ ۣ وَاَوْرَثْنٰهَا قَوْمًا اٰخَرِيْنَ ۝٢٨ فَمَا بَكَتْ
عَلَيْهِمُ السَّمَآءُ وَالْاَرْضُ وَمَا كَانُوْا مُنْظَرِيْنَ ۝٢٩ وَلَقَدْ
نَجَّيْنَا بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِيْنِ ۝٣٠ مِنْ فِرْعَوْنَ ۭ
اِنَّهٗ كَانَ عَالِيًا مِّنَ الْمُسْرِفِيْنَ ۝٣١ وَلَقَدِ اخْتَرْنٰهُمْ عَلٰي عِلْمٍ عَلَي
الْعٰلَمِيْنَ ۝٣٢ وَاٰتَيْنٰهُمْ مِّنَ الْاٰيٰتِ مَا فِيْهِ بَلٰۗـؤٌا مُّبِيْنٌ ۝٣٣ اِنَّ
هٰٓؤُلَاۗءِ لَيَقُوْلُوْنَ ۝٣٤ اِنْ هِىَ اِلَّا مَوْتَتُنَا الْاُوْلٰى وَمَا نَحْنُ
بِمُنْشَرِيْنَ ۝٣٥ فَاْتُوْا بِاٰبَاۗىِٕنَآ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ۝٣٦ اَهُمْ خَيْرٌ
اَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ ۙ وَّالَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۭ اَهْلَكْنٰهُمْ ۡ اِنَّهُمْ كَانُوْا
مُجْرِمِيْنَ ۝٣٧ وَمَا خَلَقْنَا السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا
لٰعِبِيْنَ ۝٣٨ مَا خَلَقْنٰهُمَآ اِلَّا بِالْحَقِّ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا
يَعْلَمُوْنَ ۝٣٩ اِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ مِيْقَاتُهُمْ اَجْمَعِيْنَ ۝٤٠ يَوْمَ لَا
يُغْنِيْ مَوْلًى عَنْ مَّوْلًى شَيْـــًٔا وَّلَا هُمْ يُنْصَرُوْنَ ۝٤١ اِلَّا مَنْ رَّحِمَ
اللّٰهُ ۭ اِنَّهٗ هُوَ الْعَزِيْزُ الرَّحِيْمُ ۝٤٢ اِنَّ شَجَرَتَ الزَّقُّوْمِ ۝٤٣ طَعَامُ
الْاَثِيْمِ ۝٤٤ كَالْمُهْلِ ۚ يَغْلِيْ فِي الْبُطُوْنِ ۝٤٥ كَغَلْيِ الْحَمِيْمِ ۝٤٦
خُذُوْهُ فَاعْتِلُوْهُ اِلٰى سَوَاۗءِ الْجَحِيْمِ ۝٤٧ ثُمَّ صُبُّوْا فَوْقَ رَاْسِهٖ
مِنْ عَذَابِ الْحَمِيْمِ ۝٤٨ ذُقْ ښ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيْزُ الْكَرِيْمُ ۝٤٩ اِنَّ

هٰذَا مَا كُنْتُمْ بِهٖ تَمْتَرُوْنَ ۝٥٠ اِنَّ الْمُتَّقِيْنَ فِيْ مَقَامٍ اَمِيْنٍ ۝٥١
فِيْ جَنّٰتٍ وَّعُيُوْنٍ ۝٥٢ يَّلْبَسُوْنَ مِنْ سُنْدُسٍ وَّاِسْتَبْرَقٍ
مُّتَقٰبِلِيْنَ ۝٥٣ كَذٰلِكَ ۗ وَزَوَّجْنٰهُمْ بِحُوْرٍ عِيْنٍ ۝٥٤ يَدْعُوْنَ
فِيْهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ اٰمِنِيْنَ ۝٥٥ لَا يَذُوْقُوْنَ فِيْهَا الْمَوْتَ اِلَّا
الْمَوْتَةَ الْاُوْلٰى ۚ وَوَقٰهُمْ عَذَابَ الْجَحِيْمِ ۝٥٦ فَضْلًا مِّنْ رَّبِّكَ ۗ
ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ۝٥٧ فَاِنَّمَا يَسَّرْنٰهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ
يَتَذَكَّرُوْنَ ۝٥٨ فَارْتَقِبْ اِنَّهُمْ مُّرْتَقِبُوْنَ ۝٥٩ (الدخان ۴۴: ۵۹، پ۲۵)

ફઝીલત : (૧) હઝરત અબૂ હુરયરહ (રદિ.) થી રિવાયત છે કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ એ ઈર્શાદ ફરમાવ્યો કે : જેણે જુમ્અહ ની રાત્રે (જુમેરાત નાં સૂરજ ડૂબવા પછી) સૂરએ હા-મીમ દુખાન પઢી તો તેની મગફિરત કરી દેવામાં આવે છે. (તિર્મિઝી શરીફ)

(૨)૭૦,૦૦૦(સિત્તેરહજાર) ફરિશ્તાઓ તેના માટે ''ઈસ્તિગફાર'' પઢશે તો તેના સર્વે (બધાજ) ગુનાહો માફ કરી દેવામાં આવશે. (તિર્મિઝી શરીફ)

(૩) અલ્લાહ તઆલા તેના માટે જન્નત માં એક (૧) મહેલ બનાવશે.

ایاتها ۱۱ | ۶۲ سُوْرَةُ الْجُمُعَةِ مَدَنِيَّةٌ ۱۱۰ | رکوعاتها ۲

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

يُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوْسِ

الْعَزِيْزِ الْحَكِيْمِ ﴿١﴾ هُوَ الَّذِيْ بَعَثَ فِي الْاُمِّيّٖنَ رَسُوْلًا
مِّنْهُمْ يَتْلُوْا عَلَيْهِمْ اٰيٰتِهٖ وَيُزَكِّيْهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتٰبَ
وَالْحِكْمَةَ ۗ وَاِنْ كَانُوْا مِنْ قَبْلُ لَفِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿٢﴾ ۙ
وَّاٰخَرِيْنَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوْا بِهِمْ ؕ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿٣﴾
ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَآءُ ؕ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ
الْعَظِيْمِ ﴿٤﴾ مَثَلُ الَّذِيْنَ حُمِّلُوا التَّوْرٰىةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوْهَا
كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ اَسْفَارًا ؕ بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِيْنَ
كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِ اللّٰهِ ؕ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿٥﴾
قُلْ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ هَادُوْۤا اِنْ زَعَمْتُمْ اَنَّكُمْ اَوْلِيَآءُ لِلّٰهِ مِنْ
دُوْنِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿٦﴾ وَلَا يَتَمَنَّوْنَهٗۤ
اَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيْهِمْ ؕ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌۢ بِالظّٰلِمِيْنَ ﴿٧﴾
قُلْ اِنَّ الْمَوْتَ الَّذِيْ تَفِرُّوْنَ مِنْهُ فَاِنَّهٗ مُلٰقِيْكُمْ ثُمَّ
تُرَدُّوْنَ اِلٰى عٰلِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ
تَعْمَلُوْنَ ﴿٨﴾ ع يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْۤا اِذَا نُوْدِيَ لِلصَّلٰوةِ مِنْ
يَّوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ؕ ذٰلِكُمْ
خَيْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿٩﴾ فَاِذَا قُضِيَتِ الصَّلٰوةُ فَانْتَشِرُوْا

فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوْا مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ وَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَثِيْرًا
لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ۝١٠ وَإِذَا رَاَوْا تِجَارَةً اَوْ لَهْوَا انْفَضُّوْٓا
اِلَيْهَا وَتَرَكُوْكَ قَآئِمًا ؕ قُلْ مَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ مِّنَ اللَّهْوِ وَمِنَ
التِّجَارَةِ ؕ وَاللّٰهُ خَيْرُ الرّٰزِقِيْنَ ۝١١ ع (الجمعة ٦٢:١١، پارہ ٢٨)

رکوعاتها ٢ | ٦٣ سُوْرَةُ الْمُنٰفِقُوْنَ مَدَنِيَّةٌ ١٠٤ | اٰياتها ١١

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

اِذَا جَآءَكَ الْمُنٰفِقُوْنَ قَالُوْا نَشْهَدُ اِنَّكَ لَرَسُوْلُ اللّٰهِ ۘ
وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اِنَّكَ لَرَسُوْلُهٗ ؕ وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّ الْمُنٰفِقِيْنَ
لَكٰذِبُوْنَ ۝١ ج اِتَّخَذُوْٓا اَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوْا عَنْ سَبِيْلِ
اللّٰهِ ؕ اِنَّهُمْ سَآءَ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ۝٢ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ اٰمَنُوْا ثُمَّ
كَفَرُوْا فَطُبِعَ عَلٰى قُلُوْبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُوْنَ ۝٣ وَاِذَا رَاَيْتَهُمْ
تُعْجِبُكَ اَجْسَامُهُمْ ؕ وَاِنْ يَّقُوْلُوْا تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ ؕ كَاَنَّهُمْ
خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ ؕ يَحْسَبُوْنَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ ؕ هُمُ الْعَدُوُّ
فَاحْذَرْهُمْ ؕ قٰتَلَهُمُ اللّٰهُ ۘ اَنّٰى يُؤْفَكُوْنَ ۝٤ وَاِذَا قِيْلَ لَهُمْ
تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُوْلُ اللّٰهِ لَوَّوْا رُءُوْسَهُمْ وَرَاَيْتَهُمْ
يَصُدُّوْنَ وَهُمْ مُّسْتَكْبِرُوْنَ ۝٥ سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ اَسْتَغْفَرْتَ

لَهُمْ اَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ ؕ لَنْ يَّغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا
يَهْدِى الْقَوْمَ الْفٰسِقِيْنَ ۝٦ هُمُ الَّذِيْنَ يَقُوْلُوْنَ لَا تُنْفِقُوْا
عَلٰى مَنْ عِنْدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ حَتّٰى يَنْفَضُّوْا ؕ وَ لِلّٰهِ خَزَآئِنُ
السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ وَ لٰكِنَّ الْمُنٰفِقِيْنَ لَا يَفْقَهُوْنَ ۝٧
يَقُوْلُوْنَ لَئِنْ رَّجَعْنَآ اِلَى الْمَدِيْنَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْاَعَزُّ مِنْهَا
الْاَذَلَّ ؕ وَ لِلّٰهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُوْلِهٖ وَ لِلْمُؤْمِنِيْنَ وَ لٰكِنَّ
الْمُنٰفِقِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ ۝٨ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تُلْهِكُمْ
اَمْوَالُكُمْ وَلَاۤ اَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ ۚ وَمَنْ يَّفْعَلْ ذٰلِكَ
فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ۝٩ وَ اَنْفِقُوْا مِنْ مَّا رَزَقْنٰكُمْ مِّنْ
قَبْلِ اَنْ يَّاْتِيَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُوْلَ رَبِّ لَوْلَاۤ اَخَّرْتَنِيْۤ
اِلٰۤى اَجَلٍ قَرِيْبٍ ۙ فَاَصَّدَّقَ وَ اَكُنْ مِّنَ الصّٰلِحِيْنَ ۝١٠
وَلَنْ يُّؤَخِّرَ اللّٰهُ نَفْسًا اِذَا جَآءَ اَجَلُهَا ؕ وَاللّٰهُ خَبِيْرٌۢ بِمَا
تَعْمَلُوْنَ ۝١١ (المُنٰفِقُون ٦٣:١١، پارہ ٢٨)

ફઝીલત : નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ જુમ્અહ ની નમાઝ માં "સૂરએ જુમુઅહ" (જુમ્અહ) અને "સૂરએ મુનાફિકૂન" તિલાવત ફરમાવતા હતા. (મુસ્લિમ શરીફ : ૧/૨૮૮, હદીસ : ૨૦૨૭)

ایاتها ٣٠ ‏ ٦٧ سُوْرَةُ الْمُلْكِ مَكِّيَّةٌ ٧٧ ‏ رکوعاتها ٢

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

تَبٰرَكَ الَّذِيْ بِيَدِهِ الْمُلْكُ ۫ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرُ ۙ ١
الَّذِيْ خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ
عَمَلًا ؕ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْغَفُوْرُ ۙ ٢ الَّذِيْ خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوٰتٍ
طِبَاقًا ؕ مَا تَرٰى فِيْ خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِنْ تَفٰوُتٍ ؕ فَارْجِعِ
الْبَصَرَ ۙ هَلْ تَرٰى مِنْ فُطُوْرٍ ٣ ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ
يَنْقَلِبْ اِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَّهُوَ حَسِيْرٌ ٤ وَلَقَدْ زَيَّنَّا
السَّمَآءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيْحَ وَجَعَلْنٰهَا رُجُوْمًا لِّلشَّيٰطِيْنِ وَ
اَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيْرِ ٥ وَلِلَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِرَبِّهِمْ
عَذَابُ جَهَنَّمَ ؕ وَبِئْسَ الْمَصِيْرُ ٦ اِذَآ اُلْقُوْا فِيْهَا سَمِعُوْا لَهَا
شَهِيْقًا وَّهِيَ تَفُوْرُ ۙ ٧ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ ؕ كُلَّمَآ اُلْقِيَ فِيْهَا
فَوْجٌ سَاَلَهُمْ خَزَنَتُهَآ اَلَمْ يَاْتِكُمْ نَذِيْرٌ ٨ قَالُوْا بَلٰى قَدْ
جَآءَنَا نَذِيْرٌ ۙ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍ ۖ اِنْ
اَنْتُمْ اِلَّا فِيْ ضَلٰلٍ كَبِيْرٍ ٩ وَقَالُوْا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ اَوْ نَعْقِلُ مَا
كُنَّا فِيْٓ اَصْحٰبِ السَّعِيْرِ ١٠ فَاعْتَرَفُوْا بِذَنْۢبِهِمْ ۚ فَسُحْقًا

لِّاَصْحٰبِ السَّعِيْرِ ﴿١١﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ
لَهُمْ مَّغْفِرَةٌ وَّ اَجْرٌ كَبِيْرٌ ﴿١٢﴾ وَاَسِرُّوْا قَوْلَكُمْ اَوِ اجْهَرُوْا بِهٖ ؕ
اِنَّهٗ عَلِيْمٌۢ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ﴿١٣﴾ اَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ ؕ وَهُوَ
اللَّطِيْفُ الْخَبِيْرُ ﴿١٤﴾ ع هُوَ الَّذِيْ جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ ذَلُوْلًا
فَامْشُوْا فِيْ مَنَاكِبِهَا وَكُلُوْا مِنْ رِّزْقِهٖ ؕ وَاِلَيْهِ النُّشُوْرُ ﴿١٥﴾
ءَاَمِنْتُمْ مَّنْ فِي السَّمَآءِ اَنْ يَّخْسِفَ بِكُمُ الْاَرْضَ فَاِذَا هِيَ
تَمُوْرُ ﴿١٦﴾ ۙ اَمْ اَمِنْتُمْ مَّنْ فِي السَّمَآءِ اَنْ يُّرْسِلَ عَلَيْكُمْ
حَاصِبًا ؕ فَسَتَعْلَمُوْنَ كَيْفَ نَذِيْرِ ﴿١٧﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذِيْنَ
مِنْ قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيْرِ ﴿١٨﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا اِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ
صٰٓفّٰتٍ وَّ يَقْبِضْنَ ؕۘ مَا يُمْسِكُهُنَّ اِلَّا الرَّحْمٰنُ ؕ اِنَّهٗ بِكُلِّ
شَيْءٍۭ بَصِيْرٌ ﴿١٩﴾ اَمَّنْ هٰذَا الَّذِيْ هُوَ جُنْدٌ لَّكُمْ يَنْصُرُكُمْ مِّنْ
دُوْنِ الرَّحْمٰنِ ؕ اِنِ الْكٰفِرُوْنَ اِلَّا فِيْ غُرُوْرٍ ﴿٢٠﴾ ج اَمَّنْ هٰذَا
الَّذِيْ يَرْزُقُكُمْ اِنْ اَمْسَكَ رِزْقَهٗ ۚ بَلْ لَّجُّوْا فِيْ عُتُوٍّ
وَّنُفُوْرٍ ﴿٢١﴾ اَفَمَنْ يَّمْشِيْ مُكِبًّا عَلٰى وَجْهِهٖٓ اَهْدٰٓى اَمَّنْ يَّمْشِيْ
سَوِيًّا عَلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿٢٢﴾ قُلْ هُوَ الَّذِيْٓ اَنْشَاَكُمْ وَجَعَلَ
لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٕدَةَ ؕ قَلِيْلًا مَّا تَشْكُرُوْنَ ﴿٢٣﴾

قُلْ هُوَ الَّذِىْ ذَرَاَكُمْ فِى الْاَرْضِ وَاِلَيْهِ تُحْشَرُوْنَ ﴿٢٤﴾
وَيَقُوْلُوْنَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿٢٥﴾ قُلْ اِنَّمَا
الْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰهِ ۖ وَاِنَّمَآ اَنَا نَذِيْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿٢٦﴾ فَلَمَّا رَاَوْهُ
زُلْفَةً سِيْٓـَٔتْ وُجُوْهُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَقِيْلَ هٰذَا الَّذِىْ كُنْتُمْ
بِهٖ تَدَّعُوْنَ ﴿٢٧﴾ قُلْ اَرَءَيْتُمْ اِنْ اَهْلَكَنِىَ اللّٰهُ وَمَنْ مَّعِىَ اَوْ
رَحِمَنَا ۙ فَمَنْ يُّجِيْرُ الْكٰفِرِيْنَ مِنْ عَذَابٍ اَلِيْمٍ ﴿٢٨﴾ قُلْ هُوَ
الرَّحْمٰنُ اٰمَنَّا بِهٖ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا ۚ فَسَتَعْلَمُوْنَ مَنْ هُوَ فِىْ ضَلٰلٍ
مُّبِيْنٍ ﴿٢٩﴾ قُلْ اَرَءَيْتُمْ اِنْ اَصْبَحَ مَآؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ
يَّاْتِيْكُمْ بِمَآءٍ مَّعِيْنٍ ﴿٣٠﴾ (الملک ٦٧:٣٠، پارہ ٢٩)

નોંધ : સૂરએ તબારકલ્લઝી ... ની ફઝીલત માટે જુઓ પેજ નંબર : ૩૯૦

• • •

✪ પ્રકરણ–૧૦ ✪

રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની સુન્નતો

(૧) હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.)થી રિવાયત છે કે જનાબ નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું કે, ''ફિત્ના–ફસાદનાં જમાનામાં જે માણસ મારી સુન્નત ઉપર મક્કમતાથી કાયમ રહેશે તેને ૧૦૦ (સો) શહીદોનો સવાબ મળશે.'' *(બયહકી)*

એટલે કે તે સમયે કે જ્યારે લોકો પયગમ્બરની સુન્નતથી બેપરવાઈ કરતા હોય અથવા સુન્નત ઉપર અમલ કરનારની મજાક કરતા હોય તો એવા ખરાબીઓથી ભરપૂર જમાનામાં કોઈ માણસ લોકોની હસી–મઝાકનો વિચાર કર્યા વિના સુન્નત ઉપર અમલ કરશે તો એવા માણસને એ સવાબ મળશે.

(૨) હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.)થી રિવાયત છે કે જનાબ નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ હજના સમયે એક લાંબું બયાન કર્યું. એમાં એમણે ફરમાવ્યું કે, ''હું બે ચીજો એવી છોડી જાઉં છું કે જો તમે તેમને દઢતાપૂર્વક પકડી રાખશો તો કદી ય ગુમરાહ થશો નહિ. એમાંથી એક કુર્આન શરીફ છે અને બીજી મારી સુન્નત છે. *(હાકિમ)*

(૩) હઝરત અનસ ઈબ્ને માલિક (રદિ.)થી રિવાયત છે કે જનાબ નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું કે,

''ભલાઈઓ અને સારા–સારા કામો ખઝાના છે. મુબારક છે તે બંદાઓ જેમને અલ્લાહ તઆલાએ ભલા કામોની ચાવીરૂપ બનાવ્યાં અને ભૂંડા કામોને અટકાવનારા બનાવ્યા.'' *(ઈબ્ને માજહ)*

મતલબ એ કે તે બંદાઓ ઘણા નસીબદાર છે, જેઓ સુન્નતનાં તરીકાઓને જારી કરે છે અને બિદઅતનાં તરીકાઓને નાબૂદ કરી તેમને અટકાવે છે.

(૪) હઝરત અબૂ હુરયરહ (રદિ.)થી રિવાયત છે કે જનાબ નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું કે, ''જે માણસે લોકોને કોઈ ભલા કામ તરફ બોલાવ્યા તો કિયામતના દિવસે પોતાની તબ્લીગ અનુસાર હાજર થશે. ભલે, એણે એક જ માણસને તબ્લીગ કેમ ન કરી હોય ?''

(ઈબ્ને માજહ)

એનો મતલબ એ છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ના તરીકાની તબ્લીગી (પ્રચાર) કરતાં રહેવું સવાબના કારણરૂપ છે. ફરી ભલે આખી જીંદગીમાં એક જ માણસને તબ્લીગ (પ્રચાર) કરી શકાય.

(પ્રકાશન નં. ૧૬૯ રસૂલુલ્લાહ (સલ.)ની સુન્નતો)

સૂઈને ઊઠવાની સુન્નતો

(૧) ઊંઘમાંથી ઊઠતાં જ બંને હાથો વડે ચહેરા તેમજ આંખોને ચોળવું કે જેથી ઊંઘનો ખુમાર (ઘેન) દૂર થઈ જાય.

(૨) સવારે જ્યારે આંખ ખૂલે ત્યારે ત્રણ વખત

اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ ط

"અલ્હમ્દુલિલ્લાહ" કહેવું અને કલિમ–એ તય્યિબહ :

لَآ اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ
مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰہِ ط

"લા ઈલા-હ ઈલ્લલ્લાહુ મુહમ્મદુર્રસૂલુલ્લાહ"

પછી આ દુઆ પઢે :

اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ الَّذِیْ اَحْیَانَا

بَعْدَمَآ اَمَاتَنَا وَاِلَيْهِ النُّشُوْرُ ط

"અલ્હમ્દુલિલ્લાહિલ્લઝી અહ્યાના બઅ્દ મા અમાત-ના વ ઈલયહિન્નુશૂર." *(બુખારી, અબૂ દાવૂદ, નસાઈ)*

(૩) જ્યારે પણ આપ સૂઈને ઊઠો ત્યારે મિસ્વાક કરી લો.

(મુસ્નદે અહમદ, અબૂ દાવૂદ)

સૂચના :

વુઝૂમાં ફરી પાછું મિસ્વાક કરવામાં આવશે.

સૂઈને ઊઠતાં જ મિસ્વાક કરવું અલગ સુન્નત છે.

(૪) પાયજામો કે શલવાર પહેરે તો પ્રથમ જમણો પગ નાંખે અને પછી ડાબો પગ નાંખે.

કફની કે ખમીશ પહેરે ત્યારે પ્રથમ જમણો હાથ જમણી બાંયમાં નાખે અને પછી ડાબો હાથ ડાબી બાંયમાં નાખે. એ જ પ્રમાણે સદરી.

એ જ પ્રમાણે જોડા (પગરખાં) પ્રથમ જમણા પગમાં, પછી ડાબા પગમાં પહેરે અને જ્યારે ઉતારે ત્યારે પ્રથમ ડાબી તરફનો ઉતારે અને પછી જમણી તરફનો ઉતારે.

શરીર પર પહેરેલી દરેક ચીઝને ઉતારવાનો એ જ મસનૂન તરીકો છે.

(૫) વાસણમાં હાથ નાખવા પહેલાં ત્રણ વખત સારી રીતે હાથોને ધોઈ લો.

(૬) ઈસ્તિન્જા માટે પાણી અને ઢેલાં (ઢેપાં) બંને લઈ જાઓ. ત્રણ ઢેલાં (ઢેપાં) કે પથ્થર હોય તો મુસ્તહબ છે.

જો અગાઉથી સંડાસમાં વ્યવસ્થા હોય તો કાફી છે.

સૂચના :

ફલેશવાળા સંડાસમાં ઢેલાંના કારણે મુશ્કેલી થાય છે. એટલે મુફતી રશીદ અહમદ સાહબે ટોયલેટ પેપર વાપરવાનો મશ્વરો આપ્યો છે કે જેથી ફરશ ખરાબ ન થાય.

(૭) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ માથું ઢાંકીને અને જોડા (પગરખાં) પહેરીને સંડાસ જતા હતા. *(ઝાદુલ મઆદ)*

(૮) સંડાસમાં દાખલ થતાં પહેલાં આ દુઆ પઢે :

بِسْمِ اللّٰهِ اَللّٰهُمَّ اِنِّیْٓ اَعُوْذُبِکَ
مِنَ الْخُبُثِ وَالْخَبَائِثِ ط

"બિસ્મિલ્લાહિ અલ્લાહુમ્મ ઈન્ની અઊઝુબિ-ક મિનલ્ ખુબુસિ વલ્ખબાઈસ".

(ઈબ્ને અબી શયબહ, ઈબ્નુસ્સુન્ની, સિહાહ સિત્તહ)

સૂચના :

મુલ્લા અલી કારી (રહ.)એ 'મિરકાત'માં લખ્યું છે કે :

આ દુઆની બરકતથી સંડાસના ખબીસ (દુષ્ટ) શયતાનો અને બંદાની વચ્ચે પરદો થઈ જાય છે જેના કારણે તેઓ શર્મગાહ (ગુપ્ત અંગ) જોઈ શકતા નથી.

વળી એ પણ લખ્યું છે કે,

'ખુબુસ'ના 'બે' પર પેશ અને જઝમ બંને જાઈઝ છે.

('મિરકાત' ભાગ ૧, પાનું ૩૬૧)

(૯) સંડાસમાં દાખલ થતી વખતે પ્રથમ ડાબો પગ મૂકે અને કદમચા પર જમણો પગ મૂકે. ઊતરતી વખતે ડાબો પગ કદમચાથી નીચે મૂકે.

('ઝાદુલ મઆદ')

(૧૦) જ્યારે બદન નગ્ન કરે ત્યારે આસાનીથી જેટલા નીચા થઈને ખોલી શકે તેટલું જ બેહતર છે.

(૧૧) સંડાસથી નીકળતી વખતે જમણો પગ બહાર કાઢે અને આ દુઆ પઢે :

غُفْرَانَكَ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِىْ اَذْهَبَ
عَنِّى الْاَذٰى وَعَافَانِىْ ط

"ગુફ઼રાન-ક અલ્હમ્દુ લિલ્લાહિલ્લઝી અઝ્હ-બ અન્નિલ્અઝા વ આફાની".

(૧૨) વીંટી યા કોઈ ચીઝ પર કુર્આન શરીફની આયત કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમનું મુબારક નામ લખેલું હોય અને તે દેખાતું હોય તો સંડાસમાં જતાં પહેલાં તેને ઉતારીને બહાર જ છોડી દે. ફરાગત પછી બહાર આવીને પાછી પહેરી લે.

જે તાવીઝને મીણ જમાવીને કપડાંમાં સીવી લીધેલું હોય તેને પહેરીને સંડાસમાં જવું જાઈઝ છે. *('નસાઈ')*

(૧૩) કુદરતી હાજત વેળા કિબ્લા તરફ ન મુખ કરે કે ન પીઠ કરે.

(૧૪) કુદરતી હાજત વેળા અનિવાર્ય જરૂરત વગર વાતચીત ન કરે. એ જ પ્રમાણે (મોઢાથી) અલ્લાહનો ઝિક્ર પણ ન કરે.★ *('મિશ્કાત')*

★ દિલમાં ઝિક્ર કરવો હર હાલતમાં જાઇઝ છે. (અનુવાદક)

(૧૫) પેશાબ કરતી વખતે યા ઈસ્તિન્જા કરતી વખતે ગુપ્ત અંગને જમણો હાથ ન લગાવે, બલકે ડાબો હાથ લગાવે. *('બુખારી' અને 'મુસ્લિમ')*

(૧૬) પેશાબ, પાખાનાના છાંટાઓથી ખાસ બચે, કારણ કે કબરનો અઝાબ મોટા ભાગે પેશાબના છાંટાઓથી ન બચવાના કારણે થાય છે. *('તિરમિઝી')*

(૧૭) કેટલીક જગાએ સંડાસ નથી હોતા, તેવા સમયે એવી આડની જગામાં હાજતથી ફારિગ થવું જોઈએ કે જ્યાં કોઈ બીજા માણસની નિગાહ ન પડે. *('સુનને અબૂ દાવૂદ')*

(૧૮) પેશાબ કરવા માટે નરમ (પોચી) જગા તલાશ કરે, જેથી છાંટા ન ઊડે તેમજ (પેશાબને) જમીન શોષી લે.

(૧૯) બેસીને પેશાબ કરે. ઊભા રહીને પેશાબ ન કરે. *('તિરમિઝી')*

(૨૦) પેશાબ કરવા પછી ઈસ્તિન્જા સૂકવવું હોય તો દીવાલ વગેરેની આડમાં સૂકવવું જોઈએ. *('બિહિશ્તી ગૌહર')*

(૨૧) વુઝૂ સુન્નત પ્રમાણે ઘરે કરવું જોઈએ.

(૨૨) સુન્નતો ઘરે પઢીને જવું, મોકો ન હોય તો મસ્જિદમાં પઢવું.

(૨૩) **ઘરથી મસ્જિદ કે કયાંક પણ જવા બહાર નીકળે ત્યારે આ દુઆ પઢવી :**

بِسْمِ اللّٰهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللّٰهِ
لَاحَوْلَ وَلَاقُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ ط

"બિસ્મિલ્લાહિ તવક્કલતુ અલલ્લાહિ લા હવ્લ વલા કુવ્વ-ત ઈલ્લા બિલ્લાહ."

(અબૂ દાવૂદ, તિરમિઝી, નસાઈ, ઈબ્ને હિબ્બાન)

(૨૪) ઈત્મીનાન (ધીરજ)થી જવું, દોડીને ન જવું. (આ માત્ર મસ્જિદના માટે છે.)

(૨૫) મસ્જિદથી કે ગમે ત્યાંથી પણ ઘરે આવે ત્યારે ઘરવાળાંઓને સલામ કરવી અને આ દુઆ પઢવી :

اَللّٰهُمَّ اِنِّىْٓ اَسْئَلُكَ خَيْرَالْمَوْلَجِ
وَخَيْرَالْمَخْرَجِ بِسْمِ اللّٰهِ وَلَجْنَا
وَبِسْمِ اللّٰهِ خَرَجْنَا وَعَلَى اللّٰهِ
رَبِّنَا تَوَكَّلْنَاط

"અલ્લાહુમ્મ ઈન્ની અસ્અલુક ખયરલ્મવ્લજિ વ ખય્રલ મખ્રજિ બિસ્મિલ્લાહિ વ લજ્ના વ બિસ્મિલ્લાહિ ખરજ્ના વ અલલ્લાહિ રબ્બિના તવક્કલના".

મિસ્વાકની સુન્નતો

(૧) દરેક વુઝૂ કરતી વખતે મિસ્વાક કરવું સુન્નત છે.
(અત્તરગીબ વત્તરહીબ)

(૨) મિસ્વાક એક વેંત કરતાં વધારે લાંબી ન હોય. (બહરુર્રાઈક)

(૩) હઝરત જાબિર (રદિ.)થી રિવાયત છે કે જનાબ નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું કે, ''દાતણ કરેલ વુઝૂ

સાથેની બે રકાત નમાઝ એવી ૭૦ (સિત્તેર) રકાતોથી ઉત્તમ (અફઝલ) છે, જેનાં વુઝૂમાં દાતણ ન કરાઈ હોય.'' (અબૂ નઈમ)

વુઝૂની સુન્નતો

વુઝૂમાં ૧૮ (અઢાર) સુન્નતો છે. એને અદા કરવાથી કામિલ (સંપૂર્ણ) તરીકાથી વુઝૂ થઈ જશે.

૧. વુઝૂની નિય્યત કરવી. દાખલા તરીકે :

હું નમાઝ સહીહ થવા માટે વુઝૂ કરું છું.

(૨) **"બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ"** પઢીને વુઝૂ કરવું. કેટલીક રિવાયતોમાં વુઝૂની 'બિસ્મિલ્લાહ' આ પ્રમાણે આવી છે :–

بِسْمِ اللّٰهِ الْعَظِيْمِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ
عَلٰى دِيْنِ الْاِسْلَامِ ط

"બિસ્મિલ્લાહિલ અઝીમિ વલ્હમ્દુલિલ્લાહિ અલા દીનીલ ઈસ્લામ."

(૩) બંને હાથોને કાંડા સુધી (પહોંચા સુધી) ત્રણ વખત ધોવા.

(૪) મિસ્વાક કરવું. જો મિસ્વાક ન હોય તો આંગળીથી દાંતોને ઘસવા.

(૫) ત્રણ વખત કુલ્લી (કોગળા) કરવા.

(૬) ત્રણ વખત નાકમાં પાણી ચઢાવવું.

(૭) ત્રણ વખત નાક સાફ કરવું.

(૮) દરેક અંગને ત્રણ–ત્રણ વખત ધોવું.

(૯) ચહેરો ધોતી વેળા દાઢીનો ખિલાલ કરવો.

(૧૦) હાથો અને પગોને ધોતી વખતે આંગળીઓનો ખિલાલ કરવો.

(૧૧) એક વખત આખા માથાનો મસહ કરવો.

(૧૨) માથાના મસહની સાથે કાનોનો મસહ કરવો.

(૧૩) વુઝૂના અંગોને મસળી મસળીને (ઘસી ઘસીને) ધોવા.

(૧૪) પય દર પય (નિરંતર) વુઝૂ કરવું.

(૧૫) તરતીબવાર (ક્રમવાર) વુઝૂ કરવું.

(૧૬) જમણી તરફથી પ્રથમ ધોવું.

(૧૭) વુઝૂ કર્યા પછી કલિમએ શહાદત પઢવું :

اَشْهَدُ اَنْ لَّآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَشْهَدُ
اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ ط

"અશ્હદુ અંલ્લા ઈલા-હ ઈલ્લલ્લાહુ વ અશ્હદુ અન્ન મુહમ્મદન અબ્દુહૂ વ રસૂલુહ."

તે પછી આ દુઆ પઢવી :

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِىْ مِنَ التَّوَّابِيْنَ
وَاجْعَلْنِىْ مِنَ الْمُتَطَهِّرِيْنَ ط

"અલ્લાહુમ્મજ્અલ્ની મિનત્તવ્વાબીન વજ્અલ્ની મિનલ મુતતહ્હિરીન."

નોંધ :

આ દુઆ વિશે મુલ્લા અલી કારી (રહ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, વુઝૂમાં જાહેરી તહારત (પાકી) છે. આ દુઆ વડે બાતિની (આંતરિક) તહારતની દરખાસ્ત પેશ કરવામાં આવી છે. પ્રથમ (જાહેરી તહારત) ઈખ્તિયારી હતી, તે આપણે કરી લીધી, હવે (હે અલ્લાહ !) આપ પોતાની રહમતથી અમારા બાતિન (દિલ)ને પણ પાક કરી દો !

ગુસલ કરવાનો મસનૂન તરીકો

પ્રથમ બંને હાથોને પહોંચા (કાંડા) સુધી ત્રણ વખત ધોવા.

તે પછી (શરીર પર) કોઈ જગાએ મની (વીર્ય) કે બીજી કોઈ નાપાકી લાગેલી હોય તો તેને ત્રણ વખત (ધોઈને) પાક કરો.

તે પછી નાનો અને મોટો બંને ઈસ્તિન્જા કરો (ભલે, જરૂરત ન હોય).

તે પછી મસનૂન તરીકા પ્રમાણે વુઝૂ કરો. જો ગુસલનું પાણી પગ આગળ ભેગું થતું હોય તો પગ ન ધોવા, ત્યાંથી અલગ થયા પછી ધોવા. નહિતર તે જ વખતે પગ ધોવા જાઈઝ છે.

હવે પાણી પ્રથમ માથા ઊપર રેડો, પછી જમણા ખભા પર. પછી ડાબા ખભા પર (એટલું પાણી રેડો કે માથાથી પગ સુધી પહોંચી જાય). બદન (શરીર)ને હાથો વડે મસળો.

આ એક વખત થયું.

ફરી પાછું બીજી વખત એ જ પ્રમાણે પાણી રેડો. પ્રથમ માથા પર, પછી જમણા ખભા પર, પછી ડાબા ખભા પર. (જ્યાં શરીરનો ભાગ સૂકો રહી જવાનો અંદેશો હોય ત્યાં હાથ મસળીને (ઘસીને) પાણી વહાવવાની કોશિશ કરો).

તે પછી ફરી પાછું ત્રીજી વખતે એ જ પ્રમાણે માથાથી પગ સુધી પાણી વહાવો. *('તિરમિઝી')*

સૂચના :

ગુસલ કર્યા પછી બદન (શરીર)ને કપડાં (કે ટૂવાલ) વડે લૂછવું પણ સાબિત છે અને ન લૂછવું પણ સાબિત છે. એટલે બંને રીતોમાંથી જે રીત પણ અપનાવે તે સુન્નત હોવાની નિય્યત કરી લે. *('મિશ્કાત')*

મસ્જિદમાં દાખલ થવાની સુન્નતો

(૧) જમણો પગ મસ્જિદમાં (પ્રથમ) દાખલ કરવો.

(૨) બિસ્મિલ્લાહ પઢવું.

(૩) દુરૂદ શરીફ પઢવું, દાખલા તરીકે :–

اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ط

"અસ્સલાતુ વસ્સલામુ અલા રસૂલિલ્લાહિ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ."

(૪) દુઆ પઢવી :–

اَللّٰهُمَّ افْتَحْ لِىْ اَبْوَابَ رَحْمَتِكَ ط

"અલ્લાહુમ્મફ્તહ્લી અબ્વા-બ રહ્મતિક."

(૫) એ'તિકાફની નિય્યત કરવી.

એ'તિકાફની નિય્યત :

بِسْمِ اللّٰهِ دَخَلْتُ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ
وَنَوَيْتُ سُنَّةَ الْاِعْتِكَافِ ط

"બિસ્મિલ્લાહિ દખલ્તુ વ અલયહિ તવક્કલતુ વ નવય્તુ સુન્નતલ ઈઅ્તિકાફ."

નમાઝની એકાવન સુન્નતો છે

કિયામમાં ૧૧ (અગિયાર) સુન્નતો છે :

(૧) તકબીરે તહરીમા વખતે સીધા (ટટાર) ઊભા રહેવું. અર્થાત્ માથું ઝુકાવવું નહિ.

(૨) બંને પગોની વચ્ચે ચાર આંગળીઓ જેટલું અંતર રાખવું તેમજ પગોની આંગળીઓને કિબ્લા તરફ રાખવી.

(૩) મુક્તદીની તકબીરે તહરીમા ઈમામની તકબીરે તહરીમાની સાથે હોવી.

(૪) તકબીરે તહરીમા કહેતી વખતે (પુરુષોએ) બંને હાથોને કાન સુધી ઉઠાવવા.

(૫) તકબીરે તહરીમા વખતે હાથની હથેળીઓને કિબ્લા તરફ રાખવી.

(૬) તકબીરે તહરીમા વખતે હાથની આંગળીઓને પોતાની અસલ સ્થિતિમાં રાખવી અર્થાત્ ન વધારે પહોળી કરવી, ન વધારે સંકોચવી.

(૭) હાથ બાંધતી વખતે જમણા હાથની હથેળીને ડાબા હાથની હથેળીની પીઠ ઉપર મૂકવી.

(૮) પુરુષોએ જમણા હાથની ટચલી (નાની) આંગળી અને અંગૂઠા વડે વર્તુળ બનાવીને ડાબા હાથનું કાંડું પકડવું.

(૯) વચલી ત્રણ આંગળીઓને ડાબા હાથની કલાઈ (કોણી અને કાંડા વચ્ચેના ભાગ) પર મૂકવી.

(૧૦) પુરુષોએ નાફ (દૂંટી—નાભિ)ના નીચે હાથ બાંધવા.

(૧૧) 'સના' અર્થાત્ 'સુબ્હાનકલ્લાહુમ્મ...' પઢવું.

કિરાઅતની સાત સુન્નતો

(૧) 'તઅવ્વુઝ' અર્થાત્ 'અઊઝુ બિલ્લાહિ મિનશ્શયતાનિર્રજીમ' પઢવું.

(૨) 'તસ્મિયહ' અર્થાત્ 'બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ' પઢવું.

(૩) ધીમેથી 'આમીન' કહેવું.

(૪) ફજર અને ઝોહરમાં 'તિવાલે મુફસ્સલ' અર્થાત્ સૂરએ 'હુજૂરાત'થી સૂરએ 'બુરૂજ' સુધી.

અસર અને ઇશામાં 'અવસાતે મુફસ્સલ' અર્થાત્ સૂરએ 'બુરૂજ'થી સૂરએ 'લમ યકુન' સુધી અને

મગરિબમાં 'કિસારે મુફસ્સલ' અર્થાત્ સૂરએ 'ઈઝા ઝુલઝિલત'થી સૂરએ 'નાસ' સુધીની સૂરતોમાંથી (કોઈ સૂરત) પઢવી.

(૫) ફજરની પહેલી રકાત લાંબી કરવી.

(૬) કુર્આન ન વધારે ઉતાવળથી પઢવું, ન વધારે થોભીને પઢવું, બલકે મધ્યમ ઝડપથી પઢવું.

(૭) ફર્ઝ (નમાઝ)ની ત્રીજી અને ચોથી રકાતમાં માત્ર સૂરએ 'ફાતિહા' (અલ્હમ્દુ શરીફ) પઢવું.

રુકૂઅની આઠ સુન્નતો

(૧) રુકૂઅની તકબીર કહેવી.

(૨) પુરુષોએ (રુકૂઅમાં) બંને હાથ વડે ઘૂંટણ પકડવા.

(૩) હાથની આંગળીઓ પહોળી કરીને ઘૂંટણ પકડવા.

(૪) પગની પિંડીઓને સીધી (ટટાર) રાખવી.

(૫) રુકૂઅમાં પુરુષોએ પીઠ બીછાવી દેવી.

(૬) રુકૂઅમાં પુરુષોએ સર અને સુરીન (માથું અને થાપો) સીધી લીટીમાં રાખવા.

(૭) રુકૂઅમાં ઓછામાં ઓછું ત્રણ વખત **"સુબ્હાન રબ્બિયલ અઝીમ"** પઢવું.

(૮) રુકૂઅથી ઊઠતી વખતે

ઇમામે **"સમિઅલ્લાહુ લિમન હમીદહ"** કહેવું.

મુકતદીએ **"રબ્બના લકલ હમ્દ"** કહેવું અને

મુન્ફરિદે (એકલા નમાઝ પઢનારે) બંને કહેવું.

સિજદહની બાર સુન્નતો

(૧) સિજદહની તકબીર કહેવી.

(૨) સિજદહમાં પ્રથમ બંને ઘૂંટણો જમીન ઉપર મૂકવા.

(૩) તે પછી બંને હાથોને જમીન ઉપર મૂકવા.

(૪) તે પછી નાક જમીન ઉપર મૂકવું.

(૫) તે પછી પેશાની (કપાળ) જમીન ઉપર મૂકવી.

(૬) બંને હાથોની વચ્ચે સિજદહ કરવો.

(૭) પુરુષોએ સિજદહમાં પેટને જાંઘથી અલગ રાખવું.

(૮) પુરુષોએ બાઝૂ (બાવડું અર્થાત્ હાથની કોણી અને ખભા વચ્ચેનો ભાગ) પેહલૂ (પડખાં, પાસાં)થી અલગ રાખવું.

(૯) પુરુષોએ હાથની કોણીઓને જમીનથી અલગ રાખવી.

(૧૦) સિજદહમાં ઓછામાં ઓછું ત્રણ વખત

"સુબ્હાન રબ્બિયલ આ'લા" પઢવું.

(૧૧) સિજદહથી ઊઠવાની તકબીર કહેવી.

(૧૨) સિજદહથી ઊઠતી વખતે :

પ્રથમ પેશાની, પછી નાક, પછી હાથ અને તે પછી ઘૂંટણો (એ પ્રમાણે ક્રમવાર) ઉઠાવવા તેમજ બંને સિજદહ દરમ્યાન ઈત્મીનાનથી બેસવું.

કાઈદહની તેર સુન્નતો

(૧) કાઈદહમાં પુરુષોએ જમણો પગ (પંજો) ઊભો રાખવો અને ડાબો પગ (પંજો) બિછાવીને તેના પર બેસવું તેમજ પગની આંગળીઓને કિબ્લા તરફ રાખવી.

(૨) કાઈદહમાં બંને હાથોને જાંઘ ઉપર મૂકવા.

(૩) 'તશહ્હુદ' (અર્થાત્ અત્તહિય્યાત)માં 'અશહદુ અંલ્લા ઈલા–હ' પર શહાદતની આંગળી ઉઠાવવી અને 'ઈલ્લલ્લાહ' પર ઝુકાવી દેવી.

(૪) છેલ્લા કાઈદહમાં દુરૂદ શરીફ (દુરૂદે ઈબ્રાહીમ) પઢવું.

(૫) દુરૂદ શરીફ (દુરૂદે ઈબ્રાહીમ) પઢયા પછી કુર્આન કે હદીસમાં આવી હોય તેવી કોઈ દુઆ પઢવી.

(૬) બંને તરફ સલામ ફેરવવી.

(૭) સલામની શરૂઆત જમણી બાજુથી કરવી.

(૮) સલામ ફેરવતી વખતે ઇમામે મુકતદીઓ, ફરિશ્તાઓ અને નેક જિન્નાતને સલામ કરવાની નિય્યત કરવી.

(૯) સલામ ફેરવતી વખતે મુક્તદીએ ઇમામ, ફરિશ્તાઓ, નેક જિન્નાત અને જમણી–ડાબી બાજુના મુક્તદીઓને સલામ કરવાની નિય્યત કરવી.

(૧૦) મુન્ફરિદે (એકલા નમાઝ પઢનારે) માત્ર ફરિશ્તાઓને સલામ કરવાની નિય્યત કરવી.

(૧૧) મુક્તદીએ ઇમામની સાથે સલામ ફેરવવી.

(૧૨) ઇમામે બીજી સલામના અવાજને પહેલી સલામના અવાજ કરતાં ધીમો (મંદ) કરવો.

(૧૩) મસ્બૂકે (જેની શરૂઆતની રકાત છૂટી ગઈ હોય તેણે) ઇમામના ફારિગ થવાનો ઈન્તિઝાર કરવો.

સૂચના :

હાથની આંગળીઓ રુકૂઅમાં પહોળી થયેલી અને સિજદહમાં ભેગી થયેલી રાખવી. *('નુરુલ ઈઝાહ'માંથી)*

ઔરતોની નમાઝમાં ખાસ તફાવત :

(૧) તકબીરે તહરીમા વખતે પોતાના બંને હાથ ખભા સુધી ઉઠાવે; પરંતુ હાથોને દુપટ્ટા (ઓઢણી)માંથી બહાર ન કાઢે.

(૨) હાથોને સીના પર બાંધે.

જમણા હાથની હથેળીને માત્ર ડાબા હાથની હથેળીની પીઠ ઉપર મૂકી દે. (મર્દોની જેમ નાની આંગળી અને અંગૂઠા વડે વર્તુળ બનાવીને હાથનું કાંડું ન પકડે.)

બંને બાજૂઓ (બાવડાં અર્થાત્ હાથનો કોણીથી ખભા સુધીનો ભાગ)ને

પેહલૂઓ (પડખાં, પાસાં) સાથે ખૂબ મેળવીને રાખે.

બંને પગની ઘૂંટીઓને બિલકુલ મેળવી દે.

(૩) સિજદહમાં પગો (પંજાઓને આંગળી પર) ઊભા ન રાખે; બલકે જમણી બાજુ (બહાર) કાઢે.

સિજદહ ખૂબ સંકોચાઈને અને દબાઈને એવી રીતે કરે કે પેટ બંને જાંઘોની સાથે તેમજ બંને બાઝૂઓ (બાવડાં) બંને પેહલૂઓની સાથે ભેગાં મળી જાય.

સિજદહમાં બંને હાથની કોણીઓને જમીન પર મૂકી દે.

(૪) કાઈદહમાં બેસે ત્યારે બંને પગોને જમણી તરફ (બહાર) કાઢે.

બંને હાથોને જાંઘ પર મૂકી દે.

હાથની આંગળીઓને ખૂબ મેળવીને રાખે.

નમાઝના તે આદાબ જે બધાં માટે એકસરખાં છે :

કિયામ (ઊભા રહેવાની હાલત)માં સિજદહની જગાએ નજર રહે.

રુકૂઅની હાલતમાં પગો પર નજર રહે.

સિજદહની હાલતમાં નાક પર નજર રહે અને

સલામ ફેરવતી વખતે ખભા પર નજર રહે.

બગાસું આવે તો તેને ખૂબ બળપૂર્વક રોકે, છતાં જો ન રોકાય તો જમણા હાથની હથેળીની પીઠ વડે રોકે.

જો ખાંસી આવે એવું લાગે તો તેને પણ રોકવાની કોશિશ કરે તથા કાબૂ રાખે.

સિર્રી નમાઝ (ઝોહર અને અસર)માં એટલા અવાજે પઢે કે પોતે

સાંભળી શકે.

સલામ ફેરવ્યા બાદ

એક વખત **"અલ્લાહુ અકબર"** કહે.

તે પછી ત્રણ વખત **"અસ્તગફિરુલ્લાહ"** કહે જેમાં છેલ્લી વખતે જરા ખેંચીને (લંબાવીને) પઢે.

ફર્ઝ નમાઝ પછી નીચેની દુઆઓ પઢે :

اَللّٰهُمَّ اَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ
السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَاذَالْجَلَالِ
وَالْاِكْرَامِ ط

(૧) **"અલ્લાહુમ્મ અન્તસ્સલામ, વ મિન્કસ્સલામ, તબારક્ત યા ઝલ્જલાલિ વલ્ઇકરામ."** *(ફત્હુલ કદીર ભાગ–૧, પા. ૪૩૯)*

لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ
لَهٗ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ
عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ط

(૨) **"લા ઈલા-હ ઈલ્લલ્લાહુ વહ્દહૂ લા શરી-ક લહૂ લહુલ મુલ્કુ વ લહુલ હમ્દુ વ હુવ અલા કુલ્લિ શયઈન કદીર."**

اَللّٰهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا اَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَاالْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ ط

(૩) **"અલ્લાહુમ્મ લા માનિ-અ લિમા અઅ્તય્ત વ લા મુઅ્તિ-ય લિમા મનઅ્ત વલા યન્ફઉ ઝલ્જદ્દિ મિન્કલ્જદ્દ."**

ખાવાની કેટલીક સુન્નતો

(૧) દસ્તરખ્વાન (ભોજન માટેનું પાથરણું) બિછાવવું.

(૨) બંને હાથોને કાંડા સુધી ધોવા.

નોંધ : અલ્લામા શામી (રહ.)ના મતે ખાવાથી પહેલાં કુલ્લી–કોગળા કરવા સુન્નત નથી; પરંતુ જનાબતની હાલતમાં કુલ્લી કરવા વગર ખાવું મકરૂહ છે. *('શામી' ભાગ–૫, પા–૨૩૯)*

(જો કોઈ મોઢાની સફાઈના માટે કુલ્લી કરવા ચાહે તો મના નથી.)

(૩) બુલંદ અવાજથી 'બિસ્મિલ્લાહ' પઢવું. *('શામી' ભાગ–૫)*

(૪) જમણા હાથ વડે ખાવું.

(૫) ખાવાની મજલિસમાં જે શખ્સ સૌથી વધારે બુઝુર્ગ અને મોટો હોય તેમનાથી ખાવાનું શરૂ કરાવવું.

(૬) ખાવાનું એક જ પ્રકારનું હોય તો પોતાની સામેથી ખાવું.

(૭) જો કોઈ લુકમો (કોળિયો) પડી જાય તો ઉપાડીને સાફ કરીને ખાય લેવું.

(૮) ટેકો લગાવીને ન ખાવું.

(૯) ખાવામાં કોઈ ઐબ (ખામી) ન કાઢવી.

(૧૦) જોડા (પગરખાં) ઉતારીને ખાવું.

(૧૧) ખાવા માટે બેસવાની રીતો નીચે પ્રમાણે છે : –

એવી રીતે ઊકડું બેસે કે બંને ઘૂંટણો ઊભા હોય અને સુરીન (થાપાં) જમીન પર હોય અથવા

એક ઘૂંટણ ઊભો રાખે અને બીજા ઘૂંટણને બીછાવીને તેના ઉપર બેસે અથવા

બંને ઘૂંટણોને જમીન ઉપર બીછાવીને કાઈદહની જેમ બેસે અને આગળની તરફ જરા ઝૂકીને બેસે.

(૧૨) ખાધા પછી વાસણો, પ્યાલા, રકાબી વગેરેને સાફ કરી લેવું. આમ કરવાથી વાસણો એના માટે મગફિરતની દુઆ કરે છે.

(૧૩) **ખાધા પછીની (આ) દુઆ પઢવી :**

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِىْ اَطْعَمَنَا وَسَقَانَا
وَجَعَلَنَا مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ ط

"અલ્હમ્દુલિલ્લાહિલ્લઝી અત્અમના વસકાના વજઅલના મિનલ્ મુસ્લિમીન."

ભાવાર્થ :

તમામ વખાણો અલ્લાહના માટે છે જેણે ખવડાવ્યું અને પીવડાવ્યું તેમજ મુસલમાનોમાં બનાવ્યા.

(૧૪) પહેલાં દસ્તરખ્વાન (ભોજનનું પાથરણું) ઉઠાવવું, તે પછી પોતે ઊઠવું.

(૧૫) દસ્તરખ્વાન ઉઠાવવાની (આ) દુઆ પઢવી :

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ حَمْدًا كَثِيْرًا طَيِّبًا مُّبَارَكًا فِيْهِ غَيْرَ مُكْفِيٍّ وَّلَا مُوَدَّعٍ وَلَا مُسْتَغْنًى عَنْهُ رَبَّنَا ط

"અલ્હમ્દુલિલ્લાહિ હમ્દન કસીરન તય્યિબન મુબારકન ફીહી ગય્ર મુક્ફિય્યિન્ વલા મુવદ્દઈન વલા મુસ્તગ્નિયન્ અન્હુ રબ્બના."

ભાવાર્થ :

તમામ વખાણો અલ્લાહના માટે છે, એવા વખાણો જે પુષ્કળ હોય તેમજ પાકીઝા અને બાબરકત હોય. હે અમારા પરવરદિગાર ! અમે આ ખાવાને કાફી (પૂરતું) સમજીને યા બિલકુલ રુખ્સત કરીને યા એનાથી ગૈરમોહતાજ થઈને ઉઠાવી રહ્યા નથી.

(૧૬) બંને હાથોને ધોવા.

(૧૭) કુલ્લી (કોગળા) કરવા.

(૧૮) જો શરૂઆતમાં **'બિસ્મિલ્લાહ'** પઢવાનું ભૂલી જાય તો આ પ્રમાણે પઢે :

بِسْمِ اللّٰهِ اَوَّلَهٗ وَاٰخِرَهٗ ط

"બિસ્મિલ્લાહિ અવ્વલહૂ વ આખિરહૂ."

(૧૯) જ્યારે કોઈની દાવત ખાય ત્યારે મેઝબાન (દાવત આપનાર)ને આ પ્રમાણે દુઆ આપે :

اَللّٰهُمَّ اَطْعِمْ مَنْ اَطْعَمَنِىْ
وَاسْقِ مَنْ سَقَانِىْ ط

"અલ્લાહુમ્મ અત્ઈમ મન અત્અમની વસ્કિ મન્ સકાની."

ભાવાર્થ :

હે અલ્લાહ ! જેણે મને ખવડાવ્યું તેને (તું) ખવડાવ અને જેણે મને પિવડાવ્યું તેને (તું) પિવડાવ. *(તિરમિઝી)*

(૨૦) સરકો વાપરવું સુન્નત છે. જે ઘરમાં સરકો મોજૂદ હોય, તે ઘર સાલન (શાક)થી ખાલી નથી સમજી શકાતું.

(૨૧) એકલા ઘઉં કોઈ વાપરતું હોય તો તેણે તેમાં થોડાક જવ પણ મિશ્ર કરવા જોઈએ. (ભલે ને) થોડીક જ માત્રામાં હોય, જેથી સુન્નત પર અમલનો સવાબ મળી જાય.

(૨૨) ગોશ્ત ખાવું સુન્નત છે.

રસૂલે અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમનું ફરમાન છે કે,

'દુનિયા અને આખિરતમાં વાનગીઓનો સરદાર ગોશ્ત છે.'

(૨૩) (આપણાં મુસલમાનભાઈની) દાવત કબૂલ કરવું સુન્નત છે. અલબત્ત, જો (આવકનું વધારે પ્રમાણ) વ્યાજ, લાંચ–રુશ્વતનું હોય અથવા તે (દાવત આપનાર) બદકારી (પાપાચાર) કરતો હોય તો તેની દાવત કબૂલ કરવી ન જોઈએ.

(૨૪) પોતાના સગાં–સંબંધીઓ, મિત્રો અને મિસ્કીનો (ગરીબો)ને વલીમાનું ખાવાનું ખવડાવવું સુન્નત છે.

(૨૫) મય્યિતના રિશ્તેદારો (સગાંઓ)ને ખાવાનું આપવું મસનૂન છે.

(૨૬) ખાતી વખતે બિલકુલ ખામોશ રહેવું મકરૂહ છે. *(શામી)*

પરંતુ દુઃખ, ફિકર–ચિંતા તેમજ બીમારીની વાત ન કરે.

સૂચના :

'અબૂ દાવૂદ'ની શર્હ (વિવરણ) માટે લખાયેલી કિતાબ **'બઝલુલ મજહૂદ'**ના પાના ૩૫ ઉપર લખ્યું છે કે :

● જ્યારે કોઈ શખ્સ **'બિસ્મિલ્લાહ'** કહીને પોતાના ઘરમાં દાખલ થાય છે ત્યારે શયતાન પોતાના ભાઈઓથી કહે છે કે :

'હે ભાઈઓ ! તમારા માટે આ ઘરના દરવાજા બંધ થઈ ગયા છે. રાતવાસા માટે કોઈ બીજું ઘર શોધો.'

● જ્યારે ખાતી વખતે **'બિસ્મિલ્લાહ'** પઢી લેવામાં આવે છે ત્યારે શયતાન કહે છે કે,

'લો, હવે ખાવા પર પણ પાબંદી (પ્રતિબંધ) થઈ ગઈ !'

અર્થાત્ :

ન અહીં રહી શકો છો, ન અહીં ખાય શકો છો !

● જો બંદો ઘરમાં દાખલ થતી વખતે **'બિસ્મિલ્લાહ'** કહેવું ભૂલી જાય તો શયતાન પોતાના ભાઈઓથી કહે છે કે,

'તમે ઘર મેળવી લીધું, રાત ગુઝારવા માટે.'

● અને જો તે બંદો ખાતી વખતે પણ **'બિસ્મિલ્લાહ'** પઢવાનું ભૂલી જાય તો શયતાન કહે છે કે, 'રહેવાની સાથે સાથે ખાવાની પણ પરવાનગી છે.'

પીવાની સુન્નતો

(૧) જમણા હાથથી પીવાનું પાત્ર પકડવું.

(૨) પીવાથી પહેલાં અગર ઊભા હોય તો બેસી જવું. ઊભા થઈને પીવું મના છે.

(૩) **'બિસ્મિલ્લાહ'** કહીને પીવું. પીધા પછી **'અલ્હમ્દુલિલ્લાહ'** કહેવું.

(૪) ત્રણ શ્વાસમાં પીવું.

શ્વાસ લેતી વખતે પાણીનું પાત્ર મોઢાંથી અલગ કરવું.

(૫) વાસણની તૂટેલી ધાર તરફથી ન પીવું.

(૬) મશકથી મોઢું લગાવીને ન પીવું અથવા કોઈ પણ એવું વાસણ હોય જેમાંથી એકદમ પાણી વધારે આવી જવાની સંભાવના હોય અથવા એ સંભાવના હોય કે તેમાં સાપ કે વીંછી આવી જાય.

(૭) માત્ર પાણી પીવા પછી આ દુઆ પઢવી પણ મસનૂન છે :

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ سَقَانَا عَذْبًا
فُرَاتًا بِرَحْمَتِهٖ مَاءً وَّلَمْ
يَجْعَلْهُ بِذُنُوْبِنَا مِلْحًا أُجَاجًا۔

"અલ્હમ્દુલિલ્લાહિલ્લઝી સકાના અઝ્બન્ ફૂરાતમ્ બિરહ્મતિહી માઅંવ્ વ લમ યજ્અલ્હૂ બિઝુનૂબિના મિલ્હન ઉજાજન." *(રૂહુલ મઆની, પારહ : ૨૭, પાનું : ૧૪૯)*

(૮) પાણી પીધા પછી જો બીજાને આપવું હોય તો પ્રથમ જમણી બાજુવાળાને આપે અને પછી એ જ ક્રમ પ્રમાણે દૌર પૂરો કરે.

ચાહ અને શરબત પણ એ જ પ્રમાણે પેશ કરે.

(૯) દૂધ પીધા પછી આ દુઆ પઢે :

اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيْهِ وَزِدْنَا مِنْهُ-

"અલ્લાહુમ્મ બારિક લના ફીહી વ ઝિદ્‌ના મિન્હુ."

(૧૦) પીવડાવનારે છેવટે પીવું.

(૧૧) ઝમઝમનું પાણી ઊભા રહીને પીવું.

(૧૨) વુઝૂનું બચેલું પાણી ઊભા રહીને પીવું.

એમાં બીમારીઓના માટે શિફા છે.

અલ્લામા શામીએ લખ્યું છે કે,

'મેં કેટલીયે વખત પોતાની બીમારીઓમાં એનો અનુભવ કર્યો છે અને શિફા મેળવી છે.'

લિબાસની સુન્નતો

(૧) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમને સફેદ રંગના કપડાં પસંદ હતા.

(૨) ખમીશ, કુર્તા (કફની) કે સદરી વગેરે પહેરે તો પ્રથમ જમણો હાથ આસ્તીન (બાંય)માં નાંખે અને તે પછી ડાબો હાથ નાંખે.

એ જ રીતે પાયજામો અને શલવાર પહેરતી વખતે પ્રથમ જમણો પગ નાંખે તે પછી ડાબો પગ નાંખે.

(૩) પાયજામો, શલવાર કે લૂંગી (પગની) ઘૂંટીથી ઉપર રાખે. ઘૂંટીથી નીચે લટકાવવાથી અલ્લાહ તઆલા નારાઝ થાય છે.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે ફરમાવ્યું કે,

'તેહબંદ (લૂંગી) ઘૂંટીથી નીચે લટકાવનાર પર અલ્લાહ તઆલા રહમતની નજર ફરમાવશે નહિ.'

(૪) નવું કપડું પહેરીને આ દુઆ પઢે :

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ كَسَانِيْ هٰذَا
مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِّنِّيْ وَلَا قُوَّةٍ ط

"અલ્હમ્દુલિલ્લાહિલ્લઝી કસાની હાઝા મિન ગયરિ હવ્લિમ્મિન્ની વલા કુવ્વહ."

(૫) અમામા (પાઘડી)ની નીચે ટોપી રાખવી સુન્નત છે.

ટોપી વગર અમામા બાંધવો સુન્નતથી ખિલાફ છે.

(૬) કાળો સાફો બાંધવો મસનૂન છે.

શમ્લહનો (છેડો) છોડવો પણ સુન્નત છે.

શમ્લહનું પ્રમાણ એક હાથ કે તેનાથી વધારે પણ સ

(૭) કપડાં ઉતારતી વખતે 'બિસ્મિલ્લાહ' કહે.

કપડાં ઉતારવાની શરૂઆત ડાબી બાજુથી કરે.

ખમીશ કે કુર્તો (કફની) વગેરે ઉતારવું હોય ત્યારે

પ્રથમ ડાબો હાથ આસ્તીન (બાંય)માંથી કાઢે અને તે પછી જમણો હાથ કાઢે.

એ જ પ્રમાણે શલવાર અને પાયજામો ઊતારતી વખતે પ્રથમ ડાબો પગ બહાર કાઢે અને તે પછી જમણો પગ કાઢે.

(૮) જોડા પ્રથમ જમણા પગમાં પહેરે અને પછી ડાબા પગમાં પહેરે.

(૯) જોડા (પગરખાં) ઉતારતી વખતે :

પ્રથમ ડાબા પગમાંથી ઉતારે અને પછી જમણા પગમાંથી ઉતારે.

(૧૦) નવા જોડા (પગરખાં) પહેરીને આ દુઆ પઢે :

اَللّٰهُمَّ اِنِّىْٓ اَسْئَلُكَ مِنْ خَيْرِهٖ
وَخَيْرِ مَا هُوَلَهٗ وَاَعُوْذُبِكَ مِنْ
شَرِّهٖ وَشَرِّ مَا هُوَلَهٗ ط

"અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અસ્અલુ-ક મિન ખયરિહી વ ખયરિ મા હુ-વ લહૂ અઊઝુબિ-ક મિન શર્રિહી વ શર્રિ મા હુ-વ લહૂ."

બાલ (વાળ)ની સુન્નતો

(૧) નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમના મુબારક માથાના વાળોની લંબાઈ વિશે નીચે પ્રમાણે રિવાયતો છે :

એક રિવાયત પ્રમાણે એની લંબાઈ કાનોના દરમિયાન સુધી હતી.

બીજી રિવાયત પ્રમાણે એની લંબાઈ કાનો સુધી હતી.

ત્રીજી રિવાયત પ્રમાણે કાનોની લવ (કાનની બૂટ) સુધી હતી.

ઉપરાંત ખભા સુધી કે ખભાની નજીક સુધી હોવાની રિવાયત પણ છે.

('શમાઈલે તિરમિઝી')

(૨) કયાં તો આખા માથાના વાળ રાખે અથવા આખું માથું મૂંડાવે. એક હિસ્સાના વાળ રાખવા અને એક હિસ્સાના મૂંડાવવા કે કતરાવવા હરામ કાર્ય છે. અલ્લાહ તઆલા હરેક મુસલમાનને એનાથી બચાવે.

(૩) દાઢી વધારવા અને મૂંછોને કમ કરવા વિશે હદીસમાં હુકમ આવેલો છે.

દાઢી (એક મૂઠ કરતાં કમ) કતરાવવાને તથા મૂંડાવવાને હરામ ફરમાવવામાં આવ્યું છે.

અલ્લાહ તઆલા દરેક મુસલમાનને એનાથી બચાવે.

(૪) મૂંછોને કાતરવામાં મુબાલગહ કરવું સુન્નત છે.

(૫) નાફ (ડૂંટી) નીચેના, બગલના અને નાકના વાળ લેવા.

ચાલીસ દિવસ વીતી જાય અને સફાઈ ન કરે તો ગુનેહગાર થશે.

(૬) વાળોને ધોવા, તેલ લગાવવું અને હોળવા મસનૂન છે.

પરંતુ એકાદ દિવસ વચમાં છોડી દેવું જોઈએ.

(૭) જ્યારે તેલ નાંખવાનો ઈરાદો હોય ત્યારે ડાબા હાથની હથેળીમાં તેલ લઈને પ્રથમ ભવાં (ભમ્મર કે ભ્રુકુટિ) પર, તે પછી આંખો (પાંપણ) પર અને તે પછી માથામાં તેલ નાંખે.

(૮) માથામાં તેલ નાંખવાની શરૂઆત પેશાની (કપાળ) તરફથી કરે.

(૯) વાળ હોળે ત્યારે પ્રથમ જમણી તરફથી શરૂ કરે.

(૧૦) વાળ હોળતી વખતે કે જરૂરત અનુસાર જ્યારે પણ આયનામાં જુએ ત્યારે આ દુઆ પઢે :

اَللّٰهُمَّ اَنْتَ حَسَّنْتَ خَلْقِيْ
فَحَسِّنْ خُلُقِيْ ط

"અલ્લાહુમ્મ અન્ત હસ્સન્ત ખલ્કી ફહસ્સિન ખુલૂકિ."

ભાવાર્થ :

હે અલ્લાહ ! જેવી રીતે આપે મારી સૂરત સારી બનાવી (તેવી રીતે) મારા અખ્લાક પણ સારા કરી દે !

નખ કાપવાની સુન્નતો

હાથના નખ કાપવાની રીત :

જમણા હાથની શહાદતની આંગળી (અંગૂઠાની બાજુમાંની આંગળી)થી શરૂઆત કરે.

તે પછી વચલી આંગળી, તે પછી તેની બાજુની આંગળી અને તે પછી નાની (ટચલી) આંગળીના નખ કાપે.

તે પછી ડાબા હાથની નાની (ટચલી) આંગળીથી શરૂ કરે અને ક્રમવાર કાપતાં છેવટે અંગૂઠાનો નખ કાપે.

અને તે પછી સૌથી છેલ્લે જમણા હાથના અંગૂઠાનો નખ કાપે.

પગના નખ કાપવાની રીત :

જમણા પગની નાની આંગળીથી શરૂઆત કરે અને ક્રમવાર કાપતાં છેવટે અંગૂઠાનો નખ કાપે.

તે પછી ડાબા પગના અંગૂઠાથી શરૂઆત કરે અને ક્રમવાર કાપતાં નાની આંગળીનો નખ કાપે.

નખ કયારે કાપવા :

નખ જુમ્આની નમાઝથી પહેલાં કાપવા સુન્નત છે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ જુમ્આના દિવસે નમાઝ પહેલાં મૂંછોને તથા નખોને કાપતા હતા.

રિવાયત છે કે :–

જે શખ્સ જુમ્આના દિવસે નખ કાપે, આવતી જુમ્આ સુધીની બલાઓથી તેને અલ્લાહ તઆલા પનાહ આપશે.

('શામી' ભાગ : ૫, પાનું ૨૮૭ અને ૨૮૮)

સૂચના :

હાફિઝ ઈબ્ને હજર અસ્કલાની (રહ.) અને અલ્લામા ઈબ્ને દકીકુલ્ઈદ (રહ.) ફરમાવે છે કે,

'નખ કાપવા માટે કોઈ ખાસ કેફિયત અને કોઈ દિવસ મુકર્રર (નક્કી) હોવા વિશે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમથી મન્કૂલ અને સાબિત નથી. એટલે ઉપર લખેલો તરીકો મુસ્તહબ હોવાનો એ'તિકાદ જાઈઝ નથી.'

('બઝલુલ મજહૂદ ફી હલ્લિ અબૂ દાવૂદ' ભા. ૧, પા. ૩૩)

કુફ્ર કે ગુનાહના વસવસા વખતની સુન્નતો

(૧) વસવસા આવે ત્યારે નીચે પ્રમાણે પઢે :

"અઊઝુબિલ્લાહિ મિનશ્શયૃતાનિર્રજીમ" અને

"આમન્તુ બિલ્લાહિ વ રસૂલિહી"

('મિરકાત' ભાગ : ૧, પા. ૧૩૭)

(૨) બીજી સુન્નત એ છે કે હક તઆલાની ઝાતમાં ગૌર (ચિંતન, મનન અને વિચાર) ન કરે. ચિંતન, મનન અને વિચારનો સંબંધ ખલ્ક (સૃષ્ટિ) સાથે છે, ન કે ખાલિક (સર્જનહાર, સૃષ્ટા)ની સાથે.

('મસાઈલુસ્સુલૂક' બયાનુલ કુર્આન)

અઝાન અને ઈકામતની સુન્નતો

(૧) અઝાન અને ઈકામત કિબ્લા તરફ મુખ કરીને કહેવું સુન્નત છે.

(૨) અઝાનના શબ્દો થોભી થોભીને અદા કરવા અને ઈકામતના શબ્દો જલદી જલદી કહેવા સુન્નત છે.

(૩) અઝાનમાં **'હય્ય અલસ્સલાત'** અને **'હય્ય અલલ્ફલાહ'**

કહેતી વખતે જમણી અને ડાબી બાજુ મુખ ફેરવવું સુન્નત છે.

પરંતુ સીના (છાતી) અને કદમ કિબ્લા તરફ જ રહે.

(૪) જ્યારે અઝાન સાંભળો ત્યારે :

ઝિક્ર અને તસ્બીહ બંધ કરી દો.

અઝાનનો જવાબ આપો અર્થાત્ અઝાનના શબ્દો દોહરાવો.

જ્યારે મુઅઝ્ઝિન **'હય્ય અલસ્સલાહ'** અને **'હય્ય અલલ્ ફલાહ'** કહે ત્યારે જવાબમાં **'લા હવ્લ વલા કુવ્વ–ત ઈલ્લા બિલ્લાહ'** કહો.

(૫) ફજરની અઝાનમાં **'અસ્સલાતુ ખયરુમ્મિનન્નૌમ'**ના જવાબમાં **'સદકત વ બર્રત'** કહેવામાં આવશે.

(૬) ઈકામતનો જવાબ પણ અઝાનની જેમ આપવામાં આવશે, પરંતુ :

'કદ્કામતિસ્સલાત'ના જવાબમાં **'અકામહલ્લાહુ વ અદામહા'** કહેવામાં આવશે.

(૭) અઝાન પૂરી થયા પછી દુરૂદ શરીફ પઢવું સુન્નત છે.

(૮) દુરૂદ શરીફ પઢીને આ દુઆ પઢે :

اَللّٰهُمَّ رَبَّ هٰذِهِ الدَّعْوَةِ
التَّآمَّةِ وَالصَّلٰوةِ الْقَآئِمَةِ
اٰتِ مُحَمَّدَ اِلْــوَسِيْلَةَ

وَالْفَضِيْلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَّحْمُوْدَ ِۨالَّذِىْ وَعَدْتَّهٗ اِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيْعَادَ ط

"અલ્લાહુમ્મ રબ્બ હાઝિહિદ્ દઅ્વતિત્તામ્મતિ વસ્સલાતિલ કાઈમતિ આતિ મુહમ્મદનિલ્વસીલ-ત વલ્ફઝીલ-ત વબ્અસ્હુ મકામમ્મહમૂદનિલ્લઝી વ અત્તહુ ઈન્ન-ક લા તુખ્લિફુલ મીઆદ."

સૂવાની સુન્નતો

(૧) નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમથી નીચેની તમામ ચીઝો પર આરામ ફરમાવવું સાબિત છે :

(૧) બોરિયહ (ગૂણપાટ) (૨) ચટાઈ (સાદડી) (૩) કાપડનું પાથરણું (૪) જમીન (૫) તખ્ત (૬) ચાર પાઈ (ખાટલો)

(૭) ચામડું અને ખાલ. *(ઝાદુલ મઆદ)*

(૮) બાવુઝૂ સૂવું સુન્નત છે. *(અબૂ દાવૂદ)*

(૯) જ્યારે પોતાના બિસ્તરા (પાથરણા) પર આવે ત્યારે તેને પોતાના કપડાંના છેડાથી ત્રણ વખત ઝાપટે. *(સિહાહ સિત્તહ)*

(૧૦) સૂવા પહેલાં બીજા કપડાં બદલવા સુન્નત છે. *(ઝાદુલ મઆદ)*

(૧૧) સૂવા પહેલાં 'બિસ્મિલ્લાહ' કહીને નીચે પ્રમાણે કામો કરે :

(૧) દરવાજો બંધ કરે.

(૨) દીવો★ હોલવી નાખે.

(૩) મશ્કીઝહ (પાણી ભરવાની નાની મશક)નું મોઢું બાંધી દે.

(૧૨) વાસણો✪ ઢાંકી દે અને જો તે વખતે ઢાંકવા માટે કંઈ ન મળે તો વાસણના મોઢાં પર (પહોળાઈમાં) એક લાકડી જ મૂકી દે. *(સિહાહ સિત્તહ)*

(૧૩) ઇશાની નમાઝ પછી કિસ્સા–કહાણીઓની મનાઈ છે. નમાઝ પઢીને સૂઈ જવું જોઈએ. અલબત્ત, રોઝી કે ધંધા માટે જાગવાની ઈજાઝત છે.

(૧૪) સૂતી વખતે બંને આંખોમાં ત્રણ–ત્રણ સળી સુરમો લગાડવો ઔરત અને મરદ (બંને) માટે મસનૂન છે.

(૧૫) જ્યારે સૂવાનો ઈરાદો હોય ત્યારે કુર્આન શરીફની આયતો અને સૂરતો પઢો. દાખલા તરીકે :

અલ્હમ્દુ શરીફ,

સૂરએ મુલ્ક (તબારકલ્લઝી),

દુરૂદ શરીફ,

આયતુલ કુરસી,

ચાર કુલ.

જો વધારે પઢી ન શકો તો એક–બે સૂરતો જરૂર પઢી લો, કારણ કે એ દુનિયા અને આખિરતની ભલાઈ તથા નેકબખ્તીની બુનિયાદ છે.

★ હદીસમાં આવ્યું છે કે, શયતાન ઉંદરને એ બતાવી દે છે કે તું દિવેટ ખેંચીને લઇ જા ! (જે આગ લાગવાનું કારણ બની જાય છે.)

('ફઝલે મુબીન' તરજુમએ 'હિસ્ને હસીન')

✪ મુસ્લિમ શરીફની એક રિવાયતમાં છે કે વરસમાં એક રાત એવી હોય છે જેમાં વબા (બીમારી) ઊતરે છે. (તે) જ્યારે ખુલ્લા વાસણ ઉપરથી પસાર થાય છે ત્યારે તેમાં તે વબાનો કંઇક ભાગ (અંશ) જરૂર દાખલ થઇ જાય છે.

('ફઝલે મુબીન' તરજુમએ 'હિસ્ને હસીન')

(૧૬) સૂવા પહેલાં 'તસ્બીહે ફાતિમહ' (પઢવાની) કાળજી રાખે. અર્થાત્ :

૩૩ વખત **'સુબ્હાનલ્લાહ'**

૩૩ વખત **'અલ્હમ્દુલિલ્લાહ'** અને

૩૪ વખત **'અલ્લાહુ અકબર'** પઢે.

(બુખારી, મુસ્લિમ, અબૂ દાવૂદ, તિરમિઝી)

(૧૭) સૂતી વખતે જમણી કરવટ પર કિબ્લા તરફ મુખ કરીને સૂવું મસનૂન છે.

એવી રીતે ઊંધા સૂવું કે છાતી જમીન તરફ થાય અને પીઠ આસમાનની તરફ થાય તેની મનાઈ છે, કારણ કે એવી રીતે શયતાન સૂએ છે.

(૧૮) **બિસ્તરા પર સૂઈને આ દુઆ પઢે :**

بِاسْمِکَ رَبِّیْ وَضَعْتُ جَنْبِیْ
وَبِکَ اَرْفَعُهٗ اِنْ اَمْسَکْتَ
نَفْسِیْ فَاغْفِرْلَهَا وَاِنْ اَرْسَلْتَهَا
فَاحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهٖ عِبَادَکَ
الصّٰلِحِیْنَ ط

"બિસ્મિક રબ્બી વઝઅ્તુ જમ્બી વ બિ-ક અર્ફઉહૂ ઈન અમ્સક્ત નફ્સી ફગ્ફિર લહા વ ઈન અર્સલ્તહા ફહ્ફઝ્હા બિમા તહ્ફઝુ બિહી ઈબાદકસ્સાલિહીન."

(સિહાહ સિત્તહ)

(૧૯) તે પછી આ દુઆ પઢે :

اَللّٰهُمَّ بِاسْمِكَ اَمُوْتُ وَاَحْيٰ ط

"અલ્લાહુમ્મ બિસ્મિ-ક અમૂતુ વ અહ્યા." *(બુખારી, મુસ્લિમ)*

(૨૦) સૂવા પહેલાં ત્રણ વખત આ ઈસ્તિગફાર પણ પઢે :

اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ الَّذِىْ لَآاِلٰهَ اِلَّا
هُوَالْحَىُّ الْقَيُّوْمُ وَاَتُوْبُ اِلَيْهِ ط

"અસ્તગ્ફિરુલ્લાહલ્લઝી લા ઈલા-હ ઈલ્લા હુવલ્ હય્યુલ્ કય્યૂમુ વ અતૂબુ ઈલયહ." *(તિરમિઝી)*

(૧૪) જો ખ્વાબમાં કોઈ ડરામણી (ભયાનક) વાત જોવામાં આવે અને આંખો ખુલી જાય તો ત્રણ વખત 'અઊઝુબિલ્લાહિ મિનશ્શયતાનિર્રજીમ' પઢીને ડાબી તરફ ધુત્કારી દો અને કરવટ બદલીને સૂઈ જાઓ.

(૧૫) જો કોઈને ફુરસદ મળતી હોય તો સુન્નતની ઈત્તિબાઅ (અનુસરણ) માટે બપોરે થોડો સમય સૂઈ જવું સુન્નત છે. ચાહે ઊંઘ આવે કે ન આવે.

સફરની સુન્નતો

(૧) જ્યાં સુધી થઇ શકે સફરમાં ઓછામાં ઓછા બે આદમી જાય.

એકલો આદમી સફર ન કરે. અલબત્ત, જરૂરત અને મજબૂરીમાં એકલા આદમીએ સફર કરવામાં વાંધો નથી.

(૨) સવારીના માટે રકાબ (પેંગડા)માં પગ મૂકે ત્યારે **'બિસ્મિલ્લાહ'** કહે.

(૩) સવારી ઉપર સારી રીતે બેસી જાય ત્યારે ત્રણ વખત **'અલ્લાહુ અકબર'** કહે અને આ દુઆ પઢે :

سُبۡحٰنَ الَّذِیۡ سَخَّرَ لَنَا هٰذَا وَمَا
كُنَّا لَهٗ مُقۡرِنِيۡنَ ۙ﴿۱۳﴾ وَاِنَّاۤ اِلٰى رَبِّنَا
لَمُنۡقَلِبُوۡنَ ﴿۱۴﴾ (الزخرف ۴۳:۱۳-۱۴)

"સુબ્હાનલ્લઝી સખ્ખર લના હાઝા વમા કુન્ના લહૂ મુક્‌રિનીન વ ઈન્ના ઈલા રબ્બિના લ મુન્કલિબૂન."

(૪) તે પછી આ દુઆ પઢે :

اَللّٰهُمَّ هَوِّنۡ عَلَيۡنَا هٰذَا
السَّفَرَ وَاطۡوِ عَنَّا بُعۡدَهٗ

اَللّٰھُمَّ اَنْتَ الصَّاحِبُ فِی السَّفَرِ
وَالْخَلِیْفَةُ فِی الْاَھْلِ اَللّٰھُمَّ اِنِّیْ
اَعُوْذُبِکَ مِنْ وَّعْثَاءِ السَّفَرِ
وَکَابَةِ الْمَنْظَرِ وَسُوْءِ الْمُنْقَلَبِ
فِی الْمَالِ وَالْاَھْلِ وَالْوَلَدِ ط

"અલ્લાહુમ્મ હવ્વિન અલય્‌ના હાઝસ્સફર વત્વીઅન્ના બુઅ્‌દહૂ અલ્લાહુમ્મ અન્તસ્સાહિબુ ફિસ્સફરિ વલ્ખલીફતુ ફીલ્અહલિ. અલ્લાહુમ્મ ઈન્ની અઊઝુબિ-ક મિંવ્‌ વઅ્‌સાઈસ્સફરિ વ કઅ્‌બતિલ મન્‌ઝરિ વ સૂઈલ મુન્કલબિ ફિલ્માલિ વલ્અહ્‌લિ વલ્વલદિ."

ભાવાર્થ :

હે અલ્લાહ ! આસાન કરી દે અમારા માટે આ સફરને અને કાપી દે અમારા માટે એના લાંબા અંતરને.

હે અલ્લાહ ! તું જ સફરનો સાથી છે તથા ખબર રાખનાર છે ઘરબારનો.

હે અલ્લાહ ! હું પનાહ ચાહું છું તારી, સફરની મુશ્કેલીઓથી અને બુરી હાલત જોવાથી તથા વાપસ આવીને બુરી હાલત પામવાથી, માલમાં, ઘરમાં અને બાળકોમાં.

(૫) મુસાફરીમાં થોભવાની જરૂરત પડે તો સુન્નત એ છે કે રસ્તામાંથી હઠીને કિયામ કરે. રસ્તામાં પડાવ ન નાંખે કે આવ–જા કરનારાઓના રસ્તામાં રુકાવટ ઊભી થાય અને તેઓને તકલીફ પડે.

(૬) સફર દરમિયાન જ્યારે સવારી ઊંચાણ પર ચઢે ત્યારે ત્રણ વખત 'અલ્લાહુ અકબર' કહે.

(૭) જ્યારે સવારી નીચાણ તરફ ઉતરવા લાગે ત્યારે ત્રણ વખત 'સુબ્હાનલ્લાહ' કહે.

(૮) જે શહેર કે ગામમાં જવાનો ઈરાદો હોય, તેને જ્યારે દૂરથી જુએ ત્યારે ત્રણ વખત આ દુઆ પઢે :

اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيْهَا ط

"અલ્લાહુમ્મ બારિક લના ફીહા."

હે અલ્લાહ ! બરકત આપ અમને આ શહેરમાં !

(૯) જ્યારે એ શહેરમાં દાખલ થાય ત્યારે આ દુઆ પઢે :

اَللّٰهُمَّ ارْزُقْنَا جَنَاهَا وَحَبِّبْنَا
اِلٰى اَهْلِهَا وَحَبِّبْ صَالِحِىْ
اَهْلِهَا اِلَيْنَا ط

"અલ્લાહુમ્મર્ઝુક્ના જનાહા વ હબ્બિબ્ના ઈલા અહ્લિહા વ હબ્બિબ સાલિહી અહ્લિહા ઈલય્ના."

ભાવાર્થ :

હે અલ્લાહ ! નસીબ કર અમને ફળો એના અને પ્રિય કરી દે અમને

શહેરના લોકોમાં તથા મુહબ્બત અતા કર અમને આ શહેરના નેક લોકોની.

(૧૦) રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમનો ઈરશાદ છે કે, 'જ્યારે સફરની જરૂરત પૂરી થઈ જાય ત્યારે પોતાના ઘરે પાછા આવી જાઓ. બહાર સફરમાં જરૂરત વગર થોભવું સારું નથી.'

(૧૧) દૂરદરાઝના સફરથી ઘણાં દિવસો પછી પાછા આવે ત્યારે સુન્નત એ છે કે,

અચાનક ઘરમાં દાખલ ન થાય, બલકે ઘરવાળાંઓને પોતાના આવવાની ખબર કરે અને થોડા સમય પછી ઘરમાં દાખલ થાય.

એ જ પ્રમાણે રાતનો વધારે ભાગ વીતી ગયો હોય ત્યારે જો મોડેથી ઘરે આવે તો તે જ વખતે ઘરમાં ન જાય,

બલકે બેહતર એ છે કે સવારે મકાનમાં જાય.

અલબત્ત, ઘરવાળાંઓને તમારા આવવાની આગળથી ખબર હોય અને તેઓને તમારો ઈન્તેઝાર પણ હોય તો તે જ વખતે ઘરમાં દાખલ થવામાં કંઈ વાંધો નથી.

(૧૨) સફરમાં કૂતરો અને ઝાંઝર સાથે રાખવાની મનાઈ પણ આવી છે, કેમ કે એના કારણે શયતાન પાછળ પડી જાય છે અને સફરની બરકત ચાલી જાય છે.

(૧૩) સફરમાંથી પાછા ફરનાર માટે એ મસનૂન છે કે ઘરમાં દાખલ થવા પહેલાં મસ્જિદમાં જઈને બે રકાત નમાઝ પઢે.

(૧૪) **જ્યારે સફરથી પાછા આવે ત્યારે આ દુઆ પઢે :**

آئِبُوْنَ تَآئِبُوْنَ عَابِدُوْنَ
لِرَبِّنَا حَامِدُوْنَ ط

"આઈબૂન તાઈબૂન આબિદૂન લિરબ્બિના હામિદૂન."

ભાવાર્થ :

અમે પાછા ફરનારા છીએ, તૌબા કરનારા છીએ, અલ્લાહની બંદગી કરનારા છીએ, પોતાના પરવરદિગારની હમ્દ કરનારા છીએ.

નિકાહની સુન્નતો

(૧) મસનૂન નિકાહ તે છે જે સાદાઈથી હોય,

જેમાં ભીડ અને ઘોંઘાટ ન હોય.

જેમાં તકલ્લુફ (ઔપચારિકતા) ન હોય.

જેમાં દહેજના સામાનની ઝંઝટ ન હોય.

(૨) નિકાહના માટે નેક અને સાલેહ વ્યક્તિ શોધવી તથા મંગણી કે પયગામ મોકલવું મસનૂન છે.

(૩) જુમ્આના દિવસે, મસ્જિદમાં અને શવ્વાલના મહિનામાં નિકાહ કરવા પસંદપાત્ર અને મસનૂન છે.

(૪) નિકાહને મશહૂર (જાહેર) કરવા અને નિકાહ બાદ ખારેક કે ખજૂર લૂંટાવવું યા વહેંચવું મસનૂન છે.

(૫) સ્થિતિ પ્રમાણે મહેર નક્કી કરવી સુન્નત છે.

(૬) શાદીની પ્રથમ રાતે જ્યારે બીવી સાથે એકાંતમાં મળે ત્યારે બીવીની પેશાનીના ઉપરના વાળ પકડીને આ દુઆ પઢે :—

اَللّٰهُمَّ اِنِّیْٓ اَسْئَلُکَ خَیْرَهَا
وَخَیْرَمَا فِیْهَا وَاَعُوْذُبِکَ

مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا فِيْهَاط

"અલ્લાહુમ્મ ઈન્ની અસ્અલુક ખય્‌રહા વ ખય્‌ર મા ફીહા વ અઉઝુબિ-ક મિન શર્રિહા વ શર્રિ મા ફીહા."

(૭) જ્યારે બીવી સાથે સુહબત (સંભોગ)નો ઈરાદો કરે ત્યારે આ દુઆ પઢી લે, નહિતર શયતાનનો નુત્ફો (વીર્ય) પણ મર્દના નુત્ફાની સાથે અંદર ચાલ્યો જશે અને ઔલાદ શયતાનની ખસલતો (આદતો)માં પડશે :–

بِسْمِ اللّٰهِ اَللّٰهُمَّ جَنِّبْنَا
الشَّيْطٰنَ وَجَنِّبِ الشَّيْطٰنَ
مَارَزَقْتَنَا۔

"બિસ્મિલ્લાહિ અલ્લાહુમ્મ જન્નિબનશ્શયતાન વ જન્નિબિશ્શયતાન મા રઝક્‌તના."

ભાવાર્થ :–

હું અલ્લાહનું નામ લઈને કાર્ય કરું છું. હે અલ્લાહ ! અમને શયતાનથી બચાવ અને જે ઔલાદ તું અમને આપે તેને પણ શયતાનથી દૂર રાખ.

આ દુઆ પઢી લેવાથી જે ઔલાદ થશે તેને શયતાન કયારેય નુકસાન પહોંચાડી શકશે નહિ.

(૮) **વલીમા :**

દુલ્હન સાથે પ્રથમ રાત (મધુરજની) વીતાવ્યા પછી પોતાના સ્નેહીઓ, મિત્રો, સંબંધીઓ અને ગરીબોને વલીમાનું ખાવાનું ખવડાવવું–સુન્નત છે.

વલીમા માટે જરૂરી નથી કે ઘણાં મોટા પ્રમાણમાં ખાવાનું તૈયાર કરાવીને ખવડાવે. શક્તિ પ્રમાણે થોડું ખાવાનું તૈયાર કરીને મિત્રો, સ્નેહીઓ વગેરેને થોડું ખવડાવવું પણ સુન્નત અદા થવા માટે પૂરતું છે.

ખૂબ જ ખરાબ વલીમા તે છે કે માલદાર અને દુનિયાદાર લોકોને તો બોલાવવામાં આવે, પરંતુ ગરીબ, મોહતાજ અને દીનદાર લોકોને ધુત્કારી દેવામાં આવે. એવા ખરાબ વલીમાથી બચવું જોઈએ.

વલીમામાં સુન્નત અદા કરવાની નિય્યત રાખે.

જે વલીમા નામવરી અને દેખાડાના માટે અથવા લોકોની તારીફ (પ્રશંસા)ના માટે કરવામાં આવે તેનો કંઈ સવાબ નથી, બલકે અલ્લાહ તઆલાની નારાઝગી અને ગુસ્સાનો સંભવ છે.

(૯) મરદોના માટે સાડા ચાર માશા (આશરે સાડા ચાર ગ્રામ) વજન કરતાં ઓછા વજનની ચાંદીની વીંટી પહેરવાની ઈજાઝત છે.

સોનાની વીંટી મરદોના માટે બિલકુલ હરામ છે.

ઔરતોએ મહેંદી વાપરવી સુન્નત છે.

મૌત અને મૌત પછીની સુન્નતો

(૧) જ્યારે એવું લાગે કે મૌતનો સમય હવે નજીક છે ત્યારે જે લોકો ત્યાં હાજર હોય તેઓ તેનું (મરનારનું) મુખ કિબ્લાની તરફ ફેરવી દે.

(મુસ્તદરકે હાકિમ)

(૨) જ્યારે મૌત નજીક હોવાનું લાગે ત્યારે આ દુઆ પઢે :

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِىْ وَارْحَمْنِىْ

وَاَلْحِقْنِىْ بِالرَّفِيْقِ الْاَعْلٰىط

"અલ્લાહુમ્મગ્ફિર્લી વર્હમની વઅલ્હિક્ની બિર્રફીકિલ આ'લા."

હે અલ્લાહ ! મને બખ્શી દે અને મારા પર રહમ ફરમાવ તથા મને ઉપરવાળા સાથીઓમાં પહોંચાડી દે. *(બુખારી, મુસ્લિમ, તિરમિઝી)*

(૩) જ્યારે રૂહ નીકળવાની નિશાનીઓ માલૂમ પડે ત્યારે આ પ્રમાણે પઢે :

اَللّٰهُمَّ اَعِنِّىْ عَلٰى غَمَرَاتِ
الْمَوْتِ وَسَكَرَاتِ الْمَوْتِط

"અલ્લાહુમ્મ અઈન્ની અલા ગમરાતિલ મવ્તિ વ સકરાતિલ મૌત." *(તિરમિઝી)*

હે અલ્લાહ ! મૌતની સખ્તીઓના મોકા પર મારી મદદ કર.

(૪) જ્યારે મૌત થઈ જાય ત્યારે સંબંધીઓ આ દુઆ પઢે :

اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّآ اِلَيْهِ رَاجِعُوْنَط
اَللّٰهُمَّ اْجُرْنِىْ فِىْ مُصِيْبَتِىْ
وَاخْلُفْ لِىْ خَيْرًا مِّنْهَاط

"ઈન્ના લિલ્લાહિ વ ઈન્ના ઈલયહિ રાજિઉન. અલ્લાહુમ્મ અજિરની ફી મુસીબતી વખ્લુફ લી ખયૂરમ મિન્હા."

(મુસ્લિમ)

બેશક, આપણે અલ્લાહ માટે જ છીએ અને આપણે અલ્લાહના જ તરફ પાછા ફરનારા છીએ. હે અલ્લાહ ! મારી મુસીબતમાં અજર (સવાબ) આપ અને એના બદલામાં મને એના કરતાં સારો બદલો આપ.

(૫) રૂહ નીકળી જવા પછી મય્યિતની આંખો બંધ કરી દે.

(૬) જે શખ્સ મય્યિતને તખ્ત ઉપર મૂકવા માટે ઉઠાવે અથવા જનાઝો ઉઠાવે ત્યારે 'બિસ્મિલ્લાહ' કહે. *(ઈબ્ને અબી શયબહ)*

(૭) મય્યિતને દફન કરવામાં ઉતાવળ કરવી સુન્નત છે.

(સુનને અબૂ દાવૂદ)

(૮) જ્યારે મય્યિતને કબરમાં મૂકે ત્યારે આ દુઆ પઢે :

بِسْمِ اللّٰهِ وَعَلٰى مِلَّةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ط

"બિસ્મિલ્લાહિ વ અલા મિલ્લતિ રસૂલિલ્લાહિ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ." *(બેહિશ્તી ઝેવર)*

(૯) કબરમાં મય્યિતને જમણી કરવટ પર એવી રીતે સૂવાડવું જોઈએ કે સીનો સંપૂર્ણ રીતે કા'બાની તરફ થાય. પીઠને કબરની દીવાલ સાથે લગાવી દે.

આજકાલ લોકો માત્ર મોઢું કા'બાની તરફ કરી દે છે અને ચત્તા સૂવાડે છે. એટલે સીનો આસમાનની તરફ થાય છે. આ બિલ્કુલ સુન્નતથી ખિલાફ છે.

(૧૦) મય્યિતના રિશ્તેદારો (સગાંઓ)ને ખાવાનું આપવું મસ્નુન છે. એ

ખાવાનું સમાજના બધા લોકોએ કે તમામ રિશ્તેદારોએ ખાવું જાઈઝ નથી. મય્યિતવાળાઓના ખાવામાં (ખાવાનું આપવામાં) જેઓ શરીક છે તેઓના માટે આ ખાવાનું જાઈઝ છે. નામવરી અને દેખાવ કરવાના માટે એવું કરવું જાઈઝ નથી. જે કંઈ મોજૂદ હોય તે આપી દેવામાં આવે.

(જામિઅ તિરમિઝી, ઈબ્ને માજહ)

(૧૧) કબરને ન ઘણી ઊંચી કરે કે ન પાકી બનાવે. *(મદારિજુન્નુબુવ્વહ)*

(૧૨) કબર પર પાણી છાંટવું સુન્નત છે. *(દુર્રે મુખ્તાર, શામી)*

(૧૩) જ્યારે મય્યિતના દફનથી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ ફારિગ થતા ત્યારે પોતે પણ અને બીજાઓના માટે પણ ફરમાવતા કે, પોતાના ભાઈના માટે ઈસ્તિગફાર કરો તથા સાબિતકદમ રહેવાની દુઆ કરો કે અલ્લાહ તઆલા તેને મુન્કર–નકીરના જવાબમાં સાબિતકદમ (મજબૂત) રાખે. *(અબૂ દાવૂદ, હાકિમ, બયહકી)*

ઊંચાઈ પર ચઢવાની અને નીચે ઉતરવાની સુન્નતો

(૧) જ્યારે ઊંચાઈ પર ચઢે, ભલે મસ્જિદના કે પોતાના ઘરના એક–બે પગથિયાં જ હોય ત્યારે ઊંચાઈ તરફ જમણો પગ આગળ વધારે અને **'અલ્લાહુ અકબર'** કહે.

(૨) એ જ પ્રમાણે જ્યારે નીચે ઊતરે ત્યારે ડાબો પગ આગળ વધારે અને **'સુબ્હાનલ્લાહ'** કહે. ભલે, આ ઉતરાણ મામૂલી હોય તો પણ આ સુન્નતનો સવાબ મેળવી લે.

સામાજિક વ્યવહારની કેટલીક સુન્નતો

(૧) સલામ કરવી મુસલમાનો માટે ઘણી મોટી સુન્નત છે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે એની ઘણી તાકીદ ફરમાવી છે.

દરેક મુસલમાનને સલામ કરવી જોઈએ. ભલે તેને ઓળખતો હોય કે ન હોય, કારણ કે સલામ ઈસ્લામી હક છે. કોઈને જાણવા કે ઓળખવા પર

એનો આધાર નથી.

(૨) બુખારી અને મુસ્લિમની એક હદીસમાં છે કે,

'હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ બાળકો પાસેથી પસાર થયા તો આપે તેઓને સલામ કરી.'

એટલા માટે બાળકોને પણ સલામ કરવી સુન્નત છે.

(૩) સલામ કરવાની રીત એ છે કે :

ઝબાનથી **'અસ્સલામુ અલયકુમ'** કહે.

હાથથી, માથાથી કે આંગળીના ઈશારાથી સલામ કરવી યા સલામનો જવાબ આપવો સુન્નતના ખિલાફ છે.

(૪) કોઈ મુસલમાન ભાઈથી મુલાકાત થાય તો સલામના પછી મુસાફહ કરવું મસનુન છે. ઔરત બીજી ઔરતની સાથે મુસાફહ કરી શકે છે.

(૫) કોઈ મજલિસમાં જાઓ તો જ્યાં મોકો મળે અને જગા મળે ત્યાં બેસી જાઓ. બીજાને ઉઠાવીને પોતે બેસી જવું ગુનાહની વાત અને મકરૂહ છે.

(૬) જો કોઈ મજલિસમાં આવે અને જગા ન હોય તો અગાઉથી બેઠેલાં શખ્સોએ એક બીજાની પાસે થોડા ખસીને–સંકોચાઈને આવનાર મોમિન ભાઈના માટે જગા કરી આપવી જોઈએ.

(૭) જો કોઈ જગાએ માત્ર ત્રણ આદમીઓ હોય તો એકને છોડીને બાકીના બે જણાએ આપસમાં કાનાફૂસી (એક–બીજાના કાનમાં ધીમેથી વાતો) કરવાની ઈજાઝત નથી, કારણ કે વગર કારણે (શંકાઓના લીધે) ત્રીજા માણસનું દિલ દુઃખી થશે અને મુસલમાન ભાઈને દુઃખી કરવું ઘણો મોટો ગુનોહ છે.

(૮) કોઈના ઘરે જાય તો તેની ઈજાઝત લઈને ઘરમાં દાખલ થવું જોઈએ.

(૯) જ્યારે બગાસું આવે ત્યારે સુન્નત એ છે કે મોઢું બંધ કરી લે.

કોશિશ કરવાં છતાં મોઢું બંધ ન થઈ શકે તો ડાબા હાથની પીઠને મોઢા ઉપર મૂકી દે.

હા–હા અવાજ ન કાઢે, કારણ કે હદીસમાં એની મનાઈ છે.

(૧૦) જો કોઈનું સારું નામ સાંભળો તો તેનાથી પોતાના મકસદના માટે નેક ફાલ (શુભ સંકેત) સમજવું સુન્નત છે.

એનાથી ખુશ થવું પણ સુન્નત છે.

બદફાલી (અશુભ સંકેત) સમજવાની સખત મનાઈ ફરમાવવામાં આવી છે. જેમ કે :–

– રસ્તામાં ચાલતાં કોઈને છીંક આવી તો એમ સમજવું કે કામ ન થશે !

– કાગડો બોલે, વાંદર જોવામાં આવે અથવા ઘૂવડ બોલે તો એનાથી આફત આવવાની ધારણા કરવી.

આ વાતો સખત નાદાની, બિલકુલ પાયા વગરની, ગલત અને ગુમરાહીનો અકીદો છે.

એ જ પ્રમાણે :–

– કોઈને મનહૂસ સમજવું.

– કોઈ દિવસને મનહૂસ સમજવું ઘણું જ ખરાબ છે.

સુન્નત પર અમલ કરવાથી બંદો અલ્લાહ તઆલાનો મહબૂબ થઈ જાય છે. એટલે કાળજીપૂર્વક (સુન્નતો પર) અમલ કરવો જોઈએ.

વિવિધ સુન્નતો

જ્યારે આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ચાલતા હતા ત્યારે લોકોને આગળથી હઠાવવામાં આવતા ન હતા.

●

આપ જાઈઝ કામ માટે મનાઈ કરતા ન હતા. જો કોઈ સવાલ કરતું (કંઈ માંગતું) અને તેના સવાલને પૂરો કરવાનો ઈરાદો થતો ત્યારે 'હા' કહી દેતા, નહિતર ખામોશ થઈ જતા.

●

આપ પોતાનો ચહેરો કોઈથી ફેરવતા ન હતા જ્યાં સુધી કે તે ન ફેરવે.

●

જો કોઈ ધીમેથી વાત કહેવા ચાહતો તો આપ પોતાના કાન તેના તરફ કરી દેતા અને જ્યાં સુધી તે ફારિગ ન થાય ત્યાં સુધી આપ કાન હઠાવતા ન હતા.

●

જ્યારે આપને છીંક આવતી ત્યારે હાથ કે કપડું મોઢા પર મૂકી દેતા અને અવાઝ ધીમો કરતા.

●

જ્યારે મય્યિતના દફનથી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ ફારિગ થતા ત્યારે પોતે પણ અને બીજાઓના માટે પણ ફરમાવતા કે,

'પોતાના ભાઈના માટે ઈસ્તિગફાર કરો અને સાબિતકદમ રહેવાની દુઆ કરો કે અલ્લાહ તેને મુન્કર–નકીરના જવાબમાં સાબિતકદમ (મજબૂત) રાખે.'

●

જ્યારે આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ કોઈને રુખ્સત (વિદાય) ફરમાવતા ત્યારે આ દુઆ આપતા :

أَسْتَوْدِعُ اللّٰهَ دِيْنَكُمْ وَأَمَانَتَكُمْ
وَخَوَاتِيْمَ أَعْمَالِكُمْ ط

અસ્તવ્દિઉલ્લાહ દીનકુમ વ અમનાતકુમ વ ખવાતીમ અઅ્માલિકુમ."

●

જ્યારે આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમને કોઈ ખુશીનો પ્રસંગ પેશ આવતો ત્યારે ફરમાવતા કે,

اَلْحَمْدُلِلّٰهِ الَّذِىْ بِنِعْمَتِهٖ تَتِمُّ الصَّالِحَاتُ ط

"અલ્હમ્દુલિલ્લાહિલ્લઝી બિનિઅ્મતિહિ તતિમુસ્સાલિહાત."

અને જ્યારે નાગવારી (અપ્રિયતા)ની હાલત પેશ આવતી ત્યારે ફરમાવતા કે,

اَلْحَمْدُلِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ ط

"અલ્હમ્દુલ્લિાહિ અલા કુલ્લિ હાલ."

●

જ્યારે કોઈ મળતું ત્યારે પ્રથમ આપ સલામ કરતા હતા.

●

જ્યારે કોઈ વસ્તુને (ડાબી કે જમણી) બાજુ તરફ જોતા ત્યારે પૂરો ચહેરો ફેરવીને જોતા. અભિમાની માણસની જેમ ત્રાંસી (તીરછી) આંખે ન જોતા.

●

નિગાહ નીચી રાખતા હતા.
ખૂબ જ હયા (લજ્જા)ના કારણે નિગાહ ઠેરવીને જોતા ન હતા.

●

વર્તનમાં સખ્તી ફરમાવતા ન હતા.
નરમીને પસંદ ફરમાવતા હતા.

●

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ ચાલતી વખતે પગ ઉઠાવતા ત્યારે કદમ કુવ્વતથી ઉખડતા હતા અને કદમ એવી રીતે મૂકતા હતા કે થોડાંક આગળ તરફ ઝૂકી જતા. નમ્રતા સાથે કદમ વધારીને એવી રીતે ચાલતા કે જાણે કોઈ ઊંચાઈ ઉપરથી નીચાણ તરફ ઉતરતા હોય.

●

બધાં સાથે હળી–ભળીને રહેતા હતા (અર્થાત્ શાન બનાવીને રહેતા ન હતા.) બલકે કોઈ કોઈ વખત મઝાક (ગમ્મત–વિનોદ) પણ કરી લેતા હતા.

જો કોઈ ગરીબ આવતો અથવા વૃદ્ધા આપની સાથે વાત કરવા ચાહતી તો સડકના કિનારે સાંભળવા માટે ઊભા રહી જતા કે બેસી જતા.

નમાઝમાં કુર્આન મજીદની તિલાવત ફરમાવતા ત્યારે સીનાએ મુબારકમાંથી હાંડી ઊકળવાના જેવો અવાજ આવતો. અલ્લાહના ખૌફના કારણે આ હાલત થતી હતી.

ઘરવાળાંઓનો ઘણો ખ્યાલ રાખતા હતા કે કોઈને આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમથી તકલીફ ન પહોંચે. એટલા જ માટે રાતે બહાર જવાનું થતું ત્યારે હળવેથી (અવાજ ન થાય એ રીતે) ઊઠતા, હળવેથી પગરખાં પહેરતા. હળવેથી બારણું ખોલતા અને હળવેથી બહાર ચાલ્યા જતા.

એ જ પ્રમાણે ઘરમાં તશરીફ લાવતા ત્યારે હળવે રહીને આવતા કે જેથી સૂતેલાંઓને તકલીફ ન થાય અને કોઈની ઊંઘ ખરાબ ન થઈ જાય.

જ્યારે ચાલતા ત્યારે નિગાહ નીચી જમીન તરફ રાખતા. સમૂહની સાથે ચાલતા ત્યારે બધાંથી પાછળ રહેતા. કોઈ સામેથી આવતું ત્યારે સૌથી સલામ આપ જ કરતા.

બાળક સાત વરસનું થઈ જાય ત્યારે નમાઝ અને દીનની બીજી વાતોનો હુકમ સુન્નત છે.

બાળક દસ વરસનું થઈ જાય ત્યારે મારીને (પણ) નમાઝ પઢાવવું સુન્નત છે.

કોઈ કોમનો આબરૂદાર (પ્રતિષ્ઠિત) માણસ હોય તો તેની સાથે

ઈઝઝતથી પેશ આવવું સુન્નત છે.

પોતાના સમયમાંથી કેટલોક સમય અલ્લાહની ઈબાદત માટે, કેટલોક સમય ઘરવાળાઓના હકો અદા કરવા માટે જેમ કે હસવું, બોલવું (વગરે) માટે અને કેટલોક સમય પોતાના બદનની રાહતના માટે કાઢવું સુન્નત છે.

સરવરે દો આલમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ પર દુરૂદ શરીફ પઢતાં રહેવું.

પડોશીની સાથે એહસાન કરવું, મોટાંઓની ઈઝઝત કરવી. નાનાઓ પર રહમ કરવી સુન્નત છે.

કોઈ સગાં–સંબંધી બદસુલૂકી (ખરાબ વ્યવહાર) કરે તો (પણ) તેની સાથે સુલૂક (સદ્‌વર્તન)થી પેશ આવવું સુન્નત છે.

જ્યારે બાળક જન્મે ત્યારે તેના જમણા કાનમાં અઝાન અને ડાબા કાનમાં તકબીર કહેવી સુન્નત છે.

જ્યારે બાળક સાત દિવસનું થઈ જાય ત્યારે તેનું સારું નામ રાખવું. કોઈ બુઝુર્ગથી ખારેક ચવડાવીને બાળકના મોઢામાં નાંખવું કે ચટાવવું સુન્નત છે.

પડોશીને પોતાના તરફથી કોઈ તકલીફ ન થાય એની કાળજી રાખવી, તેને સારી વાત કહેવી. નહિતર ખામોશ રહેવું સુન્નત છે.

સિલારહમી (રહમપૂર્વક વર્તન–વ્યવહાર) કરવી સુન્નત છે.

નાફ (દૂંટી) નીચેના, બગલના અને નાકના વાળ સાફ કરવા (કાઢવા) સુન્નત છે.

જો ચાલીસ દિવસ વીતી જાય અને સફાઈ ન કરે તો ગુનેહગાર થશે.

●

એક મુઠ્ઠી કરતાં વધારે (લાંબી) દાઢી રાખવી કે એક મુઠ્ઠી જેટલી રાખવી સુન્નત છે.★

મૂંછોને કતરાવવું, કતરાવવામાં મુબાલગહ કરવું સુન્નત છે.

●

જેઓ દુન્યવી રીતે કમજોર છે તેમનો ખ્યાલ રાખવો અને જેઓ દીની રીતે વધારે દીનદાર છે તેવા લોકોનો (પણ) ખ્યાલ રાખવો સુન્નત છે.

ડાબી તરફ ટેક લગાવવું સુન્નત છે.

●

બીવીનું દિલ ખુશ કરવા માટે તેની સાથે ગમ્મત કરવું અને હંસી (ગમ્મત–વિનોદ)ની વાત કરવી પણ સુન્નત છે.

●

ફજરની નમાઝ બાદ ઇશરાક સુધી આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) મસ્જિદમાં મુરબ્બઅ (આલતી–પાલતી અર્થાત્ પલાંઠી મારીને) બેસતા હતા.

પોતાના અસ્હાબ (સાથીઓ)માં પણ આપ મુરબ્બઅ (પલાંઠી મારીને) બેસતા હતા.

અલબત્ત, નાનાઓએ મોટાંઓની સામે દો–ઝાનૂ (નમાઝની જેમ પગોને

★ દાઢી રાખવી વાજિબ છે :
એક મુઠ્ઠી જેટલી (લાંબી) રાખવી સુન્નતે મુઅક્કદહ છે :
એક મુઠ્ઠી કરતાં ઓછી કરવી નાજાઇઝ છે.
દાઢીની વધારે પડતી લંબાઇ પણ સુન્નતથી ખિલાફ છે.
('અલ અખ્તિયાર શર્હુલ મુખ્તાર.' ભાગ–૪, પા–૧૬૭)

પાછળ વાળીને બેસવું) વિનય–વિવેક અને આદરની દૃષ્ટિએ વધારે યોગ્ય હોવાનું લખ્યું છે. *('શામી' ભાગ : ૧)*

•

પોતાના મુસલમાન ભાઈને પ્રફુલ્લિત ચહેરાથી મળવું અને તેને બેસાડવા માટે પોતાની જગાએથી કંઈક ખસી જવું, ભલે સહેજ જ ખસવાનું હોય સુન્નત છે.

•

સવારી પર તેના માલિકને આગળ બેસવા માટે કહેવું અને તેની સ્પષ્ટ પરવાનગી વગર આગળ ન બેસવું સુન્નત છે.

(અન્ત અહક્કુલ સદરિદ્દાબ્બતિ અલ હદીસ)

દુરૂદે ઈબ્રાહીમ

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّعَلٰٓى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا
صَلَّيْتَ عَلٰٓى اِبْرَاهِيْمَ وَعَلٰٓى اٰلِ اِبْرَاهِيْمَ اِنَّكَ
حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ ط اَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلٰى مُحَمَّدٍ
وَّعَلٰٓى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلٰٓى اِبْرَاهِيْمَ
وَعَلٰٓى اٰلِ اِبْرَاهِيْمَ اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ ط

• • •

سُبْحٰنَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُوْنَ ﴿١٨٠﴾ وَسَلٰمٌ عَلَى
الْمُرْسَلِيْنَ ﴿١٨١﴾ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿١٨٢﴾ (الصّٰفّٰت ٣٧: ١٨٠-١٨٢)

✪ પ્રકરણ–૧૧ ✪

જુમ્આના દિવસના નવ આ'માલ

નીચે જણાવેલા નવ આમાલ પર જુમ્આના દિવસે અમલ કરવાથી એક વરસના રોઝા અને એક વરસની નમાઝનો સવાબ હરેક કદમ પર મળે છે :

(૧) બીજા દિવસો કરતાં જુમ્આના દિવસે સવારે કંઈક વહેલા ઊઠવું.

(૨) ગુસલ કરવું.

(૩) સાફ (સ્વચ્છ) કપડાં પહેરવા.

(૪) મસ્જિદે જલદી જવાની ફિકર કરવી.

(૫) મસ્જિદે પગે ચાલીને જવું.

(૬) ઈમામની નજીક બેસવાની કોશિશ કરવી.

(૭) જો સફો ભરાઈ ગઈ હોય તો સફોને ઓળંગીને (ફલાંગીને) આગળ ન જવું.

(૮) પોતાના કપડાંથી કે વાતોથી રમત–ગમત યા હસી–મઝાક ન કરવી.

(૯) ખુત્બાને ધ્યાનથી સાંભળવો.

આ ઉપરાંત,

જુમ્આના દિવસે જે કોઈ 'સૂરએ કહ્ફ' પઢશે તેના માટે અર્શના નીચેથી આસમાનના બરાબર બુલંદ એક નૂર જાહેર થશે, જે કિયામતના અંધારામાં તેને કામ આવશે અને આ જુમ્આથી અગાઉની જુમ્આની તમામ ખતાઓ (સગીરહ અર્થાત્ નાના ગુનાહો) તેના માફ થઈ જશે.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમનો ઈરશાદ છે કે,

'જુમ્આના દિવસે મારા પર વધારે પ્રમાણમાં દુરૂદ મોકલતા રહો. એ

દિવસે દુરૂદના ફરિશ્તાઓ હાજર થાય છે અને દુરૂદ મારી સમક્ષ પેશ કરવામાં આવે છે.' *(ઈબ્ને માજહ)*

જુમ્અહની નમાઝની મહાન ફઝીલતો

(૧) હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) બયાન કરે છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે ફરમાવ્યું, ''જે માણસ સારી રીતે વુઝૂ કરી નમાઝ માટે આવ્યો અને ચુપચાપ બેસી ખુત્બો સાંભળ્યો તો એના ગુનાહો માત્ર એક જુમ્અહથી બીજી જુમ્અહ સુધીના જ નહિ, બલકે ત્રણ દિવસના ઔર વધુ ગુનાહ પણ બખ્શી દેવામાં આવે છે.'' *(મુસ્લિમ)*

(૨) હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.)થી રિવાયત છે કે જનાબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે ફરમાવ્યું, ''જુમ્અહની નમાઝ એક જુમ્અહથી બીજી જુમ્અહ સુધીના અને રમઝાનના રોઝહ એક રમઝાનથી બીજી રમઝાન સુધીના ગુનાહો માટે કફફારહ છે. શરત એ કે કબીરા ગુનાહોથી બચેલો રહે.'' *(મુસ્લિમ)*

(૩) હઝરત યઝીદ બિન મરયમ (રદિ.) બયાન કરે છે કે, ''હું જુમ્અહની નમાઝ પઢવા જઈ રહ્યો હતો એટલામાં મને રસ્તામાં હઝરત અબાયહ બિન રિફાઅહ (રદિ.) મળી ગયા. તેમણે મને પૂછયું, ''કયાં જાઓ છો ?'' મેં કહ્યું, ''જુમ્અહની નમાઝ માટે જઈ રહ્યો છું.'' તેમણે કહ્યું, ''મુબારક હો ! તમારું એ ચાલવું ! એ તો અલ્લાહના રસ્તે ચાલવું છે.'' જનાબ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે ફરમાવ્યું છે કે, ''જે બંદાના પગો અલ્લાહના માર્ગે ધૂળવાળા બન્યા તેના ઉપર આગ હરામ છે.'' *(તિરમિઝી)*

(૪) હઝરત સલમાન ફારસી (રદિ.) ફરમાવે છે કે જનાબ સરકારે દો આલમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમનું ફરમાન છે, ''જુમ્અહના દિવસે જે ગુસલ કરે છે, માથામાં તેલ નાખે છે, ખૂશ્બુ લગાડે છે, સારી રીતે પાકસાફ થાય છે, નમાઝ માટે જાય છે ને જેટલી નમાઝ અલ્લાહે તેના નસીબમાં લખી છે તેટલી જ નમાઝ પઢે છે, ખુત્બા વખતે ચૂપ રહે છે, મુસલમાનોમાં ફુટફાટ નાંખતો નથી તો અલ્લાહ તઆલા એ બંદાના એક જુમ્અહથી લઈને

બીજી જુમ્અહ સુધીના ગુનાહો માફ કરી દે છે.''★ *(બુખારી)*

(૫) હઝરત ઔસ બિન ઔસ (રદિ.) બયાન કરે છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે ફરમાવ્યું, ''જે માણસે ગુસલ પોતે કર્યું અને ગુસલ કરાવ્યું.✻ ફરી નમાઝે જુમ્અહ માટે વહેલો આવ્યો, પગપાળા ચાલ્યો, ઈમામની પાસે બેઠો, ખુત્બો સાંભળ્યો, કોઈ નકામું કામ ન કર્યું તો એનાં દરેક ડગલે એક વર્ષની ઈબાદતનો અજર લખાય છે.'' *(અબૂ દાવૂદ)*

(૬) હઝરત ઔસ બિન ઔસ (રદિ.)થી રિવાયત છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે ફરમાવ્યું, ''સર્વે દિવસોમાં અફઝલ જુમ્અહનો દિવસ છે. એ જ દિવસે હઝરત આદમ અલયહિસ્સલામ પેદા થયા; એ જ દિવસે તેમની વફાત થઈ, એ જ દિવસે સૂર ફુંકાશે, જેથી એ દિવસે મારા ઉપર ઘણું જ દુરૂદ પઢયા કરો. તમારું દુરૂદ મારી સામે પેશ થાય છે.'' કોઈએ પૂછયું, ''આપ તો માટી થઈ જશો. વફાત પછી આપનું શરીર ધૂળમાં મળી જશે. ફરી દુરૂદ કેવી રીતે પેશ થઈ શકશે ?'' જનાબ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે ફરમાવ્યું કે ''અલ્લાહ તઆલાએ નબીઓનાં શરીરોને જમીન ઉપર હરામ કરી દેવામાં આવ્યાં છે.'' *(અબૂ દાવૂદ)*

(૭) હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) બયાન કરે છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે ફરમાવ્યું, ''જુમ્અહના દિવસે એક ઘડી એવી છે કે એ ઘડીએ જે દુઆ માંગવામાં આવે તે કબૂલ થઈ જાય છે.''✪

(બુખારી, અબૂ દાવૂદ)

★ એ રિવાયત તબરાની અને ઇમામ અહમદે હઝરત અબૂ ઐયૂબ અનસારી (રદિ.)થી નકલ કરી છે.

✻ "ગુસલ કરાવ્યું" આ પોતાની પત્ની સાથે સોહબત કરવા તરફ સૂચન છે. એ જ પ્રકારની રિવાયત ઇમામ અહમદે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર બિન આસ (રદિ.)થી નકલ કરી છે.

✪ એ ઘડી સંબંધી જો કે આલિમો વચ્ચે મતભેદ છે, પરંતુ સહીહ વચન એ છે કે એ ઘડી જુમ્અહના દિવસે અસરની નમાઝથી લઇને મગરિબ સુધીના વચ્ચેના ગાળામાં છે. બીજું કથન એ છે કે ઇમામના મિમ્બર ઉપર બેસવાથી લઇને નમાઝ પૂરી થાય ત્યાં સુધીના વચ્ચેના વખતે એ ઘડી છે.

(૮) હઝરત અબૂ ઉમામહ (રદિ.)થી રિવાયત છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે ફરમાવ્યું, ''જુમ્અહના દિવસનું ગુસલ ઈન્સાનના ગુનાહોને દરેક વાળની જડથી ખેંચી કાઢે છે.'' *(તબરાની)*

(૯) હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) બયાન કરે છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે ફરમાવ્યું, ''જુમ્અહને દિવસે પહેલી ઘડીએ જે માણસ નમાઝ માટે પહોંચી ગયો તેને એક ઊંટની કુરબાનીનો સવાબ મળે છે. બીજી ઘડીએ જનારને ગાયનો અને ત્રીજી ઘડીએ જનારને બકરીનો, ચોથી ઘડીવાળાને એક મરઘીનો અને પાંચમી ઘડીવાળાને એક ઈંડાનો સવાબ મળે છે. જ્યારે ઇમામ ખુત્બહ માટે બહાર આવે છે ત્યારે ફરિશ્તાઓ ખુત્બહ સાંભળવામાં લાગી જાય છે.'' *(બુખારી)*

મતલબ એ છે કે ખુત્બાની પહેલાં પહેલાં આવનારનો સવાબ મંડાતો રહે છે. પણ ખુત્બો શરૂ થઈ ગયા પછી એ મામલો બંધ થઈ જાય છે.

(૧૦) હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને મસ્ઉદ (રદિ.) ફરમાવે છે કે સરકારે દો આલમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમનું ફરમાન છે કે, ''જુમ્અહની હાજરીમાં જે તરતીબ (ક્રમ) હશે તે જ તરતીબ અલ્લાહની પાસે બેસવામાં હશે, પરંતુ જે પહેલો આવ્યો હશે તે કિયામતમાં અલ્લાહ તઆલાની તદ્દન નજીક હશે, બીજો બીજા નંબરે, ત્રીજો ત્રીજા નંબરે, ચોથા નંબરવાળો પણ અલ્લાહથી કંઈ વધુ દૂર ન હશે.'' *(ઈબ્ને માજહ)*

મતલબ એનો એ છે કે જુમ્અહની નમાઝ માટે મસ્જિદે જલદી જવું અલ્લાહ તઆલાની નજદીકીની નિશાની છે.

(૧૧) હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રદિ.) રિવાયત કરે છે કે જનાબ હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે ફરમાવ્યું, ''જુમ્અહના દિવસે જે માણસ સૂરએ કહફ પઢશે તેના માટે બે જુમ્અહ દરમ્યાન એક નૂર ચમકતું રહેશે.'' *(નસાઈ)*

(૧૨) હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) બયાન કરે છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે ફરમાવ્યું કે જુમ્અહના દિવસે સૂરએ કહફ પઢનારના પગથી લઈને આસમાન સુધી નૂર ચમકતું હશે અને

બંને જુમ્અહના દરમ્યાન જે ગુનાહો થયાં હશે તે માફ થઈ જશે.''

(ઈબ્ને મઅરૂવિયહ)

(૧૩) હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રદિ.) બયાન કરે છે કે જનાબ રસૂલે અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે ફરમાવ્યું, ''પાંચ અમલ (કૃત્યો) એવા છે કે જે માણસ તેમને એક જ દિવસમાં અમલ કરી લેશે તો અલ્લાહ તઆલા તેનું નામ જન્નતીઓમાં લખી દેશે : (૧) બીમારપુર્સી માટે જવું. (૨) જનાઝામાં ભાગ લેવું. (૩) દિવસભર રોઝો રાખવું. (૪) જુમ્આની નમાઝ માટે જવું અને (૫) ગુલામ આઝાદ કરવું. *(ઈબ્ને હિબ્બાન)*

(૧૪) હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક (રદિ.) અને હઝરત ઈમરાન બિન હુસૈન (રદિ.) બયાન કરે છે કે જનાબ સરકારે દો આલમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે ફરમાવ્યું; ''જે માણસ જુમ્અહના દિવસે ગુસલ કરે છે તેના તમામ ગુનાહો માફ થઈ જાય છે. જ્યારે તે નમાઝ પઢવાના ઈરાદે ચાલે છે તો એનાં દરેક ડગલે વીસ નેકીઓ લખવામાં આવે છે, ને જ્યારે તે નમાઝથી ફારિગ થઈ જાય છે તો એને બસો વર્ષની ઈબાદતનો સવાબ મળે છે.''★ *(તબરાની)*

(૧૫) હઝરત અબૂ મૂસા અશ્અરી (રદિ.) બયાન કરે છે કે આકાએ દો જહાં સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે ફરમાવ્યું, ''કિયામતમાં એ સર્વે દિવસો પોત પોતાની હાલત ઉપર લાવવામાં આવશે; પણ જુમ્અહના દિવસને એક નૂરાની અને રોશન ચહેરા સાથે લાવવામાં આવશે. જુમ્અહ પઢનારાઓ એને નવા વર કે વધુ પેઠે ઘેરી તેના અજવાળામાં ચાલી રહ્યા હશે. તેમનો રંગ બરફ પેઠે ઘણો જ ઉજળો હશે, ને તેમના શરીર કસ્તુરી પેઠે મહેંક મહેંક થઈ રહ્યા હશે, એ લોકો કપુરના ટેકરાઓ ઉપર ફરતા હશે. એમને જોઈ તમામ લોકો નવાઈ પામશે અને એમને વારંવાર જોશે, અંતે એ લોકો જન્નતમાં દાખલ થશે. એમના મરતબાને જે મુઅઝઝિનો અલ્લાહ માટે જ પાંચ વખત અઝાન કહે છે તેમના સિવાય કોઈ માણસ પહોંચી શકશે નહિ.''

(તબરાની, ઈબ્ને ખુઝૈમહ)

★ એક રિવાયતમાં હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક (રદિ.)થી એમ બયાન કરવામાં આવ્યું છે કે, "એ માણસને દરેક ડગલે વીસ વર્ષની ઇબાદતનો સવાબ મળે છે."

મતલબ એ છે કે આ દુન્યાની દરેક ચીજને કિયામતના દિવસે એક શકલ–એક રૂપ મળશે, જે વડે કિયામતના લોકો ઓળખી લેશે. દાખલા તરીકે નમાઝને એક ખાસ રૂપ આપવામાં આવશે, રોઝહને એક રૂપ, રમઝાનને એક ખાસ રૂપ, એ જ મુજબ વાર, માસ પણ એક શકલ અને રૂપમાં પેશ થશે. બીજા દિવસોને તો સાધારણ રૂપ આપવામાં આવશે, પરંતુ જુમ્અહને એક નૂરાની અને ચમકદાર હાલતમાં મેદાને કિયામતમાં પેશ કરવામાં આવશે કે જુમ્અહની પાબંદી કરનારા અને જુમ્અહને પૂરી સંભાળ સહિત અદા કરનારા જુમ્અહના દિવસને ચારે તરફથી એ પ્રમાણે ઘેરી લેશે, જેમ બરાતી (જાનૈયા) દુલ્હા દુલ્હનને ઘેરી લે છે. સર્વે જુમ્અહ અદા કરનારાઓ જુમ્અહનાં નૂર અને એનાં અજવાળામાં મેદાને કિયામત પસાર કરી જન્નતમાં દાખલ થઈ જશે.

(૧૬) હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) અને હઝરત હુઝયફહ (રદિ.) બયાન કરે છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે ફરમાવ્યું, ''અલ્લાહ તઆલાએ અમને જુમ્અહનો દિવસ આપી તમામ પાછલી ઉમ્મતો ઉપર ફઝીલત અતા કરી છે. યહૂદીઓને શનિવારનો દિવસ આપ્યો. ઈસાઈઓને રવિવાર આપ્યો. એ લોકો કિયામત સુધી આપણા કરતાં પાછળ રહેશે. આપણે દુન્યામાં સૌ કરતાં પાછળ આવ્યા ને કિયામતમાં આપણી મગફિરત સૌથી પહેલાં થશે.'' *(મુસ્લિમ)*

(૧૭) હઝરત અનસ (રદિ.) બયાન કરે છે કે સરકારે દો આલમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમનો હુકમ છે કે, ''જુમ્અહનો દિવસ અને રાત્રીમાં ૨૪ કલાકો છે, ને દરેક કલાકે અલ્લાહ તઆલા ૬૦૦ જહન્નમીઓને જહન્નમથી આઝાદ કરે છે.'' *(અબૂ યઅ્લા)*

(૧૮) હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.)થી રિવાયત છે કે જનાબ હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે ફરમાવ્યું, ''જે માણસે જુમ્અહની રાતે સૂરએ હામીમ દુખાન પઢી તેના માટે ૭૦ હજાર ફરિશ્તાઓ ઈસ્તિગફાર પઢે છે ને તેના સર્વે ગુનાહો માફ કરી દેવામાં આવે છે.'' *(તિરમિઝી)*

(૧૯) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રદિ.) બયાન કરે છે કે સરકારે દો આલમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે ફરમાવ્યું, ''જે માણસ

જુમ્આના દિવસે ''સૂરએ આલિ ઈમરાન'' પઢે છે તેના ઉપર અલ્લાહ તઆલા અને તેના ફરિશ્તાઓ સૂરજ આથમતાં સુધી દુરૂદ મોકલે છે.''

(તબરાની)

(૨૦) આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)થી રિવાયત છે કે જે જુમ્આની નમાઝ પછી સૂરએ ઈખ્લાસ (કુલ હુવલ્લાહુ અહદ) ૧૦૦ (સો) વખત અને દુરૂદ શરીફ ૧૦૦ (સો) વખત અને સિત્તેર (૭૦) વાર નીચેની દુઆ પઢશે તો અલ્લાહ તઆલા તે માણસની ૧૦૦ (સો) જરૂરતો પૂરી કરશે, જેમાંથી ૩૦ (ત્રીસ) દુનિયાની અને ૭૦ (સિત્તેર) આખિરતની. તે દુઆ આ છે :

اَللّٰهُمَّ اكْفِنِىْ بِحَلَالِكَ
عَنْ حَرَامِكَ وَاَغْنِنِىْ
بِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ ط

અર્થ : હે અલ્લાહ તઆલા ! હરામથી બચાવી, પોતાના હલાલ વડે તું મારી કિફાલત ફરમાવ. તું મારા વતી જવાબદાર બની જા અને પોતાના ફઝલ વડે તું મને પોતાના ગેરથી બેનિયાઝ ફરમાવી દે.

(હદીસ) સઆદતે દારૈન મૌ. અશરફ અહમદ રાંદેરીની કિતાબ)

(૨૧) જુમ્આની નમાઝ પછી જે માણસ ૧૦૦ (સો) વખત **''સુબ્હાનલ્લાહિલ અઝીમિ વ બિહમ્દિહી''** પઢશે તો તે પઢનારના અને તે પઢનારના માં–બાપના અલ્લાહ તઆલા એક–એક લાખ ગુનાહો માફ કરશે. *(સઆદતે દારૈન મૌ. અશરફ અહમદ રાંદેરીની કિતાબ)*

● ● ●

✪ પ્રકરણ–૧૨ ✪

હુકૂકુલ ઈબાદ વિશે

● ઈમાનવાળા તો સાંગોપાંગ ભલાઈ અને બરકત રૂપ છે. સદાસર્વદા કલ્યાણદાયી મંગલકારી ને પુણ્યશાળી ય. તેઓ જ્યાં જાય ત્યાં સારાં કામો બજાવે–સારી વાતો અપનાવે.

● તમે તેમને પરસ્પર હેતપ્રેમ ને માયા–મુહબ્બત દાખવનારા જોશો. એક–બીજા સાથે ભાઈચારો અને સુલેહસંપ રાખનારા, એક કલિમાવાળા એક અંગ સમા, એક દિલ ને નેક દિલ !

● ઈમાનવાળા તો ખજૂરીના ઝાડ જેવા છે. જેમ ખજૂરીનો દરેક ભાગ ઉપયોગી તેમ ઈમાનવાળાય માનવજાતને લાભ જ લાભ દેતા હોય, નુકસાન નહીં.

(જન્નતના ચાળીસ રસ્તા–પ્રકાશન નં. ૧૦૮ પ્રકાશન વિભાગ : દારુલ ઉલૂમ–ભરૂચ)

ઈન્સાનના હકો કુર્આન અને હદીસ શરીફની રોશનીમાં :

(૧) યતીમની જિમ્મેદારી ઉઠાવવાનો મહાન સવાબ અને ફઝીલત :

રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ સમાજમાં કચડાયેલા–સપડાયેલા ગરીબ–ફકીર–યતીમ જેમનું સમાજમાં કોઈ સ્થાન નથી. બેવહ–મઅઝૂર, જેમનો કોઈ આસરો–સહારો નથી. તેમને સાથ–સહકાર આપનાર–મદદ કરનાર પોતાની કમાઈ–વેપાર–નોકરી કે ખેતીની આવકમાંથી મદદ કરનારા–તેમની સહાય કરનારાઓ માટે કેટલું ઉચ્ચ સ્થાન રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ આપ્યું છે, જે ઈમામે બુખારી (રહ.)એ પોતાની મહાન કિતાબ સહીહ બુખારી શરીફમાં ત્રણ હેડીંગો લગાડી લખ્યું છે. વાંચી અમલ કરી કામ્યાબી મેળવો.

પહેલું હેડીંગ : એ માણસની ફઝીલત જે કોઈ એક યતીમના (ખાવા–પીવા–કપડા) બાબતની જિમ્મેદારી ઉઠાવે. હઝરત સહલ ઈબ્ને સઅદ (રદિ.) રસૂલે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)થી રિવાયત કરે છે કે હું ખાતમુન્નબીય્યીન હઝરત મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) અને યતીમની જિમ્મેદારી ઉઠાવનારા જન્નતમાં આ પ્રમાણે હશે, શહાદતની આંગળી અને વચલી આંગળી તરફ ઈશારો ફરમાવ્યો. (બુખારી શરીફ ભાગ–૨, પેજ–૮૮૮) એ વાત તરફ ઈશારો છે કે, બન્ને આંગળી નાની–મોટી છે. વચલી આંગળી શહાદતની આંગળી અંગુઠા પાસેની આંગળીથી મામૂલી થોડીક મોટી છે. એવી રીતે જન્નતમાં જવા પછી ફક્ત દરજએ નબુવ્વતનો ફર્ક હશે.

બીજું હેડીંગ : એ જ પેજમાં છે, બેવહ (જેનો ધણી મરી ગયો હોય) તેની જરૂરિયાત પૂરી કરવા માટે મહેનત કરનારનો (સવાબ) હઝરત સુફયાન ઈબ્ને સુલૈમ (રદિ.) રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)થી રિવાયત કરે છે, જે માણસ બેવહ માટે કમાણી કરે (પોતાની કમાણીમાં બેવહ માટે અમુક (ટકા)ની નિય્યત કરે, તેને એટલો સવાબ મળશે જાણે કે તે અલ્લાહના રસ્તામાં જિહાદ કરનારો અને દિવસે રોઝહ રાખનારો અને રાત્રે તહજ્જુદ પઢનારો છે. *(બુખારી શરીફ ભાગ–૨, પેજ ૮૮૮)*

ત્રીજું હેડીંગ : ફકીર–મિસ્કીનની જરૂરત પૂરી કરનારા માટેની ફઝીલત હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.)થી રિવાયત છે કે રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું કે, બેવહ, ફકીર માટે જેઓ કમાણી કરે છે તેઓ જિહાદ કરનારાઓ અને રાત્રે તહજ્જુદ પઢનારા અને દિવસે રોઝહ રાખનારા જેવા છે. એવી તહજ્જુદ કે જેમાં સુસ્તી નથી કરતા. (બુખારી શરીફ ભાગ–૨, પેજ ૮૮૮) વિચાર કરો, બેવહ જેનો ધણી મરી ગયો, સમાજ–સોસાયટીમાં તેને કોઈ પૂછનાર નથી. તેની સાથે કોઈ શાદી કરનાર નથી. અમુક ધર્મો જેને મનહુસ સમજે છે, અમુક ધર્મોના મત મુજબ એવી અવરતને જીવન જીવવા લાયક પણ સમજતા ન હતા. ધણી સાથે તેને પણ મરી જવું, ચિતા ઉપર તેને પણ સળગાવી આપવું જરૂરી સમજતા હતા. સમાજમાં એવી અવરત મોં દેખાડવા લાયક સમજાતી ન હતી. અગર જીવવાનો હક કોઈ ધર્મે આપ્યો તો તે એ લાયક ગણવામાં કે સમજવામાં

નહીં આવતી કે એ પણ ઈદ્દત પછી શણગાર કરી શકે એના તરફ મહેરબાની કે મીઠી નજરે જોઈ શકે. એવી બેવહ અવરતની મદદ સાથ–સહકારની નિય્યત ફક્ત અલ્લાહ માટે પોતાની કમાણીમાં કરી અથવા કોર્ટ કચેરીનું લફરૂં ઊભું થવાથી કોઈ અલ્લાહનો બંદો એની મદદ માટે દોડધામ કરે, સાથ–સહકાર આપે, તેના કપડાં, ખોરાકી બાબતની વ્યવસ્થા કરે અથવા પોતે ગરીબ હોવાથી કોઈ માલદાર સાહિબે ખૈર અથવા કોઈ સંસ્થા કે અંજુમનથી મદદ અપાવવા બાબત સહકાર અપાવ્યો.

રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) પોતાના સાથે જન્નતમાં જવા બાબતની ખુશખબરી આપી રહ્યા છે અને મહાન માન–મરતબો જન્નતમાં મહાન દરજા બાબત વાયદો ફરમાવી રહ્યા છે કે ફક્ત દરજ્જએ નબુવ્વતનો ફર્ક રહેશે. એ મુજબ યતીમ–જેનો બાપ મરી જાય અને છોકરો કે છોકરી બાલિગ નહિ થયા હોય (જ્યાં સુધી નાબાલિગ હોય યતીમ કહેવાય છે.) એવા યતીમની જિમ્મેદારી ખોરાકી, કપડાં બાબત અથવા પઢવા–ભણવા લાયક થવાથી મદ્રસહ–સ્કુલ, દારુલ ઉલૂમ બાબત જેનાથી ઈલ્મે દીન શીખી ઈન્સાન બની કૌમ–મઝહબ માટેની જીમ્મેદારી સમજી શકે એ બાબતનો ખર્ચ ઉઠાવ્યો. એવી જ રીતે ગરીબ–ફકીર–મિસ્કીન, જે પોતાની જરૂરત પોતાના માસૂમ બચ્ચાઓનો ખર્ચ કપડાં ખોરાકી–દવાનો દુન્યાનો જરૂરી ઈલ્મ અને દીની ઈલ્મ બાબત નથી ઉઠાવી શકતો એવા ગરીબની જીમ્મેદારી ઉઠાવી, જેનાથી તેની અવલાદ–બાલબચ્ચાઓ સુખચેન રાહતથી જીવન ગુજારી શકે એવી ઝિમ્મેદારી ઉઠાવનારાઓ માટે રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ફરમાવી રહ્યા છે કે અલ્લાહના રસ્તામાં જિહાદ કરવા બરાબર છે અને તેને એવો સવાબ મળશે કે હંમેશા હંમેશ જિંદગીભર રોઝા રાખતો હોય અને પૂરેપૂરી રાત તહજ્જુદ પઢતો રહ્યો. વિચાર કરો, અમુક દીની તાલીમથી દુર ઈસ્લામી રૂહથી મહરૂમ–ઈશ્રાક, ચાશ્ત પઢી પોતાને જ દીનદાર સમજે છે, બીજાઓને તુચ્છ હકારતની નજરથી જુએ છે. એ પ્રમાણે અમુક મકતબ–મદ્રસાઓમાં બેસી ગયા એટલે જન્નતનું રીઝર્વેશન સમજી લીધું કે અમારા વગર કોઈ મઝહબી દીની માણસ નથી, આ મહાન જહાલત છે. ઈસ્લામ ધર્મ દીન–દુન્યા અલગ કરવા માટે નથી, બલકે દુન્યા અને ઈન્સાનના દરેક કામોને ઈબાદત–બંદગી બનાવવા માટે ઉતારવામાં આવ્યો છે. ઈશ્રાક–ચાશ્ત–ચિલ્લાઓ કે મકતબ–મદ્રસહમાં

પઢાવવું, મસ્જિદ–મદ્રસાની ઈમારત બનાવવી દીને મઝહબ છે, જન્નતમાં જવાનું કારણ છે. અલ્લાહની રઝા–ખુશી હાસિલ કરવા માટેનું કારણ છે. તો દુકાન–કારખાનું–નોકરી ખેતીવાડી, જે દુન્યા કમાવવાનું સાધન છે. રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ ફરમાવી રહ્યા છે કે એવો માણસ જે પોતાની કમાણીમાં યતીમ–બેવા ફકીરની નિય્યત કરે છે. મારી અવલાદની જરૂરિયાતથી રકમ બચશે તે રકમ મજકુર લોકો ઉપર ખર્ચ કરીશ. વિચાર કરો, મજકુર ગરીબ આપણાં જ હોય, દાદા પોતાના પૌત્રા કે પૌત્રોની નિય્યત કરે. કાકા યતીમ ભત્રીજા કે ભત્રીજી કે ગરીબ ભત્રીજી–ભત્રીજા કે બેવહ પૌત્રી કે બેવહ ભત્રીજીની જરૂરિયાતનો ખ્યાલ કરે, જરૂરત પૂરી કરે. મજકુર સવાબ મળશે અને બીજી સહીહ ઘણી હદીસોના આધારે તો સગાઈ–સંબંધના લઈ વધુ સવાબ મળશે અને સગાંઓનો હક પારકા કરતાં વધારે છે. ઈન્સાનોની જરૂરિયાત ખોરાક, કપડા,મકાન, દવાદારૂ, સ્કુલ, મદ્રસા, દારુલ ઉલૂમ કિતાબો– ચોપડા– ટયુશન બાબત જ નથી, બલકે દુન્યામાં નવા નવા ફિત્નાઓ થઈ રહ્યા છે, તો મજકુર યતીમ–ગરીબ–બેવહની જરૂરત ગ્રામ પંચાયત લોકલ બોર્ડ, મ્યુનિસિપાલિટી, તાલુકા, જીલ્લા, કોર્ટ, હાઈકોર્ટ બાબત ગામ કે તાલુકા–કે જીલ્લા લેવલ ઉપર કોઈપણ સિયાસી પોલિટીકલ પાર્ટીનો સભ્ય હોદ્દેદાર કે વકીલ કે મોભેદાર ઈઝઝત–આબરૂવાળો કે કોઈ કૌમ મઝહબનું કે ગરીબનું દુઃખ, દર્દ ઓળખી અલ્લાહના માટે અમને સાથ–સહકાર આપે. એમના રોકાયેલા–અટકેલા–અટવાયેલા કામો પોતે કરે, સિફારિશથી કરાવે. રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નાં ફરમાન મુજબ મજકુર મહાન સવાબ મળશે. માટે એસેમ્બલી કે પાર્લામેન્ટ કે જિલ્લા–તાલુકા લેવલ ઉપર કામ કરનારાઓ જેઓ મઝલૂમોની મદદ કરશે, મજકુર સવાબના હકદાર બનશે.

યતીમોની ઝિમ્મેદારી ખર્ચ ઉઠાવવા બાબત સવાલો

રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું કે હું અને યતીમની ઝિમ્મેદારી ઉઠાવનાર જન્નતમાં વચલી અને શહાદતની આંગળીના જેમ રહીશું. *(બુખારી શરીફ)* બીજી રિવાયતમાં છે કે યતીમ તેનો હોય કે બીજાનો. *(બુખારી શરીફ)*

ફાયદો ૧. યતીમ : એ છોકરો–છોકરી, જે નાબાલિગ હોય અને તેનો બાપ મરી ગયો હોય. બાપના મરણથી છોકરું યતીમ બને છે અને ઉંમર લાયક થવાથી યતીમ હોવું ખત્મ થઈ જાય છે.

૨. યતીમ બીજાનો હોય કે પોતાનો, તેની સાથે કોઈ સંબંધ નથી. તેના બાપનું મરણ થયું તો બીજો અજનબી જે સગો નથી. પોતાના દાદા, દાદી, પોત્રા–પોત્રીની ઝિમ્મેદારી ઉઠાવે તો મજકૂર યતીમ બચ્ચું તેનું થયું. નાના, નાની, નવાસા, નવાસીની ઝિમ્મેદારી ખર્ચ ઉઠાવે તો જમાઈના મરણથી છોકરીના છોકરા તેના સગાં છે. તે સગાં યતીમો જે નવાસા, નવાસી છે. એ મુજબ કાકો, ફોઈ, ભત્રીજા, ભત્રીજીની ઝિમ્મેદારી ઉઠાવે. ભાઈના મરણથી તો તેના યતીમો માટે સગા યતીમોની ઝિમ્મેદારી ઉઠાવવાથી પણ મજકૂર મહાન સવાબ મળશે.

રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું કે જેણે મુસલમાનના યતીમ બચ્ચાને પોતાના ખાવામાં ભાગીદાર બનાવ્યો. અલ્લાહ તઆલા તેને જન્નતમાં દાખલ કરશે. યકીનના સાથે કહું છું, પરંતુ એવું કામ કરે જેની માફી નથી. (તિરમિઝી શરીફ) જે કામની માફી નથી, માણસ મુરતદ બની કાફિર કે યહૂદી કે નસરાની બની જાય. બીજી હદીસમાં છે કે યતીમની ઝિમ્મેદારી ઉઠાવી અહિંયા સુધી કે યતીમ પોતાના પગ ઉપર ઊભો થઈ ગયો તો તેના માટે જન્નત છે. *(તબરાની)*

રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું કે જે દસ્તરખ્વાન પર યતીમ બેસે છે તે દસ્તરખ્વાન પર શયતાન નથી બેસી શકતો. *(તબરાની)*

રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું કે ઘરોમાં સૌથી મહબૂબ ઘર અલ્લાહ તઆલા સમક્ષ એ ઘર છે, જેમાં યતીમની ઈઝઝત કરવામાં આવતી હોય. *(તબરાની)*

રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું કે મુસલમાનોનું સારામાં સારું ઘર તે છે કે જેમાં યતીમ સાથે સારો સુલૂક કરવામાં આવતો હોય અને ખરાબમાં ખરાબ ઘર તે છે કે જેમાં યતીમ હોય અને તેની સાથે ખરાબ વર્તાવ કરવામાં આવતો હોય. *(ઈબ્ને માજહ શરીફ)*

રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું કે કોઈ મરદ કે અવરત યતીમ છોકરા કે છોકરીના માથા ઉપર અલ્લાહ વાસ્તે હાથ ફેરવે તો દરેક વાળના બદલે સવાબ મળશે. *(ઈમામે અહમદ)*

મજકુર રિવાયતો પઢો, વારંવાર પઢો. યતીમ બચ્ચાંઓ સાથે અને તે પણ અલ્લાહના માટે જન્નતમાં જવાનો હકદાર બની રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) અને તેનામાં ફક્ત દરજએ નબુવ્વતનો ફર્ક હશે. પ્યાર– મહોબ્બતના લઈ હાથ ફેરવનારને દરેક બાલ બરાબર સવાબ મળશે. દુનિયામાં સારામાં સારું ઘર તે છે, જેમાં યતીમ બેસી ખાઈ–પીએ કે નાસ્તો કરે તો શયતાન તે ખાવામાં ભાગીદાર નથી બનતો. તે ખાણું શયતાની અસરાતથી પાક–સાફ રહે છે.

બદકિસ્મતીથી આજે યતીમના હકો બરબાદ કરવામાં આવે છે. યતીમની મિલકતો હજમ કરવામાં આવી રહી છે. બદનઝરી કરી તેના માલને બરબાદ કરે છે. મજકૂર હદીસો પઢો. અલ્લાહનો ખૌફ–ડર પેદા કરી અલ્લાહની ખુશી હાસિલ કરો.

રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ફરમાવે છે કે કસમ છે તે ઝાતની કે મારી રૂહ જેના કબઝામાં છે. અલ્લાહ તઆલા એ મર્દ–અવરતને અઝાબ કદી પણ નહીં આપે, જે યતીમ ઉપર રહમ કરે. વાતમાં તેની સાથે નરમી કરે અને તેના યતીમ અને કમઝોર હોવાના લઈ તેના ઉપર રહમ કરે. *(તબરાની)*

(૨) જે બેવહ યતીમ બચ્ચાઓના લઈ શાદી નહિ કરે તેની ફઝીલત (સવાબ)

રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું, હું અને એ ઓરત જેનો ચહેરો ફિક્કો પડી ગયો છે વચલી અને શહાદતની આંગળીના જેમ જન્નતમાં રહીશું. એવી ઓરત જે ખૂબસુરત છે અને સારા ખાનદાનની છે, પરંતુ ધણી મરી જવાથી તેના માસુમ બચ્ચાના લઈ તેણે શાદી નહીં કરી. અહિંયા સુધી કે તે બચ્ચાઓ (મોટા થવાથી) જુદા થઈ ગયા અથવા મરી ગયા. *(અબૂ દાવૂદ શરીફ)*

અર્થ : અવરત ખૂબસુરત છે. સારા ખાનદાનની છે. મંગનીઓ આવી રહી છે, પરંતુ ધણીના મરણથી માસુમ બચ્ચાની ઝિમ્મેદારી–ઉછેર કરવાથી માસુમ બચ્ચાની મુહબ્બતમાં સવાર–સાંજ લાગેલ રહેવાથી મંગનીઓ ઠુકરાવી આપી શાદી નહીં કરી.

ધણી નહીં હોવાથી, સારા કપડાં કે ઝીનત, તેલ કે સુરમો કે ખુશ્બૂ ખૂબસુરતી માટેનો ઠાઠ કરતી નથી.

અથવા બચ્ચાઓ માટેની ઝિમ્મેદારી ઉઠાવવાથી બચ્ચાઓની ખિદમતમાં લાગેલી હોવાથી ઘરમાં બેસી દરજીકામ, ભરતકામમાં લાગેલી રહી. હલાલ રોજી માટે મહેનત કરી પોતાની ઝાતને ખિદમતમાં લગાડી જુવાનીને બરબાદ કરી નાખી. ચેહરો ફિક્કો પડી ગયો. ફક્ત એ માટે શાદી નહીં કરી કે યતીમ બચ્ચાઓનું શું થશે ?

સાવકો બાપ બચ્ચાઓને ગુલામ કે બાંદી કે નોકરના જેમ વાપરશે. બચ્ચાઓને દુઃખ પહોંચાડશે.

અથવા શાદી કરવાથી બીજા ધણીનાં ત્યાં જશે તો નાનો કે નાની કે ખાલા કે મામો બચ્ચાંઓને તકલીફ આપશે, નોકરના જેમ વાપરશે અથવા એ બીકથી કે શાદી કરશે તો દાદો કે દાદી કે કાકો કે ફોઈ અવલાદને તકલીફ પહોંચાડશે. એ માટે જે બેવહ અવરતે શાદી નહિ કરી, રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) તેને જન્નતની ખુશખબરી આપી રહ્યા છે અને ફરમાવી રહ્યા છે કે જન્નતમાં જવા પછી ફક્ત દરજએ નબુવ્વતનો ફરક રહેશે. બીજી રિવાયતમાં છે કે રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું કે જ્યારે જન્નતનો દરવાજો ખુલશે તો એક અવરત જલ્દી જલ્દી મારાથી આગળ જન્નતમાં દાખલ થવા કોશિશ કરશે તો હું કહીશ, રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ફરમાવશે તને શું થઈ ગયું. કેમ જલ્દી કરે છે, તું કોણ છે ? તો તે અવરત કહેશે કે 'હું એવી અવરત છું કે મારા બચ્ચાઓના લઈ હું બેસી રહી.' *(અબૂ યઅલા)*

વિચાર કરો કે જે અવરત માસુમ બચ્ચાઓ–યતીમોના લઈ બેસી રહી, શાદી ન કરી જુવાની બરબાદ કરી નાંખી. ઈઝઝત–આબરૂ પાક દામની સાથે દિવસો ફક્ત બચ્ચાઓના લઈ ગુઝારી આપ્યા. રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ

અલયહિ વ સલ્લમ) ફરમાવી રહ્યા છે કે જલ્દી જલ્દી જન્નતમાં જવા કોશિશ કરશે. અલ્લાહ તઆલા આપણ સૌને યતીમોના હકો અદા કરવાની તવફીક અતા ફરમાવે, આમીન.

(૩) સગાઈના હકો અદા કરનારને પાંચ નેઅમતો અને તેની બરકતો

(૧) ઉંમરમાં બરકત (૨) રોઝીમાં વધારો (૩) સગાં–સંબંધીઓની મુહબ્બત. (૪) ખરાબ મૌતથી હિફાઝત. (૫) જે ચીજો નાપસંદ છે, તેનાથી હિફાઝત.

હઝરત અનસ (રદિ.)થી રિવાયત છે કે, રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું કે જેને એ વાત પસંદ હોય કે રોજીમાં બરકત અને મૌત મોડું આવે તો સગાઈનાં સંબંધને જોડે.

(બુખારી, મુસ્લિમ શરીફ)

હઝરત અલી (રદિ.)થી રિવાયત છે કે, જેને એ વાત પસંદ હોય કે તેની ઉંમર અને રોજીમાં વધારો અને ખરાબ મૌતથી હિફાઝત થાય તો અલ્લાહનો ખૌફ–ડર પેદા કરે અને સગાઈનાં સંબંધને જોડે. સગાંઓની ભૂલોને માફ કરે. મુહબ્બત, મેળ–મેળાપથી રહે.

હઝરત અનસ (રદિ.) રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)થી રિવાયત કરે છે કે રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ફરમાવતા હતા કે સદકો–ખયરાત અને સિલહરહમીથી ઉંમરમાં અલ્લાહ તઆલા વધારો કરે છે અને ખરાબ મૌતથી બચાવે છે અને દરેક નાપસંદ ખરાબ ચીઝોથી અલ્લાહ તઆલા હિફાઝત ફરમાવે છે.

વિચાર કરો, આજે અમીર,ગરીબ, ફકીર, હાકિમ, મહકુમ, વડીલ કે તેમના નીચેના નોકરો કે અવલાદથી સવાર–સાંજ શું સાંભળીએ છીએ. કામ નહિ થયું. આજે નહિ થાય. ફાઈલ નથી આવી. સાહેબ નથી. કાગળ ઉપર ભાર નથી. કાગળ ઉડી ગયું. ફાઈલ આપી નથી. ફાઈલ મળતી નથી. મેનેજર ન હતો. મેનેજરે કહ્યું, વેપાર મંદ છે. નફો વધારે નથી. રસાકસીનો વેપાર થઈ ગયો. બસમાં જગ્યા નથી. રેલમાં ભીડ હતી. ગજવું કપાઈ ગયું. બીમારી

ઓળખાતી નથી. ડૉ. બદલવો પડયો. હાર્ટ ઍટેક થયું. આવી બધી બાબતો શું આપણે નથી સાંભળતા ? મજકુર શિકવા–શિકાયતથી બચવું હોય તો તેના માટે રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) શું ફરમાવી રહ્યા છે. સદકો અને સગાઓ સાથે મેળ, મિળાપ–મુહબ્બત, સુલૂકાય, એમની પરેશાની, બીમારી કર્ઝમાં સહાયક મદદગાર બની એમનો બોજ–ભાર ઉઠાવી એમની તકલીફો–પરેશાનીઓ હલકી કરી દૂર કરો. માલ અને ઉંમરમાં બરકત હાસિલ કરો. અલ્લાહવાળાઓ–સખી દિલ અને નેક દિલ લોકોનાં દસ્તરખાન ઉપર મહેમાની કરનારા જાણી શકે અને હઝરત શયખુલ હદીસ મવ મુહમ્મદ ઝકરિય્યા સા. (રહ.) ફરમાવતા હતા કે અલ્લાહ તઆલા બરકત આપે તો નાની તપેલીથી ૧૦૦/૨૦૦ માણસો ખાય શકે અને બરકત ઉઠાવી લે તો એક ડેગથી ૧૦–૧૫ માણસો ખાય લે. આજે પણ બરકત જોવી હોય તો ગામડાઓમાં દીનની ખિદમત કરનારા હાફિઝો–આલિમો જે મામૂલી પગારમાં કામ કરે છે, સાંભળી–વાંચી આશ્ચર્ય કરશો. મામૂલી પગારમાં ગુજરાન કરે એ માલની બરકત છે. જે બરકત દુકાનદારો, વકીલો, મોટા મોટા પગાર લેનારા માણસોના ત્યાં જોવામાં નથી આવતી.

ઉંમરમાં બરકત, જ્યાં જે કામ માટે જાય તો જલ્દી થઈ જાય. ઉંમરમાં બરકત એનું નામ છે. થોડા ટાઈમમાં ઘણું કામ થઈ જાય. જે કામ માટે જાય, કામ જલ્દી પતી જાય. થોડાક ટાઈમમાં ઘણું કામ કરી લે એ ઉંમરની બરકત છે. બજાર કે દુકાનો કે ઓફિસો બસ સ્ટેન્ડ, રેલ્વે સ્ટેશન–કે શહેરોમાં જોઈ લો કે જિંદગીનો કિંમતી ટાઈમ બરફના જેમ પાણી બની ખત્મ થઈ રહ્યો છે, પરંતુ સમજમાં નથી આવતું કે કિંમતી ટાઈમ બરબાદ થઈ રહ્યો છે એનાં વિરુદ્ધ રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ના ફરમાન મુજબ અમલ કરનારા, સગાઈના હકો અદા કરનારા, ડોકટર,વકીલ, વેપારી, મેનેજર કે કારખાનાનો માલિક હોય કે મકતબ–મદ્રસાનો ઉસ્તાદ હોય તેમની જિંદગી–ઉંમરમાં બરકત જુઓ. પોતાની જીવન જરૂરિયાત પૂરી કરી પાંચ ટાઈમની નમાઝ–મદ્રસા કે સ્કૂલનું શિક્ષણ કે દીની જમાઅત સંસ્થાનું કામ ટાઈમસર કરી અનેકના દુઃખ–દર્દમાં ભાગીદાર બની આખિરતની જિંદગીને કામ્યાબ બનાવે છે. એ માટે જોવું હોય તો પાછલો ઈતિહાસ ઉઠાવીને જુઓ. હઝરત હાજી ઈમદાદુલ્લાહ મક્કી (રહ.), હઝરત મવ. રશીદ અહમદ

ગંગોહી (રહ.), હઝરત મવ. હકીમુલ ઉમ્મત થાનવી (રહ.) હઝરત મવ. ખલીલ અહમદ સા. (રહ.), હઝરત મવ. ઈલ્યાસ (રહ.), હઝરત શયખુલ ઈસ્લામ મદની સા.(રહ.), હઝરત શયખુલ હદીસ મવ. મુહમ્મદ ઝકરિય્યા સા. (રહ.)ની જિંદગીમાં બરકત જુઓ. એક એક મુજાહિદ વલીએ એ કામ કર્યું જે એક સંસ્થા જમાઅત–સોસાયટી–અંજુમન પણ નથી કરી શકતી. એ ઉંમરની બરકત છે.

નં. ૩. તિરમિઝી શરીફમાં છે કે સગાસંબંધીઓ મુહબ્બત કરશે, કારણ કે રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું છે કે, જ્યારે માણસ અલ્લાહના હુકમોનું પાલન કરે છે તો અલ્લાહનો મહબૂબ બને છે તો અલ્લાહ તઆલા આસમાનમાં મુનાદી કરાવે છે કે હું ફલાણાથી મુહબ્બત કરું છું, તમો પણ મુહબ્બત કરો તો એ મુનાદી (અવાજ) આસમાન પછી જમીન ઉપર કરવામાં આવે છે કે અલ્લાહ તઆલા ફલાણા બંદાથી મુહબ્બત કરે છે તો તમો પણ મુહબ્બત કરો તો જમીનવાળાઓ તેનાથી મુહબ્બત કરે છે. *(બુખારી શરીફ)*. તો મજકુર હદીસથી સાબિત થયું અને દરેક મુસલમાનનો અકીદો છે કે નફો–નુકસાન, મુહબ્બત–દુશ્મની અલ્લાહ તરફથી આવે છે તો જે માણસ સગાઈના હકો અદા કરે છે, સખાવત કરે છે, સદકો–ખયરાત કરે છે, સગાસંબંધીઓથી તકલીફ પહોંચી હોય તો માફ કરી સગાઈના રિશ્તાને વધારે છે. એનો અર્થ એ છે કે જેઓ તમારા સાથે દુશ્મની કરે, નિંદા–ગીબત–ચુગલી કરે, લડાઈ–ઝઘડો કરે તેની સાથે નેક સુલૂક કરો–સારો વર્તાવ કરો. તેમની ઈઝઝત કરો. માફ કરો. પ્રસંગ આવે દઅવતની લીસ્ટમાં એવા દોસ્તો–સગાઓનું નામ પહેલાં લખો. એ જ સુલુકાય છે તો એવા માણસે જેણે પોતાના નફસની ઈસ્લાહ આ પ્રમાણે કરી લીધી હશે, કરી લેશો તો સગો ગમે તેવો પથ્થર દિલનો હશે તો તે બે સારા બોલ બોલવા મજબૂર બનશે. અલ્લાહ તઆલા એવા માણસનું દિલ પણ એવા સખી દાતા તરફ ફેરવી તેમનાં દિલોમાં પણ મુહબ્બત પેદા કરશે.

માલદાર સગો નફસ, ખ્વાહિશાત બુઝાવી, મીટાવી ફક્ત અલ્લાહ તઆલા માટે તેના હુકમ–આદેશના લઈ સુલૂક કરે છે તો એવો માણસ અલ્લાહનો મહબૂબ બને છે તો અલ્લાહ તઆલાનો મહબૂબ બનવાથી મખ્લૂકનું દિલ તેના તરફ માઈલ થાય છે. સગાંઓના દિલોમાં પણ મુહબ્બત

જન્મશે તો ખાનદાનમાં તઅલ્લુક–સંબંધ જોડાઈ મુહબ્બત પેદા થઈ સમાજમાં ભલાઈનું વાતાવરણ પેદા થશે.

ચોથી બરકત સગાં સંબંધીઓ સાથે મેળમેળાપથી, સગાઈના હક્કો અદા કરવાથી ખરાબ મોતથી હિફાઝત થશે. હાકિમે મજકૂર વધારાને સહીહ કહ્યો છે. ઈમામે અહમદ (રહ.)ના ફરઝંદ અબ્દુલ્લાહે મજકૂર વધારાને નકલ કર્યો છે જે પણ દુનિયામાં આવ્યો તેનું મરણ થવાનું જ છે, પરંતુ દુનિયા સમજે છે, બોલે છે, જુએ છે કે ફલાણો માણસ કૂતરાની મૌત મરી ગયો. જુલાઈ ૮૬ ના છેલ્લા પખવાડિયામાં ''ગુજરાત મિત્ર''માં આવ્યું હતું કે બે માણસોનું એક્સિડન્ટ થયું, પરંતુ તેની લાશ સુરતના પ્લેટફોર્મ ઉપર લારીમાં હતી, પરંતુ કપડું પણ નહીં હતું અને માખીઓ ઉપર હતી. એનાથી 'ગુજરાત મિત્રે' બીજા દિવસે તંત્રી લેખ પણ લખ્યો હતો. કેટલી મહાન ઈબ્રત લેવાની છે. અનેક હદીસોમાં બયાન છે કે રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ખરાબ મોત (મરણનું કારણ ખરાબ હોય) જેનાથી લોકોને નફરત થાય તેનાથી પનાહ માંગતા હતા. *(બુખારી શરીફ, ભા. ૧)*

ખરાબ મોતના અમુક પ્રકાર છે

(૧) દુન્યવી ફિત્નામાં સપડાય ઈમાનથી મહરૂમ બને. (૨) બીમારી–માંદગી એટલી લાંબી બને કે માણસ કમજોર હોવાના લઈ બેસબ્ર બની મોતની તમન્ના કરે અને દુન્યવી મુસીબતોથી કંટાળી મોત માંગવું જાઈઝ નથી; પરંતુ દીની મુસીબતો, ફિત્નાઓના લઈ મોત માંગવું જાઈઝ છે. (૩) અચાનક હાર્ટ ફેઇલ કે અકસ્માતથી મરણ થઈ જાય કે માફી–સાફી, તૌબા, વસીયતનો મોકો જ ન મળે.

એવી ખરાબ મોતથી રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) પનાહ માંગતા હતા.

સગાઓ સાથે સુલૂકાય કરવામાં દિલ મજબૂત હોવા જોઈએ. અગર સગો બદઅખ્લાકી કરે, આદતો ઠીક નથી, સગાનો માનમરતબો રાખતો નથી, માલદારની ખુશામદ–ચાપલૂસી કરતો નથી, જે લોકોને ઘણી પસંદ છે અને એમાં પણ ઘાસ કરતાં સુખરાઓનું જોર વધારે–ની કહેવત મુજબ

માલ તો યૂ. કે. અથવા અમેરિકા–કેનેડાવાળાનો અને પાવર ભારતીયને અને એવા ભારતીયો કે સગો પરદેશથી મોકલે, પરંતુ અહિંયા મેળ–મેળાપ નથી અથવા અહિંયા ગરીબ સગો ખુશામદ–ચાપલુસી નથી કરતો તો એવાઓ સાથે સંબંધ તોડી મજકૂર નેઅમતથી મહરૂમ બને છે.

અથવા બીમારી લાંબી થઈ દવાદારૂ કરનારા ધણી–ધણિયાણી, છોકરા–છોકરીઓ કે પૌત્રા–પૌત્રીઓ ઉપર બોજ બનવાથી તેઓ પણ તમન્ના કરતા થઈ જાય કે જલ્દી જનાઝો નીકળે કે રાહત મળે. નમૂનારૂપે અમુક ખરાબ મૌતના પ્રકાર લખ્યા છે માટે ઈમાન ઉપર ખાતિમો થવા માટે, ખરાબ મૌતથી બચવા માટે સિલારહમી, સગાઈના હકો અદા કરી રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ની બશારત હાસિલ કરવાની તવફીક અલ્લાહ તઆલા અતા ફરમાવે, આમીન.

પાંચમી બરકત રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની બશારત–ખુશખબરી કે તબિયત વિરુદ્ધ નાપસંદ કામો જેને માણસ સારા નથી સમજતો, જેનાથી માણસને ડર–બીક લાગે છે, અલ્લાહ તઆલા તેનાથી હિફાઝત ફરમાવે છે. વિચાર કરો. આજે કોણ માણસ છે કે તેને તબિયતના મનપસંદ કાર્ય વગર એવા કામોનો સામનો નથી થતો કે જે તેને પસંદ ન હોય. ઘરવાળીની શિકાયત, બચ્ચાઓની શિકાયત, મહોલ્લાવાળાઓની શિકાયત, અંજુમન મહેફિલ, કમિટીની શિકાયત, વિચાર કરો કે સગા–સંબંધીઓનાં હકોને બરબાદ કરવાની નહુસત અમો જોઈ રહ્યા છે અને એ નહુસત એટલી બધી વધી ગઈ છે કે સવાર–સાંજ દુન્યાના માહોલમાં આ સાંભળી રહ્યા છીએ. અલ્લાહ તઆલા હિફાઝત ફરમાવે, આમીન.

(૪) માં–બાપની ખિદમત–સેવાચાકરી

ઈસ્લામે દરેક માનવી ઉપર મખ્લૂકની ખિદમતની જે જવાબદારીઓ સુપ્રત કરી છે એમાં સૌથી મહાન અને પ્રથમ જવાબદારી ''માં–બાપની ખિદમત'' છે. અલ્લાહ તઆલાએ પોતાની બંદગી એટલે પોતાના હક પછી જે હકનો આદેશ આપ્યો છે એ ''માં–બાપની ખિદમત''નો આદેશ છે. કુર્આન શરીફમાં છે કે,–

અર્થ : અને અલ્લાહની બંદગી કરો અને સાથે કોઈને ભાગીદાર ન બનાવો અને માં–બાપની સાથે સારો સુલૂક કરો.

(પારા–૧૫, સૂરએ બની ઇસ્રાઈલ)

એક મશહુર હદીસ છે, ''જો અવલાદ પોતાના માં–બાપનું ઘડપણ જુએ એટલે ઘડપણમાં એના માં–બાપ જીવંત હોય અને અવલાદ એમની ખિદમત–સેવા ન કરે તો એવી અવલાદ માટે હઝરત જિબ્રઈલ (અલૈ.)એ લા'નત–ફીટકારની બદદુઆ કરી અને આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ અલ્લાહ તઆલાના હુકમથી એ બદદુઆ પર ''આમીન'' કહી.

હુઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ તે મુજાહિદો–સૈનિકોને જિહાદ–લડાઈમાં જવાથી રોકી આપ્યા, જેમના માં–બાપને એમની સેવાની જરૂર હતી. (રોકવાનું કારણ એ જ હતું કે) એ લોકો ખેતી અને વેપારમાં મહેનત કરી પોતાના માં–બાપની સેવા માટે નાણાં કમાય, હાથ–પગથી સેવા કરે અને રૂપિયા–પૈસા વડે પણ એમની સાથે સારો સુલૂક કરે.

નોટ :– જિહાદ ફર્ઝે કિફાયહ અને માં–બાપની ખિદમત કરનાર ન હોય તો ખિદમત ફર્ઝે ઐન છે. માટે ઘરડા માં–બાપની ખિદમત–ચાકરી કરનાર કોઈ ન હોય તો છોકરા ઉપર માં–બાપની ખિદમત ફર્ઝે ઐન થવાથી કિફાયહના બદલે જવું જાઈઝ નથી.

(૫) મોટા ભાઈની ખિદમત

માતા–પિતા પછી મોટા ભાઈનો માનમરતબો માં–બાપ બરાબર છે. બેઉ જહાંના સરદાર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું; ''મોટા ભાઈનો હક નાના ભાઈઓ ઉપર એવો છે, જેવો માં–બાપનો હક અવલાદ ઉપર.'' *(હદીસ)*

હુઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ હિદાયત ફરમાવી છે કે, ''જે મોટો માણસ પોતાના નાનાઓ ઉપર દયા ન કરે અને જે નાનાઓ પોતાના મોટાઓની ઈઝઝત ન કરે તે અમારામાંથી નથી.'' *(ઈબ્ને અબ્બાસ)*

મોટા ભાઈ નાના ભાઈ–બહેનો સાથે નરમીનો સુલૂક કરે. નાના

ભાઈ–બહેનોએ મોટાભાઈની ઈઝઝત કરવી, તેમનો માન–મરતબો જાળવી સારો સુલૂક કરવો જરૂરી છે. નહિ તો રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ફરમાવી રહ્યા છે કે મારી નસીહત–મારા શિક્ષણ ઉપર જેઓ અમલ નથી કરતા તેઓ સાથે મારો કંઈ પણ સંબંધ નથી. *(હદીસ)*

હદીસો :

(૧) હઝરત અબૂ ઉમામહ (રદિ.) બયાન કરે છે કે જનાબ રહમતે આલમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)થી એક માણસે પૂછયું કે હુઝૂર ! (સલ.) માં–બાપનો અવલાદ પર શો હક્ક છે ? તો ફરમાવવામાં આવ્યું કે, ''એ બન્ને તારા (માટે) જન્નત અને જહન્નમ છે.'' *(ઈબ્ને માજહ)*

એટલે કે તાબેદારી કરવામાં જન્નત અને નાફરમાની કરવામાં જહન્નમ છે.

(૨) હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) બયાન કરે છે કે નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું, ''માં–બાપના પગ નીચે જન્નત છે.'' *(તબરાની)*

(૩) હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને અમ્ર ઈબ્ને આસ (રદિ.)થી રિવાયત છે કે જનાબ રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું કે, ''માં–બાપનો નાફરમાન જન્નતમાં દાખલ થશે નહિ.'' *(નસાઈ શરીફ)*

રહમ પ્યાર–મુહબ્બતની એક નજર હજ્જે મકબૂલ બરાબર છે

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.)થી રિવાયત છે કે રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું, જે માણસ પોતાના માં–બાપ તરફ રહમની નજરથી જુએ તો દરેક નજર પર એક મકબૂલ હજ્જનો સવાબ મળશે તો સહાબા (રદિ.)એ કહ્યું, અગર દિવસમાં સો વાર જુએ તો પણ ! તો રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે ફરમાવ્યું, અલ્લાહ ઘણો જ મોટો છે, ઘણો જ પાક અને પવિત્ર છે. *(બયહકી)*